

ÁGHEGY

SKANDINÁVIAI MAGYAR IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT
Szerkeszti: Tar Károly

II. sorozat 4 szám — 2017/ 2

Szele Judit versei

Cadizi dal

A Thor 1. Japánban, Tamanoban épült 1978-ban a Mitsui Engineering & Shipbuilding Company Ltd-nél még frissen épült, amikor jelentkeztl rá.

A hajó általános kargót, konténereket és fagyasztott árut szállított, mintegy tizenöt ezer tonnát, Kanada és Afrika között. IMO-száma 7619123.

A tulajdonosa a norvégiai sandefjordi A/S Thor Dahl volt 1996-ig, utána különböző felségjelek alatt hajózott: Libéria, Szingapúr, St. Vincent.

A hajóval többször jártatok Cadizban. A város Spanyolország délnyugati részén, az Atlanti-óceán partján, a Cádizi-öbölbe benyúló félszigeten fekszik. Eredetileg Gadir néven a föníciaiak alapították, a név jelentése: „falakkal körülvett város”. Cadizban nagy kikötő működik.

Már ötvennégy éves voltál, amikor megismertelek.

A cadizi utak is emlékek voltak, az is, hogy a Thor 1. átalakítása közben a legjobb barátod a hajón meghalt.

Minden este elmesélted Terje halálát, és a legszebb nőkről is sokat beszéltél.

A cadizi nők alacsonyok, mondtad, nyelvük sós, mint a *klippfisk*, a norvég sózott, szárított tőkehal, amit sokat exportálnak többek között a spanyolországi Cadizba is.

„De neked édes a nyelved mint a sűrített tej”- mondtad, és tovább mesélted a kalandjaidat.

A hajamat simogattad, és tovább fontad a mondanivalódat.

„Neked van a legszebb *cuencad**”- mondtad, és ez elég nagy dicséret egy világjárt matróztól.

**cuenca* (spanyol) medence, völgy, cadizi kikötői szleng: szeméremajk

Szeles Judit

(Csenger, 1969)

Író, költő, szerkesztő. Diplomáit a nyíregyházi tanárképzőn, illetve a debreceni egyetemen szerezte. Pályafutását a debreceni Egyetemi Élet-nél, valamint a Sárosvári Diákköltők és Diákirók Találkozóján kezdte, műveit magyar és külföldi lapokban, antológiákban közölték, közülük több a Magyar Rádióban és az Újvidéki Rádióban is elhangzott. Első verseskötete, az Ilyen svéd a FISZ Kiadónál jelent meg 2015-ben, Szeptás című kötete megjelenésre vár. Verseket mellett prózával is foglalkozik. Kisprózákból álló kötete szerkesztés alatt van. Művei jelentek meg többek között az Alföld, a Műhely, az Ex Symposion folyóiratokban. A Pannon Tükör Online munkatársa. 2003 óta Svédországban, Strömstadban él. Strömstadban, Osloban és Göteborgban résztvevője volt csoportos képzőművészeti kiállításoknak.

„1969- ben születtem Magyarországon, Csengerben. Harmincnégy évem volt, hogy magamba szívjam a magyar kultúrát, a nyelvet. Tanári végzettséget szereztem, majd Debrecenben tanítottam magyart és angolt. 2003-ban Svédországba költöztünk családi okok miatt. A lányommal Strömstadban telepedtünk le. Ez a kis városka Nyu-gat-Svédországban van, a svéd Riviérán. Hat évbe telt, mire elég jól elsajátítottam a nyelvet.

Irodalmat, történelmet és kultúrát az SFI-ben (Swedish for Immigrants: svéd nyelv bevándorlóknak) és otthon tanultam. Hogy hogyan válhat valaki kétszáz százalékos szubjektummá? Csakis úgy, hogy az otthoni kultúrát is műveli, miközben igyekszik megismerni a befogadó ország hagyományait. Úgy érzem, nekem ez sikerült. Otthonosan mozgok mind a két nyelvi közegben.”

Bárokban

Miután leszereltél az utolsó hajódról
folyton bárokban ülsz,
és lassan, de biztosan
kortyolod a Bacardit,
mint legutóbb is
az Edvartsban,
ahol három észt prosti települt rád,
végül megjelent a strici is,
akit egy ornyomással
a földre terítettél,
de akkor már az Edvarts
kidobójának a karjai között
találtad magad,
utána pedig az utcán,
arra aztán végképp nem emlékszel,
mi volt a vita tárgya,
s ez nagymértékben attól függött,
hogy mennyi alkoholt vettél magadhoz,
és nem attól, hogy a strici talán
nem volt egészen egyenesbeszedű.
Az ornyomás a leggyorsabb
és legfájdalmasabb elintézése
a kellemetlenkedő alakoknak.
Ezt még az afrikai kikötőkben tanultad,
ahol mindennapos volt
az összetűzés a matrózok között.
Nyitott tenyérrel kell begyűrni
egy hatalmasat az ellenfél orra irányába,
lehetőleg alulról felfelé,
így az ellenség még el is ájulhat,
de legalább is néhány másodpercig
az orrával van elfoglalva,
ami időt ad az elpucolásra,
mint az Edvartsban is.

Berge Istra és Berge Vanga

A hajók nőneműek, és az azonos gyárból
kikerülőek nővérhajók lesznek.
Ilyen nővérhajó volt a Berge Istra és a Berge Vanga.

Mindkettőt a pulai Uljanik hajógyárban építették
a hetvenes évek elején. Úgynevezett kombinált
tankerek voltak. Hogy elkerüljék az üresjáratokat,
ballaszt utakat, lehetett rajtuk szállítani
ércet, olajat és ömlesztett árut.

Először a Berge Istra veszett el.
Utoljára a Fülöp-szigetek mellett haladt,
és 1975. december 30-án jelentkezett be.
Majd nyomtalanul eltűnt. Harmincan meghaltak.

Csodálatos körülmények között menekült meg
két spanyol matróz: Imeldo Barreto León és Epifanio
López.
Húsz napig hánykolódtak egy tutajon, amikor is
japán halászok rájuk találtak.

A Berge Vanga négy évvel később, 1979. október 29-én
veszítette el a kapcsolatot a külvilággal.
Ércet szállítottak Braziliából Japánba.

Azt mondják, mindkét hajó hasonló körülmények
között süllyedt el. Az olajtankból kiáramló gázok
robbantották fel az egész hajót.
Az olajpára ellen használt semlegesítő gáz nem
működött megfelelően, ezért az egész hajó
a levegőbe repült és elsüllyedt.

A Berge Brioni nővérhajója volt a két
Eltűnt Berge hajónak.

A Berge Brionit 1973-ban építették a jugoszláviai Pulában
a Brodogradilište i Tvornica Dizel Motora „Uljanik”-ban.
Kétszázhuszonhét ezer tonnás kombinált tanker volt,
amíg 1980-ra át nem építették tisztán érc-tankerré.

A két Berge hajó eltűnése után igyekeztek nem használni
úgynevezett kombinált tankereket,
ezért építették át a Brionit érc-tankerré.

Először ki kellett üríteni az olajtankot,
majd kitisztítani azt mindennemű olajtól.
Ebben a műveletben veszítetted el a barátodat.
Mintha a szívedben robbant volna az olajpára,
amikor megláttad Terjét zuhanni.

Sokáig nem tudtál az eset fölött napirendre térni.
Még aludni is nehéz volt a függőágyban.
A melletted levő ágy ugyanis üres volt
egészen addig, amíg Braziliába nem értetek,
és fel nem tankoltatok ércel és legénységgel.

Terje alakja a mai napig kísért,
szinte minden lenyelt korty rumban.

Bár mostmár mindegy, majdnem
harminc éve, hogy a szomorú sorsú
nővérek eltűntek, és a legjobb barát meghalt.

Húsz éve tengert sem láttál,
csak a partról. Környezetekben
szárazföldi patkányok,
akik soha nem fogják megérteni
a hajós évek jelentőségét.

Irigység

Mindig olyan szerettem volna lenni, mint te, sikeres, befutott, csak a kinszenvedések, a gyötrelmek, az alkohol nélkül, anélkül, hogy eladnám a lelkeket az ördögnek, anélkül, hogy lepukkant krimókban tetves, loncsos, bozontos emberekkel igyam a pálinkát, vagy anélkül, hogy állandóan az utasokat figyelném a vonaton, hogy mikor fogják ellopni a munkaeszközömet, a laptopot – mindig olyan szerettem volna lenni, mint te, szakállas, komoly, időnként pattanásos, a kelésekkel nem törődni, hogy az még csak sármosabbá teszi az arcomat, élőbbé, igazibbá, lepukkantabbá, ami nem hátrány egy sikeres, befutott szerzőnek, sőt, kifejezetten előny, gondolva arra, hogy egyszer ezt a szerzőt még meghívhatják egy vacsorára, bocsánat, ekkor már Szerzőt, és akkor képviselnie kell az összes befutottat, sikereset, a kinszenvedések nélkül – mindig olyan szerettem volna lenni, hogy aztán elutasítások nélkül, mondhatnánk, hogy gördülékenyen előre, és csakis előre juthatnék, mint te, persze a gyötrelmek, át nem aludt éjszakák, az alkohol, a gyógyszerek, a koszos macskák, a bolhák, dohos belvárosi albérlet telefingott szobája, a tésztaleves, a csikkhegyek, szétrágott körmök, virrasztások, a gőzölgés, a hőzöngés, a konyhai balesetek, utcai verekedések, ellopott kéziratok és elveszített szeretők nélkül, szerettem volna te lenni, érdemlegesen tárgyalni szerkesztőkkel, akik komolyan vesznek, mert kétnapos a szakállad, és a pattanás már éppen megérett, de tudsz írni, hogy a fenében ne tudnál, bizonyítja egy rakás szöveg a neten, és ez a halom kézirat a szerkesztő asztalán, aki mindig kinyomtatott alakban kéri a szöveget, mert nem tudja a nyomtatót kezelni, ha e-mailben, csatolásban küldenéd el neki, pedig a legtöbb szöveged mégis csak a neten van, ott simán mindenki megnézheti, még a szerkesztő is, de aztán komolyan, tárgyal veled, és semmi akadály a tárgyalásoknak, még akkor is megjelenéssel bíztat, amikor annyi más ezer kézirat közül választana, mert te befutott, sikeres, mindenki által ismert, és megbecsült Szerző vagy, szeretnék olyan lenni, mint, amilyen, amikor még voltál, és nem gyűrt maga alá a (fővárosba) menetrend szerint befutott vonat, a siker.

A komoly, sikeres szerző, aki én mindig is szerettem volna lenni, a rendezett életet, a nyugdíjat, a társas szívélyességet, a hazatérés enyhét, a rokonok tiszteletét, a barátságot, a szerelmet, az egyszerű boldogságot, a mindennapi örömeket, a gyermekáldást, a nyugodt lelkiismeretet, a társadalmi hovatartozás érzését, végül pedig a saját halálát is – mindent el fog veszíteni a könyveiért, de nem féltem volna, ha mindez a siker kedvéért történt volna, mert nem mindenkit gyűr maga alá a vonat, megmaradnak kvázi szakállasoknak, viszonylagosan rendezett vagy rendezetlen életvitellel, szociális nyugdíjjal, kevesebb szívélyességgel, haza nem mindig térve, úgy, hogy a rokonság kitagadja vagy megtűri, mint adott rosszat, amitől nem lehet szabadulni, s barátok, a szerelmek elmaradásával az egyszerű boldogságot

jelenti egy söröskupak felpattanásának a hangja, a sose nyugodt lelkiismeret, hogy vajon ez a gyerek nem tőlem van-e, a sehovasetartozás érzésével, s a saját halál pánikszerű átélésével, megmaradnak kvázi sikeres szakállasoknak – mint amilyen mindig is szerettem volna lenni, persze áldozathozatal nélkül, a saját barátok és szerelmek és a halálom elvesztése nélkül, mint te, egész életemben, attól kezdve, hogy megláttalak a vasútállomás akkor még igen füstös restijében, te már akkor a siker felé röpültél a borsodi szárnyán, én meg egy sötétebb sarokban a rántott csirkeszárnyakon mögötted röpködtem, de valójában teljesen olyan akartam lenni már akkor is, mint te, annak ellenére, amit a sikeres írókról az átlag közönség tudni vél, s annak ellenére, hogy tudtam, elveszíthetem a társadalmi tiszteletet, a rendezett életet, a tekintélyemet, a családomat, az egyszerű boldogságot, a szerelmet, a mindennapi örömeket, a nyugodt lelkiismeretet, a társadalmi hovatartozás érzését, végül pedig a saját halálomat is, de mindezeknél sokkal jobban szerettem volna olyan lenni, mint te, hogy az életben minden azért történjen, hogy az írást szolgálja, és fordítva is, mert az íráskor által akartam kivívni azt a pozíciót, amit ugyan eléggé nyilvánvalóan hamarosan el is fogok veszíteni. Mindig olyan szerettem volna lenni, mint te, sikeres, befutott, a gyötrelmek és szenvedések, a szociális segély, az egyedüllét és kitaszítottság nélkül, anélkül, hogy reggelente a sok kávé és sok cigaretta után becsengessen a szociális munkás, megigyatok egy további kávé, majd összemosogasson utánad, és elvigye a visszaváltható üvegeket, de a kompromisszumokat nem szerettem soha, vagy teljesen olyan akartam lenni, mint te, vagy sem, ebből egyenesen következett, hogy az első vasútállomási találkozásunkkor, amikor te borsodit ittál, és pedig egy másik boxban rántothúst ettem, teljesen, kompromisszumok nélkül beléd estem, és még sejtelmem sem volt sokáig arról, hogy a lány, aki minden reggel kissé izzadtan elment tőled, az a szociális munkás volt, az a szőke szociális munkás, aki reggel elmosogatott, a hétvégén kitakarított és kimosta a koszos gatyáidat, időnként meg is fésülte az egyre bozontosabbá váló szakálladat, amit olyan komolyan vettek a szerkesztők, hogy azonnali megjelenésről biztosítottak, mert akkor már híres, sikeres szerző voltál, akit nem lehet visszautasítani, és jobb is, ha veled töltik ki a szerkesztők a lapot, ahelyett, hogy ötezer tehetségtelen írás között esetleg találjanak egy-egy jobban sikerültet, hogy ezt a macerát elkerüljék, pusztán lustaságból, téged választottak, ahogy ezután már mindenki csak téged választott, és ezután sorra pártoltak el tőled a barátaid. A rokonságod kitagadott, a szerelmed elhagyott, már csak a szőke szociális gondozó járt hozzád, mert neki az volt a dolga, neked meg az, hogy a könyveid miatt rászorulj a lány segítségére, hogy majd elveszítsd őt is. Akkor még nem tudtam, hogy a szőke nő nem egy egyszerű nő, aki szőke, hanem aki, ha kell, megiszik veled egy kávé, elszív egy cigarettát, elmosogat, kitakarít, kimos

rád, levágja a hajad, kifésüli a szakállad, s mindezt az állam pénzén, és ráadásul havonta egy bizonyos összeget, szociális segítyt kapsz, mivel a honoráriumok, siker ide, siker oda, sose elég semmire, még a havi sörrelátmányra sem, pedig alkohol nélkül nem lehet írni, cigaretta, szakáll és komolyság nélkül sem, mert az írás mindent követel, végső soron erre megy ki a játék, hogy az írás az életet követeli mindig, csak bújócskázik veled, elhiteti, hogy a siker a végső cél, és nem a halál.

Szerettem volna te lenni, ahogy ott ültél az akkor még nagyon füstös restiben, az asztalon előtted alumínium hamutálca, egy félig üres, félig teli sörösüveg, és egy kézirat, mert mindig egy kézirattal láttak, természetesen a saját kéziratoddal, mivel mást nem olvastál, csak a saját írásaidat, azok voltak a legjobbakk, az egyetlen szöveg, amit még szorgalomból vagy önsanyargatásból elolvastál, egy ilyen kéziratot olvastál akkor is, amikor először megláttalak a vasútállomás akkor még igen füstös restijében, ahol egy másik, sokkal sötétebb boxban ültem én, és rántott csirkeszárnyat ettem, és azt gondoltam, olyan szeretnék lenni, mint te, szeretni a sört és a cigarettát és a saját kézirateimat, mert akkor még sem a sört, sem a cigarettát, de még a saját szövegeimet sem szerettem, nagyon sokáig nem szerettem ezeket, másokat olvastam, mivel azt gondoltam, mindenki jobban írt nálam, és ezt a mai napig így gondolom. Akkor még nem tudtam, hogy a szőke szociális munkás minden nap járt hozzád, mert nem keltél volna fel egyáltalán, az ágyban maradtál volna egész nap, ha nem jön valaki, és nem csönget, akkor csak azért keltél fel az éjszaka teleizzadt és telefingott ágyneműből, mert a szőke nő már ott állt az ajtóban, és próbált mosolyogni rád, amikor ajtót nyitottál neki, pedig nagyon neheze érett, hogy ne fintorítsa el az orrát, vagy a mosoly ne nézzen ki vigyorgásnak, hogy ott állt az ajtóban, készen arra, hogy szó szerint gatyába rázzon, de te nem láttad sose, hogy mosolygott, mert csipás volt a szemed, és valahol még az álom és a gyógyszerek kábulatában leledztél, ahonnan nehéz volt egy egyszerű szőke nőnek kirángatnia, hiába minden jóhiszemű erőlködés, csak az első korty a frissen lefőtt kávéból és az első slukk cigaretta tudott felébreszteni, nézted, ahogy a szociális munkás márványos kezei kibontják a gyógyszeres dobozokat, közömbösen hozzálát a koszos edények elmosásához, mintha nem undorodna, és az íránt érdeklődik, hogy aludtál, voltak-e rémálmaid, s ha voltak, milyenek voltak azok. Akkor még nem tudtam, hogy nem mozdultál ki otthonról, és az egy kivételes alkalom volt, hogy megláthattalak a vasútállomás füstös restijében, ahogy sört ittál, dohányoztál, és egy kéziratot, a sajátodat, olvastál, mert másokat nem olvastál, kizárólag csak a saját szövegeidet, nem tudott senki úgy írni, mint te, a befutott szerző, akit tárt karokkal vártak a szerkesztők, nem létezett más, csak a szövegek, az ember nem is számított már, csak a szerző, az embert eltakarta a szerzősége, és senkit nem érdekelt, főleg nem a szerkesztőket, hogy a szociális gondozón kívül más nem nyitotta rád az ajtót, s nem kérdezte meg, aludtál-e, álmodtál-e valamit, és ha rémálmaid voltak, mik voltak azok, senkit nem érdekelt, hogy tulajdonképpen soha nem tetted ki a lábad otthonról, a híresztelések ellenére sem jártál lepukkant kricsmikben, ahol tetves, loncsos, bozontos emberekkel ittad a pálinkát, és keveredtetél verekedésekbe, jártál kétes nőkkel kisebb baleseteket szenvedve, ezt nem tudhatták, mert sose kérdezték, csak átvették a kéziratot, elolvasatlanul is elfogadták, mert te befutott, sikeres író voltál, aki én

mindig is szerettem volna lenni.

A szociális munkásnő, aki minden reggel becsengetett, és próbált mosolyogni rád, amikor ajtót nyitottál, pedig nagyon a neheze érett, hogy ne fintorítsa el az orrát az ágyszagtól, ő nem tudta, hogy sikeres, befutott író vagy, azt sem tudta, hogy kéziratokat olvasol, a saját kézirateidat, és hogy írsz, szorgalomból vagy önsanyargatásból, ez most már édes mindegy, nem tudta, hogy másokat nem olvastál, kizárólag csak a saját szövegeidet, nem tudott senki úgy írni, mint te, a befutott szerző, sikeres író, aki én mindig is szerettem volna lenni, a szociális munkásnőnek halvány lila segédfogalma sem volt arról, hogy mivel töltöd a napjaidat, csak a reggel volt aktuális, csak az, hogy gatyába rázzon, kitakarítson a fingszagú ágyból, s beadja a gyógyszereidet, kimossa a szennyest, elmosogasson, levágja a hajadat, és időnként megfésülje az egyre vastagabb szakálladat. Azt viszont nagyon is tudta, jól ismerte, hogy a kávé és az első cigaretta után egész emberin lehet veled lenni, az túlzás, hogy tárgyalni is, mert tárgyalni szőke nővel nem szoktál volt, csak a szerkesztőkkel, akik tárt karokkal vártak, hogy a lustaságukat gyakorolhassák rajtad, vagyis a szövegeiden, mert nekik csak szöveg voltál, míg a szociális munkásnak csak egy eset: egy viszonylag nyámnyila szakállas fickó, aki rémálmodni szokott, reggel kávézik, cigarettázik, beveszi a gyógyszereit, a reggelit, mint olyat, nem ismeri, helyette is kávézik, s olyankor már pár szót ki lehet húzni belőle, mondjuk, hogy aludt, vagy mit álmodott, de általában véve egyáltalán nem beszédes, sőt, szűkszavú, hallgatag, aki akkor sem szólal meg, amikor a mosdókesztyűvel a heréihez érnek zuhanyzás közben. Az egész testedet tudta fejből, mert a közös kávézás után lezuhanyoztatott, ez hozzátartozott a reggel ceremóniájához, a testi higiénia is egy rubrika volt a személy, eset, páciens kartotékjában, így a kimaradó reggeli helyett is a hátadat súrolta, a hajadat mosta, a karodat, a lábadat, a péniszedet, az előbört visszahúzza, meg a seggedet, ismerte minden zezugát testi valóságodnak, tudta, hogy bizonyos helyeken, mint például a heréknél és a fitymánál, érzékeny vagy, de nem szólsz, mert felesleges, a nő tudja, hogy emelje meg finoman a bőrt, és ráhagyatkozol, hiszen kölcsönös megértésen, már-már cinkosságon alapszik a reggeli zuhanyzás misztériuma, és a nő még sohasem élt vissza ezzel, úgy tekintett a testedre, mint egy lemosandó felületre, mint a konyhában egy piszkos edényre, feladatra, semmi másra, ezért bíztál meg benne, tudtad, hogy tudta a reggeli szertartás minden elemét könyv nélkül. Soha nem olvasott egy sort sem tőled, bár látta, hogy iszonyatosan sok papír van az íróasztalodon jó pár könyv, egy alumínium hamutálca és egy félig teli, félig üres sörösüveg mellett, de sohasem tette ezt szóvá, minthogy azt sem, hogy a sörösüveg nem árasztott valami friss illatot, és a csikkhegy az alumínium hamutálcában is talán likvidálásra megérett, nem nyúlt semmihez az íróasztalon, mintha megértette volna, hogy az a hatáskörén kívül eső terület, amihez nincs jogosultsága hozzáférni, és nem is nagyon érdekelte, mit rejt az a rakás papír, őt csak a hétköznapi dolgok foglalták el, amihez köze volt, hogy a reggel nálad eltöltött rövid órácskában mindent el tudjon végezni, és soha nem firtatta, miért van annyi papír az asztalon, az üveg és a csikkhegy fölött pedig egyszerűen szemet hunyt, és csak azt kérdezte meg, mit álmodtál az éjjel, ha álmodtál egyáltalán, egyszóval mindaz, amit megoszthattál vele, a tested és az álmaid voltak. Akkor még nem tudtam, hogy az a szőke nő, aki minden áldott reggel kissé izzadtan, ziláltnan kitépett a ház kapuján, a szociális gondozó volt, akit a szociális osztály rendelt ki,

hogy a gondodat viselje, ápoljon, legalább is reggelente, még nem tudtam, hogy a szőke nő nem egyszerű nő, aki szőke, hanem az egyetlen emberi kapcsolat számodra, ha a szerkesztőket nem számítjuk ide, hogy ez a lény, ez a nő főzte meg a reggeli első kávé, gyújtotta meg az első cigarettádat, csutakolta le a rémálmoktól megizzadt testedet, hogy úgy mondjam, kötelességtudóan tette a dolgát, ahogy azt a szociális osztály elrendelte, te pedig nem tiltakoztál, hiszen úgys formális volt ez a kapcsolat, annyira, hogy meg sem rezdültél, amikor megemelte a bőrt a fitymádon, és ő pedig nem reagált, annak ellenére, hogy merevedésed volt, csak folytatta a professzionális mosdatást, különbséget nem téve a tested és a mosatlan edények között, mert ugyanolyan ütemesen mozgatta márványos ujjait mindenütt: a fülcimpád körül, az álladon, a nyakadon, a lábujjaid között, a karhajlatodban, a hónod alatt, a mellkasodon vagy a farpofáid között. A saját tested tárgyként szemlélni a szőke szociális munkás tanított meg, ugyanakkor megtanított kávé főzni, elmosogatni, megfőzni a tésztalevest, zabkását, kitergetni a kimosott ruhát, levágni a körömödet, mintha csak az ő kedvéért csinálnád meg mindezeket, de az igazsághoz hozzátartozik, hogy a napi rendszerességgel ismételt feladatok rád ragadtak, pusztán megszokásból, pavlovi reflexből, akárcsak az írás, s már automatikusan nyitottál ajtót reggelente a legnagyobb tanítómesterednek, a szőke nőnek, aki csak tette a dolgát, és megpróbált mosolyogni rád, annak ellenére, hogy majdnem elfintorította az orrát az állott szagtól, de a szakmai felkészültségéhez az is hozzátartozott, hogy nem fintorgott férfiszagokon, hanem csak dolgozott, és te is tetted a magad dolgát: kávé, cigi, gyógyszerek, zuhanyzás, merevedés, mosogatás, ruhamosás, teretetés, ágyazás, üres üvegek összegyűjtése, körömpiszkálás, úgyhogy egy idő után a nőnek csak figyelnie kellett, hogy végzed el a dolgod anélkül, hogy neki kelljen kitörölni. A szőke gondozónő csak figyelt és mosolygott, és fogalma sem volt, hogy telnek a napjaid, és mivel foglalkozol, amikor nem a személyes higiéniaival vagy a táplálkozással, mivel azért az egy órácskáért kapott fizetést, és soha nem maradt egy perccel sem tovább, egy minutával sem, udvariasan elköszönt tőled, vette a kiskabátját az előszobai fogasról, és sietősen elment, mint egy dolgot jól végzett professzionális, zsebben a pénzzel és a nem használt gumikkal. Nem érezted, hogy kapcsolat alakult volna ki közöttetek, hiszen úgy viselkedett veled, mint egy idegennel, a testeden és az álmaidon kívül nem osztottál meg vele semmit, és nem is érdekelte más, de megtanított nem reagálni sem a kérdéseire, sem a mozdulataira, és annyira sikerült átvenni a mentalitását, hogy sohasem éreztél szegényt, amikor le kellett előtte vetköznöd, és eleinte ő mosdatott, majd te magad mostad le egész tested, még a meredező péniszed is, mert a szociális nő csak nézett, de már nem kellett márványos ujjaira felemelnie a fitymádat ahhoz, hogy a szeme láttára spontán elélvezz pár másodperc alatt, szinte öntudatlanul, és úgy kezdél az egészet, mint egy élettani folyamatot, egy megkönnyebbülést, egy slukk cigarettát, egy korty kávé, egy pattanás kinyomását vagy egy elbeszélés megírását.

Csak a testeddel és az álmaiddal volt elfoglalva, ez a kettő érdekelte, hogyha ezt érdeklődésnek nevezhetnénk, ha nem pusztán szakmai feladatnak tartotta karban tartani a testedet és a pszichédet, mert tudtad, erről kellett a rubrikákat kitöltenie, amikor visszasietett a hivatalba,

hogy röviden összegezzem egy-egy reggeli látogatást a kissé nyámnilya, hallgatag, szakállas és pattanásos középkorú férfinál, akiről sejtelve sem volt, hogy az egy befutott, sikeres szerző az országban, akinek a szerkesztők már az ajtóban nem tudnak ellenállni, bár gyakran csak lustaságból, de elfogadják minden írását, amivel csak eléjük áll ez a szakállas középkorú szerző, a szociális munkásnak fogalma sem volt, hogy este a szobádban gyakorta képtelenségeken törted a fejed, játékos mondatokat fabrikáltál vagy novellacsírákat ötlöttél ki, portrékat festettél, különös találkozásokat memorizáltál, hogy el ne enyészzenek, aztán mindezt nagy élvezettel papírra vetted, és különösebb cél nélkül félreraktad a cédulákat, valami eljövendőnek a csírái voltak ezek, szövegfoszlányok, erotikus sziporkák, isten tudja, miféle csodák, azt mondtad magadnak, mert az irodalom cédulákon is születik, őrizd hát meg őket, nehogy elszálljanak, egy jártas kéz utólag majd formát ad neki, olyat, amelyet ők harcolnak ki maguknak, s amelyekben meg is maradnak, a nőnek fogalma sem volt, hogy a halom papír, a jó pár könyv, az alumínium hamutálca és a sörösüveg mellett az eljövendőnek a csírái, isten tudja, miféle csodák, hiszen nem látott bennük mást, mint amik voltak: egy halom papír. Tárgyak, amelyek körülvettek, olyanok, mint a száznegyven centi széles ágyad, amit reggelente beágyazott, szépen elsimogatva a lepedőn az éjszakai rémálmok után maradt ráncokat, akár egy álomkozmetikus, letakarta a paplant és a párnát egy selyem ágytakaróval, és gyors mozdulatokkal elhelyezte a fal mellé a díszpárnákat, utána a következő csomó tárgy felé fordult összeszedve az előző este a földre hányt ruhadarabokat, a gyűrött és izzadt inged, a gatyád, a fehér pólódat, a nadrágodat, a zoknit, és belerakta a szennyeskosárba, aztán elhaladt a fehér könyvespolcok és a nem túl drága, de jó minőségű hangfalak előtt, szemével az elrendezni valót kutatva, majd balra fordult, a konyhába, ahol a fehér konyhaszekrényből kivett két kávéscsuprot, hogy azokat megtöltse az éppen lefőtt és kéjesen gőzölgő feketével, tárgyak, amelyek körülvettek, kiskanál, alumínium hamutálca, cigarettásdoboz, gyújtó, kávéscsupor, hímzett vászonabrosz, amit még hétköznapi sem vettél le, a két cserép fikus az ablakban, három kép a falon: egy hanumán-majmot ábrázoló fotó és két akvarell, a függöny nélküli ablak – és a nő.

Mindig férfi szerettem volna lenni, olyan, mint te, hallgatag, de sikeres szerző, egy jártas kéz, aki az életem mondatainak, a portréknak, a különös találkozásoknak, a szövegfoszlányoknak, erotikus sziporkáknak utólag formát ad, olyat, amelyet ők harcolnak ki, s amelyekben meg is maradnak, nem szállnak el, nem enyésznek el, azt szerettem volna, ha az életemnek formát tudtam volna adni, keretet, mint amilyen a hanumán-majom fényképének is volt, vastag fakeretet, konkrét, szemmel látható, logikával felfogható, fehér vasalt inget, fehér vasalt pólót, gatyát, zoknit, nadrágot, sörös üveget és csikkkel teli hamutálcát, alumíniumot, persze, amilyen neked is volt, kiskanalat, kávéscsuprot, gyújtót, cigarettásdobozt, két cserép fikuszt, ablakot, ami valahova néz, kispolgári vászonabroszt, a rémálmok utáni reggeli első cigarettát, mosdatást, gyógyszereket, de mindez nagyon távol állt tőlem, jobban mondván távol ült tőlem, amikor először megláttalak a vasútállomás akkor még nagyon füstös restijében, amikor te borsodit ittál, én pedig rántott csirkeszárnyat ettem egy boxszal odébb, amikor teljesen, kompromisszumok nélkül beléd estem, és még sejtelmem sem volt arról sokáig, hogy nem ez volt az első találkozásunk, mert annak ellenére, hogy

te alig mozdultál ki otthonról, nekem olyan szerencsém volt, hogy nemcsak a nagyon füstös restiben láttalak meg, hanem szinte mindenütt, ahol megfordultál, kávéházban, váróteremben, a komp fedélzetén, és végül otthon, a szobádban is, leginkább a szobádban, a száznegyven centis szépen bevetett, álomkozmetikázott ágyadban, pedig nem akartam veled lenni, nem veled akartam lenni, hanem teljesen olyanná akartam volna válni, mint te, amilyen a hanumán-majom a fényképen, ami karjait lazán a térdein lógatva ült egy kövön és nézett a távoli horizont felé a vastag fakeretben.

Először igazán egy nemzetközi könyvvásáron találkoztunk, én azért voltam ott, mert könyveket akartam venni, akkor még – és azóta is – sokat olvastam másokat, mivel a saját szövegeim soha sem elégtettek ki, nem úgy mint téged, aki tulajdonképpen nem is olvastál senki másét már, csak a saját szövegeidet, hiszen senki nem tudott úgy írni, mint te, a befutott, sikeres szerző, akinek a könyvéért sorban kellett állni, egy másik sorban pedig a dedikációért, ott ültél, mint egy rakás szerencsétlenség, mint akinek tényleg nincsen máshoz köze, csak a saját szövegeihez, ott ültél a hosszú sor előtt, és időnként megkérdezted az aláírást kérő keresztnevét, időnként még azt is, hogy miért kér aláírást, amivel csak rettentően összezavartad a sorban állót, ott ültél, mivel a könyv szerkesztője megkért rá, máskülönben nem jöttél volna a fővárosba, főként nem vonattal, ahol mindig attól rettegtél, hogy valaki ellopja a munkaeszközödet, a hófehér laptopot, nem jöttél volna el semmiképpen a szobádból, a feketétől, a cigarettázásoktól, a szőke nőtől, ha nem kért volna fel a szerkesztő, a leglustábbik, hogy mégis csak jól jönne a könyv eladásának, ha elfáradnál a fővárosba a nemzetközi könyvvásárra, hogy személyesen is találkozhass a leendő olvasóiddal, és végső soron velem is, ugyan a lusta szerkesztőnek fogalma sem volt arról, hogy ekkor fogunk először találkozni, ezen a könyvvásáron, ahova én könyvek vásárlásának a céljából jöttem el, mert akkor még iszonyatosan sokat olvastam, és nyilvánvalóan pénzem is volt, hogy könyvet vegyek, a szerkesztőt nem is érdekelte a magánéleted, csak a szövegeket látta benned, a szerzőséged mindent eltakart, és én is csak azért álltam be a sorba, mert a szövegeidet ismertem, és emlékeztem jól a nagyon füstös restire, ahol először megpillantottalak, amikor borsodit ittál és cigarettáztál, és egy szürke posztó felöltő volt rajtad meg egy kondomszerű fehér sapka, és csak arra gondoltam, mennyire olyan szeretnék lenni, mint te, sikeres, befutott, csak a kínszenvedések, a gyötrelmek, az alkohol nélkül, és anélkül, hogy eladnám a lelkemet, meg anélkül, hogy lepukkant krimókban tetves, loncsos, bozontos emberekkel igyam a pálinkát, vagy veled. Azért álltam be a sorba, mert a legfrissebb könyvedért már kiálltam egy sort, és rengeteg időm volt még a vonat indulásáig, és mindenképpen akartam egy dedikálást a frissen nyomtatott, vastag fekete könyvbe, amit a könyv szerkesztője szándékai szerint nagyobb példányszámban lehet eladni, ha a szerző, a Szerző maga is ott ül egész nap a nemzetközi könyvvásáron egy műanyag asztal mellett, ahol cigarettázni sem lehetett, és téged ez bosszantott a legjobban, mert nem lehetett otthagyni a másik standig kígyózó sort, csak kávézni lehetett, meg volt pogácsa és – szerencsére – sör, de csak az asztal alatt, hogy

a kígyózó sorban álló olvasóknak ne legyen annyira szembetűnő, hogy a sikeres és befutott Szerző alkoholistá, azért álltam be a sorba, hogy meglássalak szemtől szembe, hogy lássam a véraláfutásokat, a pattanásokat, és a fésületlen, akkor kéthetes szakálladat, hogy megerősítem az első benyomás képét, amikor a restiben, ugyanabban a szürke felöltőben, mint ami most is rajtad volt, először megláttalak, azért álltam be a másik standig kígyózó sorba, hogy újabb benyomást szerezzek egy szövegfoszlányhoz, egy megfestendő portréhoz, néhány játékos mondatához, erotikus sziporkákhoz. Akkor még nem tudtam, hogy a szociális munkásnő reggelente beágyazott, szépen elsimogatva a lepedőn az éjszakai rémálmodok után maradt ráncokat, akár egy álomkozmetikus, letakarta a paplant és a párnát egy selyem ágytakaróval, és gyors mozdulatokkal elhelyezte a fal mellé a díszpárnákat, aztán megkávészatott és meggyújtotta a cigarettát, hogy az első slukktól és az első korty kávétól felébredj, majd a fürdőszobába mentetek, ahol, minden szégyenérzet nélkül levetted a pizsamádat, meztelenre vetkeztél előtte, hogy lássa a mellkasodon, a hónod alatt, a péniszed körül és a lábodon meredező fakóbarna szőrszálakat is, és hagytad, hogy végignézze, ahogy lezuhanyzol, saját magad végigcsutakolva tetőtől talpig, a farpofákat sem kihagyva, aztán megtörölt, mint egy kisgyereket, a nagy fehér fürdőlepedővel, megfésülte a hajadat és a szakálladat, utána kivette a ruhásszekrényből a tiszta inget, fehér pólót, gatyát, egy pár fekete zoknit és egy nadrágot, hogy felöltözz, majd elmosogatott, különösen nagy gondot fordítva az előző napi tésztaleveses edényre, amire már rászáradt a zsír vagy olaj, te közben elszívtál még egy cigarettát, és figyelted a márványos kezeit, miközben a nő az álmaidról faggatott, de megtanultad a tárgyilagosságot, és csak szövegfoszlányokban válaszoltál, néhány játékos mondatban, akkor még nem tudtam, hogy az a szőke nő nem egy nő, aki szőke, hanem a szociális osztály rendelte ki, hogy gatyába rázzon. Akkor úgy álltam a sorban, mint az össze többi rajongó, arra várva, hogy a műanyag asztal elé járulhassunk, mint valami úrvacsorán, s mindegyikünk megkaphassa az ige megtestesült alakját, nem voltam még megkülönböztetett, csak a pillanat volt különleges, amikor először közelről is láthattam a kék szemedet, a kéthetes szakálladat, az orrod tövében a pattanást, a füled mögött kissé meggömbölyve kihajló hajcsomót, az amúgy is zilált hajadat, amin nem akadtam fenn, mert minden képen, amit addig láttam, ilyen borzós voltál, annak ellenére, hogy – bár ezt még akkor nem tudtam – a nő megfésült, mert bizonyára aznap is a kondomalakú fehér sapka volt rajtad, mielőtt a könyvvásárra jöttél, mint akkor, amikor először megláttalak a restiben, csak most az volt a különbség, hogy szemtől szemben álltam veled, és egy pillanatig nem történt semmi, majd azt kérdezted, hogy mi a keresztnevem, és én figyeltem, majd megmondtam a nevem, te pedig átvetted tőlem a könyvet, és kinyitottad az első oldalon, a tollat kicsit remegő ujjaid között megforgattad, majd lassan belekanyarítottad a nevem és a saját nevedet, így ekkor szerepelt először egy lapon a nevünk, én elpirultam, de diadalt is éreztem, mert együtt szerepelt a nevünk, sőt, még a szeretettel szó is, amit úgy is lehet értelmezni, hogy szerelemmel, szeretet-szerelem között elmosva a finom, márványos erezetű határokat, boldog voltam, hogy nem sülttem bele a szerepembe, és nem kérdeztem semmi ostobaságot akkor, amikor a nevünket belekanyarítottad a vastag, feketeborítós könyvbe, amit aztán hazáig ki sem mertem nyitni, mert

féltem, hogy valami kiröpül belőle, elszáll, inkább hazáig becsukva hagytam a táskám mélyén lapulni néhány saját kéziratot, papírzsebkendők és a pénztárcám között.

Mindig olyan szerettem volna lenni, mint te, sikeres, befutott, kicsit nyámnyila, szakállas, kékszemű, komoly középkorú férfi, a Szerző, akinél a másik standig kígyóznak a sorok a nemzetközi könyvvásáron, aki esténként a szobában gyakorta képtelenségeken törte a fejét, játékos mondatokat fabrikált vagy novellacsírákat ötlött ki, portrékat festett, különös találkozásokat memorizált, hogy el ne enyesszenek, és aznap is, amikor először találkoztunk szemtől szembe, este a portrémát próbáltad remegő kézzel megrajzolni az íróasztalod fölé görnyedve, cigarettafüsttől könnyes szemmel, ahogy ott álltam előtted a műanyag asztal előtt, és halkán, de még hallhatóan a nevedet mondtam, hogy bele tudd írni a könyvedbe, a feketeborításba, amit én aztán olyan nagy gonddal elcsomagoltam a táskámba, mert olyan szerettem volna lenni mint te. Akkor szerepeltünk először együtt egy lapon, és nem tudom megmondani miért, de te a dedikáció után hirtelen megállítottál, ahogy éppen megfordultam volna, és azt kérdezted, hogy nem találkoztunk-e már valahol, és én azt hazudtam, hogy nem, mert elképzelhetetlennek tartottam, hogy TE arra emlékeztél volna, amikor a vasútállomás nagyon füstös restijében egy másik boxból szemmel tartottalak, mint a nőíró, aki csak az egyik szemével nézi a papírt, a másikkal mindig egy férfit figyel, elképzelhetetlennek tartottam, hogy észrevettél a félhomályban, hiszen annyira el voltál foglalva a borsoddal, a cigarettával és a saját kéziratoddal, amit akkor ott olvastál, bele-belejavítgatva, majdnem biztos voltam benne, hogy számodra nem tűnt fel, hogy figyeltek, vagy éppenséggel pont azért nem vettél észre, mert tudtad, hogy úgyis figyelnek, mindenünnen figyelnek, fel is ismernek, mert akkor már sikeres és befutott voltál, el voltál foglalva azzal, hogy a szövegedet javítsd, s azzal, hogy véletlenül se hamuzz rá a papírra, vagy ki ne lötytyintsd a sört, és közben azt is figyelned kellett, hogy nehogy valaki elemelje a táskádat, amiben a munkaeszközöd, a fehér laptopod lapult, biztos voltam benne, hogy volt elég más dolog, ami a figyelmedet lekötötte, más, mint egy nő, aki egy boxszal odébb rántott csirkeszárnyat evett, és közben egy sikerek szárnyán repülő szerzőt figyelt, egy férfit, aki szürke felöltőben és fehér sapkában sört iszik és cigarettázik, ezért hazudtam azt, hogy még nem találkoztunk sehol korábban, amin te egy kicsit elgondolkodhattál, mert valamit dűnnyögtél az orrod alatt, amit nem lehetett érteni, de úgy lehetett értelmezni, hogy ezt nem hiszed el, ám én sarkon fordultam, és elmentem, mert mögöttem már toporgott a következő rajongó kezében a vastag, feketeborítású könyvvel.

Aznap, amikor először találkoztunk szemtől szembe, este a portrémát próbáltad remegő kézzel megrajzolni az íróasztalod fölé görnyedve, cigarettafüsttől könnyes szemmel, ahogy ott álltam előtted a műanyag asztal előtt a vásáron, és halkán, de még hallhatóan a nevedet mondtam, hogy bele tudd írni a könyvedbe, a feketeborításba, amit én aztán olyan nagy gonddal elcsomagoltam a táskámba, és már éppen sarkon akartam fordulni, amikor megkérdezted, hogy találkoztunk-e már valahol korábban, mire én azt hazudtam, hogy nem, de te meg voltál győződve, hogy hazudtam, mert az arcmemóriád sohasem csal, és tudtad, hogy valahol, talán egy vasútállomás nagyon füstös restijében láthattál, amikor éppen egy kéziratodat

próbáltál javítgatni, még az utolsó simításokat megtenni, mielőtt befutott volna a fővárosba tartó gyorsvonat, biztos voltál benne, hogy a nő, aki a mögötted levő boxban csirkeszárnyat evett, és igyekezett nem összemazsolni vele magát, az a nő, aki könnyű sötétzöld blézert viselt, mert akkor még az volt a divat, és volt idő megfigyelni, hogy téged figyelt félszemmel az ijedt csirkeszárnyak közül, hát hogy is lehetett volna elfelejteni azokat a gesztenyebarna szemeket, azt a szépen ívelt, sötét száját, az enyhén hullámos barna haját, és a szárnyakat könnyedén tartó márványos kezeket, hiszen ez a teremtés volt a legkellemesebb látvány az egész füstös restiben, és utána is még sokáig elgondolkodtál, már a vonaton, hogy miért nem szólítottad meg, most pedig hogy hazudott a könyvvásáron, amikor megkérdezted a nevét, hogy beleírd a dedikálást a könyvedbe, pedig, ha ígert mondtott volna, megkérdezted volna, honnan is ismerjük egymást, és kiderült volna, hogy az érdeklődés kölcsönös, még ha a lány tudta, hogy a híres szerzővel van dolga, és neked meg fogalmad sem volt, ki lehetett ez a nagyon kellemes lány, nem, most már tudtad legalább a keresztnévét, egyetlen női nevet, ahogy több ezer nőt hívhatnak ezen a világon, és nem tudtad megbocsájtani magadnak, hogy nem kérdeztél rá a vezetéknevére is, de ezentúl minden felolvasó estén, minden vasútállomáson való tartózkodásod alkalmával, a sarki újságárusnál, a közértben, mindenütt csak őt kerested – engem.

Akkor még nem tudtad, hogy a nő, akiről ábrándoztál, az életedre fog törni.

Azzal kezdődött, hogy már azon az este, amikor velem a könyvvásáron találkoztál, nem jöttek olyan könnyen a szavak a tolladra, mintha hiábavalóan kergetted volna őket a számítógép kurzorjával, semmit sem tudtál úgy leírni, hogy azzal elégedet lettél volna, pedig ezerszer nekifogtál, hajtogattad a szavakat, de nem akarták megadni magukat, és nem adták meg magukat egész éjszaka, s másnap, amikor a szociális munkás jött, nem ébresztett fel a másnaposság érzéséből sem a kávé, sem az első cigaretta, sem a szertartásos zuhanyzás, el is felejtetted megmosni bizonyos helyeken, és hiába kérdezte a nő, hogy mit álmodtál, mert nem aludtál egész éjszaka, már megbocsáts, válaszoltad neki, mire ő tovább faggatott, hogy mivel töltötted az éjszakát, de azt mondtad, csak sörrrel és cigarettákkal, aminek a bizonyítékát meg is találta az íróasztalodon, de nem szedte össze, mert az tiltott terület volt, csak összemosogatt, és annyit mondott még, hogy nem lesz ez így jó, és jobban tennéd, ha az éjszakát alvással töltenéd, majd átadta a gyógyszereidet, de neked még mindig én jártam az eszedben, és nem találtál rám szavakat, sokáig bámultatok a hanumán-majmot a konyhában, majd ő összepakolt, és elment, téged otthagya az üres üvegekkel, az alumínium hamutálcán tornyosuló cigarettacsikkokkal és a konyhában a hanumánnal. Tárgyak, amelyek körülvettek, kiskanál, alumínium hamutálca, cigarettásdoboz, gyújtó, kávéscsupor, hímzett vászonabrosz, amit még hétköznapi sem vettél le, a két cserép fikusz az ablakban, három kép a falon, a függöny nélküli ablak – és a nő, aki tönkre fogja tenni az életed, én, én, én.

Én sokáig nem mertem kivenni a táskámból a dedikált könyvet, mert féltem már az első lapjára is ránézni, ahol ott állt fekete-fehéren a nevünk, féltem belelapozni, nehogy szálljanak a szavak, nehogy kiessenek a novellákból az

alakok, és eltűnjenek velük a történetet, hogy végül egy üres könyvvel a kezemben maradjak, ezért halogattam, hogy elővegyem, kihúzzam a feketeborítójú, vastag novelláskötetet a táskából pár kézirat és a pénztárcám közül, inkább eltereltem a figyelmemet a napi teendőkkel: összeszedtem a szemetet, és levittem a szeméttárolóba, összepakoltam a konyhában, összehajtogattam a frissen kimosott ruhákat, szétválogattam a postát, szétbontottam a hajamat, szétszedtem a telefont, csak a könyvet ne kelljen a kezembe vennem, ne kelljen a kézírásodat meglátnom az első lapon, ahol összeírtál bennünket, ne kelljen szétbogoznom a történetzalakat, a tiédet és az enyémet. Rád gondoltam, ahogy ott ültél, mint egy rakás szerencsétlenség, a könyvvásáron, borzos hajjal, szürke felöltőben, a műanyag asztalnál, és vártad a sorban álló rajongókat vagy kíváncsiskodókat, és arra is gondoltam, mi volna, ha valahol ismét összefutnánk, ezért elhatároztam, nyitott szemmel járok, és figyelni foglak, amikor lemegyek a közértbe, egy kávéházba, az újságoshoz vagy a vasútállomásra, hátha összefonódnak és szétbogozhatatlanná válnak a szálak, amik egymáshoz vezettek minket már kétszer is, ezt határoztam el, miközben levittem a szemetet, elpakoltam a konyhában, összehajtogattam a frissen mosott ruhát, megnéztem a postát, szétbontottam a hajamat, szétszedtem a telefont, majd lezuhanyoztam, és lefeküdtem, de nem aludtam el, mert folyton rád gondoltam, a kék szemedre, a homlokodba lógó, csapzott hajadra, a szakálladra, a remegő kezre, és még soha nem akartam jobban az lenni, aki te vagy, egyé válni veled, és elvenni az identitásodat. Mindig olyan szerettem volna lenni, mint te, sikeres, befutott, csak a kinszenvedések, a gyötrelmek, az alkohol nélkül, anélkül, hogy eladnám a lelkemet az ördögnek, anélkül, hogy lepukkant krimókban tetves, loncsos, bozontos emberekkel igyam a pálinkát, vagy anélkül, hogy állandóan az utasokat figyelném a vonaton, hogy mikor fogják ellopni a munkaeszközömet, a laptopot – mindig olyan szerettem volna lenni, mint te, szakállas, komoly, időnként pattanásos, a kelésekkel nem törődni, hogy az még csak sármosabbá teszi az arcomat, élőbbé, igazibbá, lepukkantabbá, ami nem hátrány egy sikeres, befutott szerzőnek, sőt, kifejezetten előny, gondolva arra, hogy egyszer ezt a szerzőt még meghívhatják egy vacsorára, bocsánat, ekkor már Szerzőt, és akkor képviselnie kell az összes befutottat, sikereset, a kinszenvedések nélkül – mindig olyan szerettem volna lenni, nem aludni éjszakákon át, csak inni és dohányozni, hogy másnap sem a kávé, sem a cigaretta, sem a hányaveti zuhanyzás, sem a fontoskodó szociális munkásnő – akiről még tudtam, hogy az – felébresszen az állandó másnaposságból, ezért elhatároztam, hogy meg kell ismerjelek.

A vacsorát, amire meghívtak engem is, egy folyóirat új számának a megjelenése alkalmából adták, ott volt az egész szerkesztőség, és a lapban megjelentek nagy része is, de azt nem tudtam, hogy az est díszvendége nem volt más, mint a Szerző, a befutott, a sikeres, akit én annyira kerestem a hétköznapokban, a közértben, a vasútállomáson, és a könyveiben, fogalmam sem volt, hogy annyi hosszú hét után éppen ebben az alkoholista társaságban látjuk egymást ismét, tányérok, poharak és pezsgősüvegek között, egy vacsorán, ahol a társaság nagy része férfiakkal állt, és jórésztük el is kezdett nekem udvarolni, mert én még ismeretlen, új arc voltam, aki ezáltal a legérdekesebbé vált a feltálatl húsok és köretek mellett, és miután korán érkeztem, volt ideje szinte minden férfivendégnek megkérdeznie, hogy ki vagyok,

honnan jöttem, és mit keresek itt, milyen kedves az arcom, és van-e kedvem meginni egy aperitifet vele, aminek az lett az egyenes következménye, hogy már kissé kapatos lettem, mire te is megjelentél a szürke felöltőben, kondomszerű sapkában, fehér ingben, sötét nadrágban, úgy, ahogy korábban is megismertelek, szakállasan, pattanásosan, remegő kézzel, nyámnyilán, de egy fejjel magasabban mindenkinél, a befutott, sikeres szerző, akiről kiderült, hogy a vacsora díszvendége. Amikor bemutatott egymásnak, csak annyit mondtál, hogy már ismersz, és valamiféle megkönnyebbülés látszott az arcodon, mintha sok álmatlan és szótlán éjszaka után erre a pillanatra vágytál volna, hogy visszatért az ihlet, mert még nem tudtad, hogy ez lesz a pillanat, amikor minden szál összekuszálódik, még a hajszálak is, és hogy ez lesz a pillanat, amitől egy életen keresztül nem szabadulsz majd, hanem végigkísér, s elveszítéd vele a rendezett életet, a nyugdíjat, a társas szívéllyességet, a hazatérés enyhét, a rokonok tiszteletét, a barátságot, a szerelmet, az egyszerű boldogságot, a mindennapi örömeket, a gyermekáldást, a nyugodt lelkiismeretet, a társadalmi hovatartozás érzését, végül pedig a saját halálot is; akkor még nem tudtad, hogy a nő, előtted állt, az életre fog törni. A vacsorát, amire meghívtak mindkettőnket, a folyóirat szerkesztősége, ami csupán férfiakkal állt, szervezte, és az írók székházában tartották, nők alig voltak jelen, akik ott voltak, szerkesztő - és írófelelősök, titkárnők, mind egy kisebb csoportot alkottak a lényegesebben több férfi között, és én nem tartoztam közéjük, mert még ebben a társaságban sohasem jártam azelőtt, ez volt az első alkalom, hogy ennek a lapnak a bemutatóján részt vettem, és mint újonc, a facér férfiak érdeklődési körébe kerültem azonnal, és kérdezgetni kezdték a nevemet, s hogy miért jöttem, mivel foglalkozom, és akarok-e egy aperitifet inni velük, és mire megérkezted, számomra váratlanul, már kissé kapatos voltam, és elpirultam, amikor megláttalak, a szerkesztő, aki éppen akkor itatott, odakísért hozzád, és bemutatott neked, és te csak annyit mondtál, hogy már ismeresz, mire a szerkesztő elképedt, de nem hagyott magunkra, hanem viccelődve folytatta a beszélgetést velem és veled, majd a helyemre kísért, ami egyáltalán nem azon a részen volt az asztalnak, ahol te ültél, hanem két unalmas költő között, akik mindketten idősebbek és szemüvegesek voltak, és egész idő alatt korábbi nagy költőkről beszélgettek és boroztak, én pedig csak téged figyeltem a feltálatl ételek és italok között, és csak amikor már lényegesebben feloldódott a hangulat, mertél odajönni és megkérdezni, hogy telt az a pár hét azóta, hogy a nemzetközi könyvvásáron találkoztunk.

Azt, hogy viszonyt folytattam veled, nem tudta senki a családomban, mert mindig nagy hangsúlyt fektettünk arra, hogy ne lássanak együtt minket, és azt választottuk, azt határoztuk el, hogy a fővárosban találkozzunk egy ismerősöd lakásán, amit az ismerősöd hétvégéjén olyan nagylelkűen a rendelkezésünkre bocsájtott, mert elutazott vidékre. Mindig a vasútállomáson találkoztunk, ott vártál a bejáratnál, az óra alatt, mindig a galambszürke felöltőben, és abban a nevetséges kondomszerű fehér sapkában, mint először, amikor megláttalak a füstös restiben, egy táskával volt még nálad a laptopoddal és kéziratokkal, amikre rá sem tudtál nézni attól kezdve, hogy megismertél, de a biztonság kedvéért ott voltak nálad, ha netalán mégis, bár soha nem adtam lehetőséget

arra, hogy kinyisd a táskádat. A találkozások az óra alatt heti rendszerességgel zajlottak, és mindig sikerült valami kifogást találnom, hogy miért kell a fővárosba utazzak, úgyhogy a családomban senkinek nem tűnt fel, hogy veled találkozgattam, még anyámnak sem, aki pedig rendszeresen átkutatta a táskámat és a zsebeimet, de akkor még nagyon nagy hangsúlyt fektettünk arra, hogy nyilvánosan soha ne öleljük át egymást, hogy az egész csak munkakapcsolatnak, ismeretségnek tűnjön, miközben mi a honoráriumodból nagy lakomákat csaptunk, utána pedig az ismerősöd lakására mentünk, boroztunk és szeretkeztünk egészen addig, amíg mind a ketten jól be nem rúgtunk, s akkor pedig kiterülve másnap délig aludtunk; senkinek nem tűnt fel, hogy együtt töltjük a hétvégéket, mert a szociális munkás is csak hétközben jött hozzád, bár a felgyülemlett szennyesben egy nő könnyen észreveszi a másik nő jelenlétét, de egy szóval sem firtatta, hogy merre jártál hétvégeken, te pedig nem álmodtál rólam, és nem kellett az álombeszámolókból megemlíteni még azt sem, hogy létezem, ahogy én sem meséltem el még a legjobb barátnőmnek sem, hogy veled találkozgatom, hiszen ő úgysem tudta volna, hogy ki vagy, mert nem olvasott olyan sokat, mint én, egyedül anyám vehette volna észre, ha nem tüntetem el a nyomokat olyan alaposan, és ha nem mostam volna magamra, mert minden csatakos szeretkezésünk nyomokat hagyott a ruhaneműkön, a tiéden is, az enyémen is, az egymásba gabalyodott szőrszálakról nem is beszélve. Akkor még nem tudtam, hogy a férjem figyelgetett minket egy magándetektívvél, és fényképet készített rólunk, ahogy a vasútállomás órája alatt találkoztunk, majd együtt elmentünk a villamosmegálló felé, s követett minket a villamoson egészen a térig, ahol leszálltunk, és elgyalogoltunk a kedvenc éttermünkbe, ott is lefényképezett minket, ahogy be, s majd egy jó óra múlva kísértáztunk, utána pedig egy másik villamossal két megállót mentünk a barátod legénylakásáig, arról is fénykép készült, hogy melyik utca, milyen szám alatt, vagy ha útközben pezsgőt és óvszert vettünk a közeli közértben, akkor még fogalmam sem volt, hogy adatokat gyűjtöttek rólunk, hogy legyen mit felmutatni az ügyvédnőnek, akit akkor fogadtam, amikor kiderült, a férjem válni akart, és az ügyvédnő is, én is meglepődöttünk a magándetektív alapos munkáján, az apró részleteken, amit a képeivel és a naplójegyzeteivel feltárt azon a találkozáson, amin legszívesebben részt sem vettem volna, de önvédelemből, kétségbeesésemben vagy félelmemben, mégis ott voltam. A férjem akkor még fiatal és féltékeny volt, és főbiái alakultak ki, mert úgy érezte, hogy elveszíthet a könyvek miatt, mert folyton szerkesztőkkel és írókkal akartam találkozni, és folyton a könyveket bújtam, azokkal folytattam viszonyt, ezért ő is megcsalt, szerelmes lett egy lányba, de én úgy véltém, ez csak olyan kamaszos felhevülés, és el fog múlni, és nem vettem észre, hogy a hátam mögött még a lakásunkban is találkoztunk, a közös lakásban, ahol én vasaltam ki minden függönyt, én takarítottam, én mostam ki minden ágyneműt, még azt is, amit ők ketten, a férjem és a barátnője használtak, sőt, bele is feküdtem abba az ágyba, amiben ők hancúroztak, amíg anyám nem figyelmeztetett, hogy valaki feljár hozzánk, egy szőke nő, és hosszabb időt tölt nálunk, amikor én nem vagyok otthon, mire én elkecsereztam, és elhatároztam, hogy az adandó első alkalommal meg fogom csalni a férjem, hogy korábbi vádaskodásainak, hogy én megcsalom őt a könyvekkel, legyen alapja. Az első ilyen nagy szerelmem egy híres költő volt, de vele csak a

hotelszobáig jutottam el, azt sem hagytam, hogy megfogja a kezem, csak álltunk, és néztük egymást a lelakott városi hotelszobában, ahol egy írókonferencia alkalmával szállt meg, aztán megittunk még egy pohár pezsgőt, de nem táncoltunk, nem öleltük meg egymást, csak még egy pohár pezsgőt megittunk, s addig ittunk, amíg ki nem ürült az üveg, és megbeszéltük, hogy levelezni fogunk, és címet, telefonszámot cseréltünk, és a találkozást követően megírtuk a világirodalom legszebb szerelmi levelezését, mindezt a férjem háta mögött, akinek nem tűnt fel, hogy minden héten kapok egy levelet egy bizonyos híres költőtől, mert akkor annyi levelet kaptam különböző szerkesztőktől és kollegáktól, hogy eggyel több nem számított, egyébként is gyanakodott mindenkire, aki a közelemben férközött valami módon, mindenkire, még a postásra is, aki a leveleket hozta, és várta az alkalmat, hogy bevethesse a házassági hűtlenkedésre specializálódott nyomozót ellenem, ellenünk. Akkor még fogalmam sem volt, hogy minden együtt töltött percünkről ez a nyomozó feljegyzéseket készít, amihez fotókat csatol, megannyi bizonyítékot, hogy a házasságtörés végbement, még végül a barátod szomszédait is kikérdezte rólunk, hogy milyen gyakran és mennyi időt töltünk a lakásban, és szerettem volna azokat a feljegyzéseket látni, hogy legyen egy átfogó képem a mi már kevésbé titkos szerelmi történetünkről, de azt a magándetektív írta meg, és nem te, és nem akarta átadni nekem, csak az ügyvédnőnek, aki másolatot készített róluk és archiválta azokat. Akkor még nem tudtam, hogy a szőke nő, a férjem szeretője sikertelen öngyilkosságot követett el, mert a férjem nem akarta feleségül venni a válásunk után, és a férjem éjjel-nappal a betegágyánál ült ennek a nőnek, ahogy nekem korábban, amikor még szerettük egymást, amikor még jobban szerettem őt, mint a könyveket, bár lehet, hogy én sohasem szerettem őt jobban a könyveknél és az írónál, mert én mindig író akartam lenni és nem feleség, de azért kivásaltam a függönyöket, kitararítottam, levittem a szemetet, ebédet főztem, kiválogattam az újságokat, és szétszedtem a telefont, ha kellett, kimostam a ruhákat, kiteragettem, még azt is megtettem, hogy bevásároltam, egyszóval elláttam a feleség szerepét, bár egyáltalán nem a vasaláson, a takarításon, a szeméten vagy az ebéden járt az eszem, hanem egy könyvön, fél szemmel mindig egy férfit figyeltem a könyvekben, a férfit, aki szerettem volna lenni, aki megteheti azt, hogy féltékeny legyen a leírt sorokra, és idővel magánnyomozót fogadjon, hogy lefűlelje a feleségét a szeretőjével, egy bizonyos sikeres, befutott szerzővel, akivel egy legénylakásban találkoztunk a hétvégeken. Szerettem a galambszürke felöltődöt és a kondomalakú sapkát, de te azt mondtad, hogy nem szerencsés így öltözni, mert a rendőr minden sarkon megállított és igazoltatott, mint valami háborús menekültet, és kellemetlennek érezted magad a nagyvárosi forgatagban, hogy csak a te irataidat meg a csavargókét kérik el egy forgalmas utcasarkon, mintha te is a csavargók és menekültek közé tartoznál volna, pedig csak a felöltőd és a sapkád volt szokatlanul divatjamúlt és kopott, amit én annyira szerettem, de a rendőröknek nem volt jobb dolguk, mint előállítani a gyanús alakokat, és a kopott kabátban, furesca sapkában te is ebbe a kategóriába tartoznál, nyilvánvaló, hogy a rendőrök nem olvastak sem könyveket, sem irodalmi folyóiratokat, akkor tudták volna, hogy te vagy az a sikeres szerző, akit a szerkesztők annyira szerettek, hogy bármilyen szöveget elfogadtak tőled, szinte olvasatlanul, mert tudták, el sem kell olvasni, biztos a

minőség és a gyors siker, de a rendőröket nem érdekelte az irodalom, csak a kopott galamszürke felöltő és a kondomalakú fehér sapka, amiben úgy nézél ki, mint egy menekült, de sem téged, sem engem nem zavart a kopottas külső, sőt, nekem kifejezetten tetszettek a halszállak a kabát szövésében. Szerettem a borzas hajadat, a szakálladat és a pattanásokat, mert szerettelek úgy, ahogy voltál, mert az akartam lenni, ami te vagy, menekült kinézetű, kissé lepukkant, de sármos mosolyú, végtelenül fantáziadús és nyugodt, mint a hanumán-majom a képen, amit akkor láttam meg, amikor már nyíltan felvállaltuk a kapcsolatunkat, azaz az ügyvédnövel való első találkozás után, mert aztán már nem állt utat nekünk senki és semmi, hogy az utcán is átöleljük egymást, és nem kellett legénylakásokban bujkálnunk, akkor már beléphettem a szentélybe, ahol éppen semmi munka nem folyt, mert nem írtál egy szót sem azóta, hogy engem megismertél, mert elvettem az eszedet, és kitöltöttem a szabad perceidet, és szerettelek úgy, ahogy voltál, ihletelen, szakállasan, lepukkantan, és megtanultam veled sört inni, cigarettázni, és a hanumánt bámulni a konyhában. De akkor még nem tudtam, hogy a hétvégéket kivéve meglátogat egy szociális munkás, aki reggel beadja a gyógyszereidet, elmosogat, kimos rád, és segít a mosakodásban, mert továbbra is csak a hétvégéken találkoztunk, mivel én hétközben dolgoztam, és azt mondtad, hogy te is dolgozol, bár nem volt semmi ihleted, és nem írtál tulajdonképpen semmit, csak a régi kéziratokat javítottad, mert nem olvastál mást, csak a saját szövegeidet, én pedig azt hittem, hogy te a szerelmi történetünket írtad, hogy te írtad azt, és nem a magándetektív, aki továbbra is figyelt minket, egészen addig, amíg a válóper le nem zajlott, így a detektív hamarabb tudta, hogy járt hozzád egy szőke nő, hogy minden reggel járt nálad egy hosszú, szőke hajú nő, de azt nem tudta kinyomozni, hogy ez a nő nem egy egyszerű szőke nő volt, hanem egy szociális munkásnő, aki csak a dolgát tette, és amikor a válóperben szóba került a nő, nekem fogalmam sem volt, hogy kiről volt szó, és akkor elhatároztam, hogy véget vetek a hétvégi találkozásoknak, és megtudom, mit csinálsz hétköznap.

Egy reggelen ezért én csengettem be előbb nálad, és nem a szőke nő, te ott álltál az ajtóban, pizsamában, csipásan, másnaposan, nem kevésbé meglepetten, és azt kérdezted, hogy mit keresek ott, én pedig a kérdésetől meglepődve azt válaszoltam, hogy azért jöttem, hogy a hétköznapjaidat is elvegyem, és megdörzsölted a szemed, hogy jól látod-e, nem a szőke, hanem a barna nő állt az ajtóban, a jól ismert sötétzöld blézerben, elfordulva intettél, hogy kövesselek az előszobán át a konyhába, és megkértél, hogy főzzem meg a kávé, amikor csengettek, és ajtót nyitottál a szőke nőnek is, majd bemutatnál minket egymásnak, és megkérte a szociális munkást, mondja el, miért van itt, de te átmentél addig a szobába, és én kettesben maradtam a nővel, aki a márványos kezeivel a nadrágját babrálta, miközben elmesélte, mi a feladatköre, és megkérdezte, hogy halasszuk-e el a mai munkát, ha már én itt vagyok, de én ragaszkodtam hozzá, hogy csak tegye a dolgát, mintha itt sem lennék, így tudtam meg, hogy a reggeli rutinhoz mi minden tartozott hozzá, s hogy te tulajdonképpen el akartad titkolni előlem azt, hogy egy másik nőnek kell gatyába ráznia, mintha kettős életet éltél volna, hétközben egy szociális ápolót, hétvégén pedig egy rajongód ápolójaként, és én megértettem, hogy nem akartad, hogy átvegyem az ápolónő szerepét, ezt akkor értettem meg, amikor te teljesen felöltözve, frissen

zuhanyozva megjelentél előttem, miután kiengedted a nőt az ajtón, aki, mint ki jól végezte a dolgát, viszontlátással köszönt, és elment, mint egy professzionális, zsebében a pénzzel és az el nem használt gumióvszerrel, te pedig ott álltál előttem, frissen vasalt fehér ingben, farmernadrágban, és arra kértél, hogy igyak meg még egy csésze kávé, és szívjunk el egy cigit, és nézzük a falon egy kicsit a majmot, hogy utána együtt hozzákezdjünk a munkához. Nem tudtam, hogy mire gondoltál, amikor azt mondtad, hogy utána hozzákezdünk a munkához, de azt sejtettem, hogy végre megosztod velem a kézirataidat, ezért ott maradtam a konyhaasztalnál, amin az az abrosz volt, amit utána minden nap láttam, amit hétköznap sem vettél le, ott maradtam, és az aszúrmitás porcelán csészéből megittam még egy feketét, én tejjel, te üresen, és rágyújtottunk egy cigarettára, és kéjes köröket formáztunk a füstjéből, nem gondoltam, hogy azóta, hogy megismertél, nem írtál egy sort sem, mert elhatalmasodott rajtad a valóság iránti vágy, ami megakadályozott abban, hogy ihleted legyen, és komolyan aggódni kezdél a szerzőségedet illetően, inkább szerető voltál, mint szerző, és a szeretőket nem szeretik a szerkesztők, ők csak a kéziratokat szeretik, de azt sem akarítól, csak attól, aki már tett le valamit az asztalra, és utána is folyamatosan dolgozik nekik, egyfajta biztonságérzetet váltottál ki belőlük, amikor egy-egy kézirattal megjelentél náluk, mert a neved garancia volt, nem tévedhettek, egészen addig, amíg velem nem találkoztál az irodalmi lap bemutatójának tiszteletére adott vacsorán, vagy még korábban, a nemzetközi könyvfesztiválon, vagy még korábban, a vasútállomás nagyon füstös restijében, mert attól kezdve a munka számodra csak abból állt, hogy régi kéziratokat javíttattál, de semmi újat nem hoztál létre. Most arra kértél, hogy üljek le az asztalodhoz, és tegyem a kezem a fehér laptopod klaviatúrájára, és kezdjem el nézni a villogó kurzort, amíg te kinyitasz egy üveg sört nekem, mert az íráshoz kell egy kis alkohol, legalább is kezdetben, hogy az ember bátorsága ne szálljon el az üres lap és a kurzor láttán, és én engedelmesen leültem a gép elé, és türelmesen bámulni kezdtem a kurzort, amikor az első sorok megszülettek, majd azokat több és egyre több követett, minél több sört megittam, annál több sort megírtam, közben te kimentél a konyhába, és megfőztél egy tésztalevest, amit ketten megettünk, még úgy forrón, és utána rögtön visszaolvastam, amit írtam, és te is elolvastad, és úgy döntöttünk, hogy a történet fordulatos, a szereplők pasztikusak, a stílus könnyed, és éppen olyan, mintha te írtad volna, és kinyomtattuk a szerkesztőnek, aki lusta maga kinyomtatni a szövegeket, és elhatároztad, hogy még ma postára is adod, elküldöd neki, természetesen a saját neved alatt, és nekem ez ellen nem volt semmi kifogásom, mert mindig is olyan szerettem volna lenni, mint te, sikeres, befutott, csak a kinszenvedések, a gyötrelmek nélkül, anélkül, hogy eladnám a lelkeket az ördögnek.

Marte Huke

Hangsúlyok

A történet
nem mindig ugyanaz

Levegőben
szálló magvak
ellenirányú hőésés
évszak helycsere

Most teleírom ezt a fehér
lapot
egyszer, talán, mesélnek ne-
ked

A kertben
sötét járatok a gyepen
Egy sündisznó nyomai
Kimeresztett tüskéivel
csupas hasát védelmezi

Szöszövet

Jelzöt keresek a hóra
ne legyen túl hangzatos
Bemenekülök a házba
ahol még a nyár lakik

Virágcserepek földje
az ujjaim alatt
mint ceruzában a grafit
mint korallban a méz

Pókháló borítja
a szögleteket
Életmaradványok
a négy fal között

sz és tél

Az ég és a föld
minden kertben
virággá testesül
újra meg újra
aztán elbomlik, eltűnik

Az alma csendben érik
múló napokat hizlal magában
Ősszel dalba szökken
maga módján tükrözi a vilá-
got

A hideg tél buzgalmában
mindent magába nyel
A szél hullámokban tör elő

Száraz ág könnyen török
gyökerek tápláléka lesz

Vessz -tánc

Sűrű eső
Madár telepszik az ágra

Nem reszket a fű
csak a szélnek integet

Begyűjtöm a falevelek
elvesztett színeit

Fekete szem
Néz, csak néz
ágról ágra lendül
Vessző-tánc
Szárny-karusszel
Verdeső búcsú

Marte Huke

1974-ben született Oslóban. A bergeni egyetemen német és irodalom szakon végzett. Járt az Írásművészeti Akadémiára és a Göteborg Egyetemre. Első verskötetete 2002-ben jelent meg. Ír forgatókönyveket, operalibrettókat. Jelenleg Trondheimben és Berlinben él. Első kisregénye (Naturhistorie, 2015) a 2017-es Könyvfesztiválon jelenik meg a Napkút kaidónál Természetrajz címmel. A verseket De fire årstidene (A négy évszak, 2011) c. kötetből fordította Kovács katáng Ferenc

Kovács katáng Ferenc

Vizitelő madárfiókák

Marte Huke-nak ajánlom

1.
Apró tavak, hegyek közé bújva
óriásfelhők mohás árnyékában
tisztos távolban az idegbeteg világtól.
Nyári menedék. A gerendaház
bársonyos árnyékot húz maga után
mint palástot a mesebeli kiskirály.
A háncsolatlan szálfakerítésen
félrebillent kapu, óvatos vadak
váratlan vendégek előtt tárva. Örökké
füstöl a kémény, nyílttüzű kandalló
áraszt fényt, melegít vizet, s ételt.
Körül mindenütt víz, de ivásra
mérőföldről kell cipelni
fadézsákban, hegymenet.

2.

Őseim fészke, nagyanyám is itt született s
haláláig a forráson túlra sosem merészkedett.
A nőkre maradt gazdasághoz nagyapám jött
bérmunkára, majd férjnek. S itt születtek
sorra a gyerekek, évszámuk mind
az asztallapba vésvé. Egy kivétellel
keresztel jelölve. Csak anyám élte túl
az éhínséges, fagyos teleket. Úgy járta
akkoriban, a természet logikáját követve
a fiatalabb gyermekeket hagyta veszni.
Az anya, a jövő záloga ehett naponta.
S mikor már anyám sok testvérét
elvesztítve, de úgy-ahogy túlélte annyi telet
hogy már rá is lehetett háziasszonyként
számítani, a sok szüléstől teljesen legyengült
nélkülözésben elasztott nagyanyámat
hagyta odaveszni. A fagyos hó megőrizte
a halottakat, az olvadást követve jött
délről a lelkész, s temetett sorra északra menet.
Anyám minden reményt összetörve
az első arra tévedt legénnyel elszökött
cselédkedve egyre délebbre vándoroltak
lábát soha be nem tette erre a vidékre.
Hárman örököltük nagyanyám házát, ide
húzódunk el családjainkkal felváltva
néha mindannyian, húszan-huszonöten.
Ujjunkat végigfuttatjuk az asztallap
egyre halványuló születési dátumain.

3.

Nincs téreőr, és bizony előfordult
hogy a hóihar ereszig betemette a házat.
Két hétig éltünk olvasztott hólen, ócska
konzerveken, csupas téstán. Székeket
polcokat tüzeltünk el. Nem, halálfélelmünk
nem volt, de időnk bőven a számvetésre.
A tizenharmadik napon emberem kiásta
maga a szabadba, futólécen, szembeszéllal
huszonöt kilométert vergődött a legközelebbi
településig. Motoros szánnal menekítettek ki.
Nagyanyám emléke előtt le a kalappal...

4.

A fákon ismerős madarak. Itt költenek
a verandára hozzák fiókáikat bemutatni.
Végleg kiköltöztünk, most a városba járunk
vikendezni, és a legszükségesebb dolgokért.
Háttal a világnak, nincs újság, tévé, áram
csak egy elemes rádió, zseblámpa, sok-sok
gyertya. Egész nyáron tűzfát, élelmet gyűjtünk.
Nagyanyáink tudományával tartósítunk
vermelünk, leszünk, füstölünk. Ha elfogy a cukor
keserű teát iszunk, ha nincs tea, bodzaszörpöt
s ha annak is vége, friss vizet hozunk a forrásról.
Világosság szabja a napirendünk. Főleg
a festéshez kell természetes fény.
Farkasordító hidegben is szabad ég alatt dolgo-
zunk.
A természetben található anyagokból
örünk, főzünk, sajtolunk festéket. Szabadtéri
kiállításainkra meglepően sokan jönnek. Irka-firka
táborba küldik hozzánk a gyerekeiket.
Van izlandi lovunk, befogadott kóbor kutyánk
a látogatók nagy-nagy öröme. Gyógyszerrel
egyáltalán nem, a természet akaratával élünk.

Edith Södergran

En önskan

Av hela vår soliga värld
önskar jag blott en trädgårdssoffa
där en katt solar sig...
Där skulle jag sitta
med ett brev i barmen,
ett enda litet brev.
Så ser min dröm ut...

Nocturne

Silverskira månskenskväll,
nattens blåa bölja,
glittervågor utan tal
på varandra följa.
Skuggor falla över vägen,
strandens buskar gråta sakta,
svarta jättar strandens silver vakta.
Tystnad djup i sommarens mitt,
sömn och dröm, -
månen glider över havet
vit och öm.

De främmande länderna

Min själ älskat så de främmande länderna,
som hade den intet hemland.
I fjärran land stå de stora stenarna
på vilka mina tankar vila.
Det var en främling som skrev de sällsamma orden
på den hårda tavla, som heter min själ.
Dagar och nätter ligger jag och tänker
på saker som aldrig hänt:
min törstiga själ har en gång fått dricka.

Edith Södergran

a mai skandináv fiataliság körében
talán legnépszerűbb, tragikus sor-
sú, de annál termékenyebb költőnő.
Verseit borús hangvétel jellemzi,
mely feltehetőleg keserű életta-
pasztalataiból táplálkozik.
Született: 1892. április 4.,
Szentpéterváron, Oroszország.

Köteteib 1:

Kívánság

Egész ragyogó világunkból
kívánok csupán egy kerti pamlagot,
amelyen egy cicus napozik...
Ülnék majd ott,
levéllel az ölemben,
egyetlen kis levéllel.
Ilyen az én álmom...

Nocturne

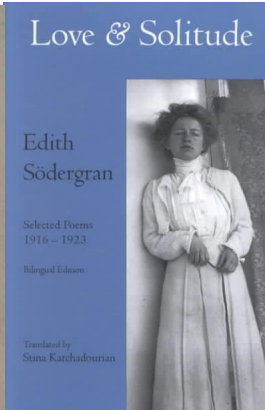
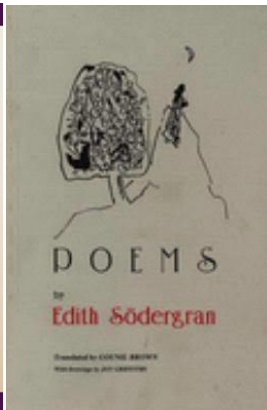
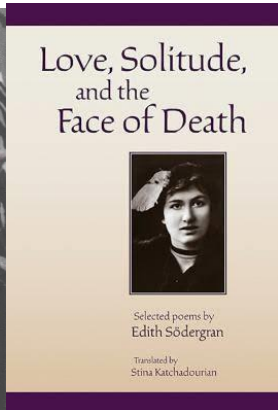
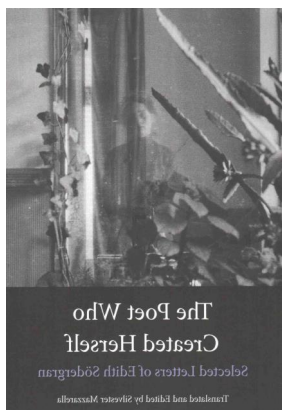
Ezüstáttetsző holdvilágos est,
az éjszaka kék áramlata,
számlálhatatlan csillám hullámok
egymást követő sora.
Árnyékok vetődnek az útra,
a part bokrai csendesen sirdogálnak,
fekete óriások vigyázzák ezüstjét a partnak.
Mély a csend a nyár közepén,
álom és ábrándkép -
a hold átsiklik a tengeren,
fehér és gyöngéd.

Idegen országok

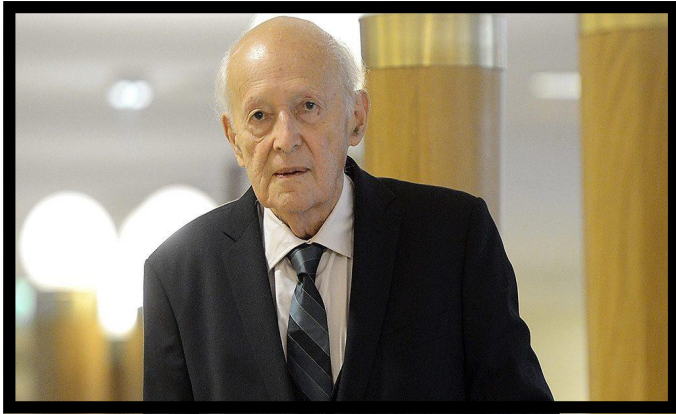
Az idegen országokat oly nagyon szerette lelkem,
otthona sehol sem volt.
Távoli országokban nagy kövek állnak,
melyeken gondolataim elidőznek.
Egy idegen írta azokat a rendkívüli szavakat
arra a kemény táblára, amit a lelkeknek hívnak.
Éjjeleken és nappalokon át gondolok
olyan dolgokra, amik sosem történtek meg:
szomjas lelkem egyszer ihatott.

Fordította: Lőrinczi Borg Ágnes

L rinczi Borg Ágnes: költő. Középiskolai tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, 1994-ben Svédországba költözött, ahol az Uppsala-i egyetem filozófia szakán folytatta tanulmányait és a Finn-ugor tanszéken magyar nyelv és irodalom szakon tanult tovább. 2006-ban a Lund-i egyetem Társadalomtudomány és EU-ismeretek szakán mesteri diplomát szerzett. Magyar és svéd nyelven publikál, írásai az Ághégy és a Magyar Liget c. és a Lund-i Över Gränser folyóiratban jelentek meg. Egy magyar és egy svéd nyelvű verses kötete szerzője: *Allapotok* és *Tillstånd* címmel.

Búcsú Klein Györgytől

Tavaly decemberben, életének 92. évében elhunyt a magyar származású svéd sejtbiológus, immunológus, onkológus. Klein György vagy Georg Klein (Budapest, 1925. július 28. – 2016. december 10. Magyar származású svéd sejtbiológus, immunológus, onkológus, esszéíró, a biológiai tudomány doktora, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja. A daganatképződés sejszintű folyamatainak, a rákos megbetegedések virológiai és immunológiai szempontú vizsgálatának nemzetközileg elismert tudósa. 1957 és 1993 között a stockholmi Karolinska Intézet daganatbiológiai tanszékének vezetőjeként tevékenykedett.

Az Ághegy munkatársa és támogatója volt. Először 2004-ben mutattuk be a 8-9. számban. Aztán a 11-13. számunkban Garam Katalin hosszabb interjút közöltük. Könyveit ismertettük, fordítottunk svéd nyelvű írásaiból is. Feleségével együtt azon tiszteletreméltó tudós emberek voltak, aki megőrizték magyar műveltségüket. Egyik látogatásom alkalmával megcsodálhattam, hogy az idős ember létre órák hosszan idézet Vörösmarty költeményeiből. Kertész Imre: Sorstalanság című regényének előszavát feleségével Évával együtt írta. (Ághegy 3-4 sz. 260 oldal) A műveiből fordított magyar szövegeket maga ellenőrizte és javította. Terjedelmes, Bartók Béláról írt egyszerű esszéjének részletét Békassy Albert fordította. (Ághegy, 25 sz. 3279-3289)

A National Association Against Cancer támogatásával feleségével ketten alapították meg a Karolinska Daganatbiológiai Tanszékét hatvan éve. A rákos megbetegedések vírusos keletkezésének mechanizmusáról, az onkogének és a tumor szupresszor gének szerepéről, a rákellenes immunválaszról, az utóbbi években pedig a tumorsejtek és az osztódásukat gátló fibroblasztok kölcsönhatásáról jelentetett meg nagy hatású közleményeket.

Klein György a Magyar Tudományos Akadémia mellett öt másik akadémia tagja, tiszteletbeli tagja volt. Csaknem harminc rangos nemzetközi díjat kapott (többet feleségével megosztva). A Debreceni Tudományegyetem és még öt másik egyetem is díszdoktorává fogadta. 1957-től 35 éven át a fiziológiai és orvostudományi Nobel-díj bizottság titkára volt.

Csermely Péter, az Orvosi Vegytani, Molekuláris Biológiai és Patobiokémiai Intézet egyetemi tanára így méltatta munkásságát: „Klein György a mélységes kíváncsiság, a már-már természetfeletten éles logika és a jóindulat igen ritka ötvöze volt. Példa nélkül állóan intenzív figyelemmel és beleérző megértéssel tudott hallgatni másokat. Lenyűgöző tudással rendelkezett”

Életútja

Középiskoláit a budapesti Berzsenyi Dániel Gimnáziumban végezte, majd 1944-ben jogi tanulmányokba kezdett a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen. Zsidó származása miatt 1944-ben a pesti gettóba került, s miután megszökött egy munkatáborba tartó transzportból, álnéven bujkált a második világháború lezárultjáig. 1945-ben egy féléven keresztül a Szegedi Tudományegyetem orvosi karán, ezt követően a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi karán folytatott tanulmányokat. Tanulmányaival párhuzamosan 1945–1946-ban szövettani, 1946–1947-ben pedig patológiai demonstrátor volt a fővárosi egyetemen.

1947-ben a stockholmi Karolinska Intézet tumorbiológiai osztályának ösztöndíjas kutatója lett, s 1948 elején végleg Svédországban telepedett le. 1950-ben a philadelphiai Rákkutató Intézetben (Institute for Cancer Research) folytatott kutatásokat. 1951-ben a Karolinska Intézetben szerzte meg orvostudományi oklevelét, 1952-ben pedig a biológiai tudomány doktora címet is megvédte. 1951-től a Karolinska Intézet citológiai tanszékén oktatott docensként Torbjörn Caspersson mellett, 1957-től 1993-ig az intézet daganatbiológiai tanszékének volt tanszékvezető professzora. Közben 1961-ben a Stanford Egyetem vendégtanára, 1972-ben a washingtoni Nemzeti Egészségügyi Intézet (National Institutes of Health, NIH) Fogarty-ösztöndíjasa volt, 1973 és 1993 között pedig a jeruzsálemi Héber Egyetemen oktatott vendégprofesszorként. 1993-tól a Karolinska Intézet Mikrobiológiai és Daganatbiológiai Központjában dolgozott kutatócsoport-vezetőként, professor emeritusi címmel.

Munkássága

Klein Éva és Klein György fő kutatási területe a rákos megbetegedések kialakulásának sejtbiológiai, sejtgenetikai, virológiai és immunológiai vonatkozásai, a rákos sejtek, daganatok által kiváltott immunválaszok sajátosságai. A Karolinska Intézet kutatójaként 1948-tól élete végéig felesége, Klein Éva számított legközelebbi munkatársának, több sejtbiológiai kérdést közös erőfeszítéssel tisztáztak. A sejtek rosszindulatú elváltozásait, a daganatképződést (karcinogenezis) tanulmányozva már pályája korai szakaszában felismerte a daganatsejtek populációdinamikájának szelekciós mechanizmusait. Részletelesen feltárta a mutálódott beteg sejtek osztódását, a szövetburjánzást stimuláló onkogének szerepét, valamint a daganatképződés folyamatát gátló szuppresszió folyamatát, és az abban részt vevő szuppresszorgének működését. Jelentős tudományos közleményeinek száma meghaladja a háromszázat, az *Advances in Cancer Research* és az *Advances in Viral Oncology* szerkesztője volt. Az 1980-as évektől több memoárkötete, önéletrajza és tudományfilozófiai esszéje jelent meg könyv alakban svédül, némelyiknek magyar fordítását is közreadták.

1983-ban a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagjává választották, emellett részt vett a Nyugati Magyar Tudományos Akadémia Tanács munkájában is. A Svéd Királyi Tudományos Akadémia rendes tagja, a Finn Tudományos Társaság, az Amerikai Egyesült Államokbeli Nemzeti Tudományos Akadémia és az Amerikai Művészeti és Tudomá-

nyos Akadémia külső tagja, 1999-től a liège-i székhelyű Európai Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja volt. Számos más nemzetközi tudományos szervezet munkájában részt vett: tiszteleti tagja volt az Immunológusok Amerikai Egyesületének (American Association of Immunologists), 1989-től az Amerikai Rákkutatási Egyesületnek (American Association for Cancer Research), a Francia Immunológiai Társaságnak (Société française d'immunologie), külső tagja az Amerikai Filozófiai Társaságnak (American Philosophical Society). 1999-től a New York-i Daganatimmunológiai Akadémia (Academy of Cancer Immunology) alapító tagja, 2002-től az Európai Rákkutatási Egyesület (European Association for Cancer Research) tiszteleti tagja volt. 1957 és 1993 között a fiziológiai és orvostudományi Nobel-díj-bizottság tagjaként tevékenykedett.

1960-ban feleségével, Klein Évával megosztva Bertha Goldblatt Teplitz-díjat, 1967-ben Clowes-emlékérmét, a Dán Patológiai Társaság díját és Lennander-emlékérmét, 1972-ben Shai Shacknai-, 1973-ban Bertner-, 1974-ben Griffuel-, 1975-ben Harvey-, 1976-ban Gardner-, 1977-ben Behring-, 1978-ban Björken-, 1979-ben a General Motors rákkutatási alapítványának Sloan-díját és a Santa Chiara Academy díját, 1983-ban Klein Évával megosztva Erik Fernström-, 1989-ben Letterstedt-, 1990-ben a Svéd Irodalmi Akadémia Dobloug-, valamint az Oslói Egyetem Lisl és Leo Eitinger-díját, 1991-ben az Arizonai Egyetem Donald Wae Waddel-emlékérmét, 1995-ben a Ramat Gan-i Bar-Ilan Egyetem Tovi Comel-Walerstein-díját, 1996-ban Thomas P. Infusino- és Kaposi-díjat, 1997-ben Chester Stock-díjat, 1998-ban Robert Koch-aranyérmét, a Kolumbiai Köztársaság Nemzeti Érdemrendjét és a baltimore-i Humánvirológiai Intézet életműdíját, 2001-ben Paracelsus-érmét és Wick R. Williams-emlékérmét, 2002-ben Ingemar Hedenius-díjat kapott. 2005-ben humánbiológiai kutatásaiért a Cseh Tudományos Akadémia Mendel-éremérmét, 2006-ban a Rákregiszterek Nemzetközi Egyesületének (International Association of Cancer Registries, IACR) érdemérmét vehette át. 1966-ban a Chicagói Egyetem, 1988-ban a Debreceni Orvostudományi Egyetem, 1989-ben a jeruzsálemi Héber Egyetem, 1991-ben a Nebraskai Egyetem, 1994-ben a Tel-avivi Egyetem, 2001-ben pedig az Oszakai Egyetem díszdoktorává avatták.

Főbb művei

Histocompatibility changes in tumors. in: *Journal of Cellular and Comparative Physiology* 1958. 52:125–168. (Klein Évával)

Antigenic properties of lymphomas induced by the Moloney agent. in: *Journal of the National Cancer Institute* 1964. 32:547–568. (Klein Évával)

Genetic determinants of morphological differentiation in hybrid tumors. in: *Journal of the National Cancer Institute* 1972. 48:465–486. (Többekkel)

Cellular localization of an Epstein-Barr virus (EBV)-associated complement fixing antigen in producer and non-producer lymphoblastoid cell lines. in: *International Journal of Cancer* 1973. 11:499–520. (B. M. Reedmannel)

Human leukemia-associated anti-nuclear activity. in: *Proceedings of the National Academy of Sciences* 1974. 71:685–862. (Többekkel)

Immunological surveillance against neoplasia. in: *The Harvey Lectures* 1975. 69:71–102.

Characteristic chromosomal abnormalities in biopsies and lymphoid-cell lines from patients with Burkitt and non-Burkitt lymphomas. in: *International Journal of Cancer* 1976. 17:7–56. (Többekkel)

Phenotypic and cytogenetic characteristics of human B-lymphoma cell lines and their relevance for the etiology of

Burkitt's lymphoma. in: *Advances in Cancer Research* 1982. 37:319–380. (Kenneth Nilssonnal)

Viruses as the causative agents of naturally occurring tumors. Ed. by Georg Klein. New York, Raven, 1985, 263 p

Do human renal cell carcinomas arise by a double-loss mechanism? in: *Cancer Genetics and Cytogenetics* 1988. 36:197–292. (Többekkel)

How one thing has led to another. in: *Annual Review of Immunology* 1989. 7:1–33. (Klein Évával)

Memoár- és esszékötetei

... i stället för hemland: *Memoarer*. Stockholm, Bonnier, 1984, 234 p.

Ateisten och den heliga staden: *Möten och tankar*. Stockholm, Bonnier, 1987, 249 p.

Angolul: *The atheist and the Holy City: Encounters and reflections*. Cambridge, MIT Press, 1990, 223 p.

Pietà. Stockholm, Bonnier, 1989, 297 p.

Angolul: *Pietà*. Cambridge, MIT Press, 1992, 297 p.

Motståndet: *Arton brev om död och liv*. Stockholm, Bonnier, 1991, 262 p. (Per Ahlmarkkal)

Utvägen: *En familjeberättelse*. Stockholm, Bonnier, 1992, 313 p.

Angolul: *Live now: Inspiring accounts of overcoming adversity*. Amherst, Prometheus Book, 1997, 311 p.

Hack i häl på Minerva: *Ett brevsamtal om vetenskap, dikt och moral*. Stockholm, Bonnier, 1993, 316 p. (Lars Gyllenstennel)

Den sjunde djävulen. Stockholm, Bonnier, 1995, 319 p.

A tudomány körül. Budapest, Gondolat, 1995, 145 p.

Korpens blick: *Essäer om vetenskap och moral*. Stockholm, Bonnier, 1998, 331 p.

Norvégül: *Ravnens blick: Essays om vitenskap og moral*. Oslo, Humanist, 2003, 408 p.

Vak akarat és önz DNS: *Válogatott esszék*. Budapest, Magvető, 2001, 397 p.

Så jag kan svara döden, när den kommer: *Essäer*. Stockholm, Bonnier, 2001, 291 p.

Skapelsens fullkomlighet och livets tragik: *Essäer*. Stockholm, Bonnier, 2005, 242 p.

Péters Europa: *En korrespondens mellan vänner*. Stockholm, Carlsson, 2005, 240 p. (Eva Dicksonnal és Fenyő Egonnal)

Szilárd Leó tűzparancsolata. Budapest, Corvina, 2008, 91 p. = Corvina Tudástár.

Meteor: *Tre lysande såringar*. Stockholm, Bonnier, 2008, 265 p.

Források

MTI ki kicsoda 2009. Szerk. Hermann Péter. Budapest: Magyar Távirati Iroda. 2008. 588. o. ISBN 978-963-1787-283

Magyar nagylexikon XI. (Kir–Lem). Főszerk. Bárány Lászlóné. Budapest: Magyar Nagylexikon. 2000. 125–126. o. ISBN 9639257044

A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–2002 II. (I–P). Főszerk. Glatz Ferenc. Budapest: MTA Társadalomkutató Központ. 2003. 686–687. o.

Gergely János: Klein György és Éva 80 évesek. in: *Magyar Tudomány* 2005. 12. sz.

Életrajza a Karolinska Intézet honlapján

Egy Norvégiában ismeretlen magyar író

Kun Árpád

Életpályája

Szülei: Kun Mihály és Szalay Ágnes. 1984-től jelennek meg írásai. 1985-1991 között az ELTE BTK magyar-történelem szakos hallgatója volt. 1991-1994 között a Széphalom Könyvműhely irodalmi szerkesztője volt. 1995-től a párizsi Sorbonne-on tanult, francia irodalomból diplomázott. 1996-tól az ELTE BTK esztétika szakán is tanult. 2003 és 2005 között a Bordeaux-i egyetemen volt magyar lektor. 2006 óta feleségével és négy gyermekével Norvégiában lakik, szépirodalmi tevékenységén kívül időskorúak mellett dolgozik házi kiskisgyőtként.

Mvei

Ilion (versek, 1989)

Bál (versek, 1991)

Esőkönyv (novellaciklus, 1995)

Medárdus énekel (versek, 1998)

Véletlen madár (versek, 2003)

Szülsz (versek, 2011)

Boldog észak. Aimé Billion mesél (regény, Magvető Kiadó, Bp., 2013)

Megint hazavárunk (regény, Magvető, Bp., 2016)

Díjai

Holmi kritikapályázatának fődíja (1992)

Móricz Zsigmond-ösztöndíj (1993)

Soros-ösztöndíj (1995-1996, 1999)

Eötvös-ösztöndíj (1996-1997)

Déry Tibor-díj (2000)

NKA alkotói ösztöndíj (2011)

József Attila-díj (2013)

AEGON művészeti díj (2014)

Interjú

„Úristen, tényleg ennyire ki akarom magam adni?”

Irodalmi Jelen, 2017, február 8

A rendkívül nagy sikert aratott és Aegon-díjjal jutalmazott Boldog Észak szerzőjének a közelmúltban jelent meg új regénye, a *Megint hazavárunk*. Fehér sötét, akárcsak az új megalkotó író, Kun Árpádnak hívják, ebben azonban nem szabad elhamarkodott következtetéseket levonni. A családjával Norvégiában él szerző Budapestre látogatott a könyvbemutatója alkalmából, és így módunk volt személyesen találkozni vele. Ő Beszélgetés a valóságos Kun Árpáddal, nemcsak a valóságról.

*

– Milyen gyakran jöttök haza?

– Általában kétszer egy évben, a nyári szünetre mindig.

– Inkább nyűg, vagy öröm ez a hazajövetel?

– Ez egyértelmű, öröm és szabadság.

– Amikor hazajössz, mit érzel a legnagyobb különbségnek a norvég és a magyar élet között?

– Mi csak egy szeletét ismerjük Norvégiának, egy kis falut. Máris adódik tehát a különbség nagyváros és falu között, egész más a tempó. Köztudott, hogy a boldogságindex tekintetében élén járnak a skandinávok, a magyarok évszázadok óta a boldogtalanságra vannak berendezkedve, s ez a mentalitásban tetten érhető. Norvégiában nagy biztosságban élnek, mert nem lehet lecsúszni, az állam utánad nyúl. De ez akkor is így volt, amikor még szegények voltak, a közösségi szellem régen is jól működött, azzal együtt, hogy a gazdag társadalmakra jellemző az elidegenedtség. Ezt Franciaországban is megtapasztaltam, hogy nagyobb a távolság az emberek között. Ugyanakkor demokratikus országokban sokkal törvénytisztelőbbek, szabálykövetőek a polgárok, mivel nem kell kiélni szabadságban a szabadság hiányát. Magyarországon inkább az a jellemző, hogy nem tartom be a szabályokat, mert hülyeségek. Nem bízom meg az államban, mindig van valami ok, hogy az állam miért ellenség, és a szabályokat miért találják ki rosszul. Viszont itt sokkal kalandosabb az élet.

– A *Megint hazavárunk* utószavában „Kun Árpád norvégiai magyar író”-ról olvashatunk. Olyan véglegesnek tűnik ez a megfogalmazás, noha tíz éve valóban ott élsz.

– Véglegesnek hangzik, de ezt amolyan viccelődésből írtam le. Bár gyakorlati értelemben igaz. Egy társaságban tegnap arról beszélgettünk, hogy Bartis akkor most indonéziai magyar író? Lehet címkéket aggatni, de nincs ér-

Az előző oldalon:

◀ Mayer Hella: Oázis 1. Olaj, rétegelt lemez, 19x26 cm, 2006.

telme. Bartisnál és nálam is elsősorban gazdasági okai vannak, hogy hol élünk. Bár... Most már úgy vagyok vele, hogy ettől függetlenül sem olyan rossz ott lenni.

– *Tudják a munkahelyeden, ahol időseket, betegeket gondozol, hogy te Magyarországon ki vagy?*

– Most például, hogy fizetés nélküli szabadságot kértem, az indoklásban ott szerepel, hogy felolvasásom lesz. Csodabogár-tűrésben a norvégok nagyon jók. Soha nem tennének megjegyzést a másik furcsaságaira. Ahogy szabály, hogy nem firtatjuk a másik szexuális vagy politikai beállítottságát. Teljesen elképzelhetetlen. Amikor ezt egy norvégnak elmondtam, azt felelte, hogy igen, viszont ott van a pletykálkodás. De mégiscsak könnyebb, hogy nem vágják az arcodba a véleményüket.

– *És neked nem dehonesztáló ilyen munkát végezni, nem hasonulsz meg önmagaddal?*

– Ha nem tudnék írni, talán az lenne. Az intellektuális identitásom az írásból származik. És mióta Norvégiában vagyok, nagyon jól megy az írás. Hogy mivel keresem a kenyerem, az mellékes. Igen, először furcsa volt. Korábban sorozatot írtam, tanítottam, a szellemi energiáimat kellett használni, és ez most nincs így. Lehet, hogy könnyebb lenne most már franciát tanítani, de nem biztos. Ha nem kapnék annyi pénzt, amiből a családommal megélünk, sokkal nehezebb lenne. Norvégiában nagyon ki vannak egyenlítve a fizetések, ha van munkád, ott biztos, hogy megélsz belőle. Megengedhetetlen, hogy emberek éhbéért dolgozzanak, és ne éljenek meg. Vagyis akkor érezném rosszul magam, ha nem kapnék a munkámért elég pénzt, és az írás sem menne. De van még egy fontos szempont: az, hogy öregeknek segítek, és önmagában jó, amit teszek.

– *Ráadásul épp ez a „nem szellemi” munka lett a regényeid forrása.*

– Pontosan. Ha nem megyünk ki Norvégiába, sosem lett volna Boldog Észak.

– *Nem féltél ettől az új regényitől? Hogy, úgyszólván, belecsapj a lecsóba, és önmagad írd meg?*

– Dehogynem. A megírás közben végig tudtam, hogy ez én vagyok, de közben mégis fiktív személy. Később rájöttem, hogy a főhős nagyon rossz fényben van feltüntetve. Többen mondták, hogy nagyon megnyomtam a tollam, hogy nem ilyenek ismertek meg. Hogy ez az ember egy ideges, agresszív alak. Utólag rájöttem, annyira oda kellett figyelnem, hogy mindenkinek meglegyen a maga igaza, hogy pont a főhőssel bántam nagyon mostohán. Nehogy annak kedvezek, akit velem lehet azonosítani. Így aztán kicsit talán át is lendült az inga. Miután kész lett a szöveg, és elolvastam, akkor döbrentem rá: úristen, tényleg ennyire ki akarom magam adni? De azt gondolom, hogy ez nem érdekes. Elsősorban jó könyvet akartam írni, tehát éltem a művészi szabadsággal, akár a magam kárára is.

– *Miközben mindkét könyv játék is a fikcióval. Ha a Boldog Észak után a nyilatkozataidat olvasta az embert, volt, hogy megcáfoltad az utószót, miszerint valós alakokról mintáztad a szereplőid. Itt is van egy hasonló játék – ha akarom, te vagy a főszereplő, ha akarom, nem.*

– Én eleve úgy gondoltam, hogy nem én vagyok. Nem hiszek a valóságban, ezek a regények konstrukciók. A Megint hazavárunk is egy megkonstruált valóság. Dokumentumjellege nyilván van, de nagyon csinján kell vele bánni. Ráadásul rossz a memóriám, nagy hiányok tátonganak benne.

– *Ahhoz képest örült részletes, ilyen kis pointillista mozaikokból raksz ki egy életrajtot.*

– Hát ez is épp azt jelzi, hogy ez egy fikciós valóság. Rémllett valami a múltból, volt egy erős benyomásom, hogy ott mi történt, de részletekre nem emlékszem. Ezt mind meg

kellett kreálni, dramaturgiát, feszültséget teremteni. Nekem ez fikció. De a téma maga is, ami a testi-lelki szenvedések, a szorongás legyőzéséről szól. Én ezt úgy éltem meg, hogy egy csomó furcsaság történt velem, zajlott bennem az életem során, amivel másnál nem találkoztam, hogy leírták volna. Ettől különlegesnek éreztem a gyerekkorom, a felnőtté válás folyamatát, az élet megtapasztalását. Kíváncsi voltam, van-e ehhez nyelv, amivel ki lehet fejezni. Nekem is egy folyamat volt a feldolgozásuk, hogy tényleg ki akarom-e magam adni.

– *Ha jól értem, volt, aki fejcsóválással fogadta, helytelenítőleg?*

– Inkább azt kaptam meg többször, hogy „ez nem te vagy”, „azért te nem vagy ilyen vagy olyan”. Az egyik nagy olvasóm, akinek a bölintása mindenképpen kellett, az a feleségem. Hiszen a fiktív Kun Árpádnak van egy fiktív felesége, és ha az előbbi Kun Árpáddal azonosítják, akkor a feleségét nyilván a valóságos feleségével fogják. Igencsak tartottam tőle, hogy mit fog mondani, de nagyon támogató volt. Pontosan értette, hogy miről van szó – egy író nem is kívánhat jobb feleséget.

– *A regénybeli Kun Árpád nagyon egyszerű közegből jön. Kétkezi munkás apa, szinte írástudatlan anya...*

– Az apa inkább középkáder, paraszti ősoktól származik. De való igaz, a főhős első generációs értelmiségi, ahogy én is konkrétan az vagyok.

– *...Szóval, nyilván hasonló közegből érkezel magad is. Ezzel szemben egy rendkívül érzékeny hős áll előttünk, aki bejárja a szellemi magaslatokat. Lehetséges-e egyáltalán így kitörni? Szinte mesébe illő.*

– Ez érdekes kérdés, de például, tudod-e, hogy Albert Camus Algériában nőtt fel, az anyja egy siket, fogyatékos nő volt, az apja meg egy pechvogel, akit az első világháború első bevetésénél lelőttek. A nagynénje szintén fogyatékos volt. Nagyon mélyről lehet jönni. Bocsánat, és József Attila mitosza? Nála érzékenyebb, intellektuálisabb költő nincs is. És hihetetlen okos is volt. Akkor most miről beszélünk... Vannak nagyon erős közhelyeink arról, hogy honnan hova lehet elérni. És nézz csak körül: ezért hiányzik itt ennyire a társadalmi mobilitás. Tudod, mi van Norvégiában? Bárki bármikor kap ösztöndíjat, a szegény gyerek, a gazdag gyerek is, hogy a szülei anyagi helyzetétől függetlenül tanulhassanak. Persze, nyilván nagyobb lehetősége van a felemelkedésre a gazdagabb, értelmiségi családba születetteknek. A fő kérdés, hogy hozol-e valamit mélyebbről. A környezet határozza meg, vagy az alkat, hogy leszel-e valaki. Az nagyon erősen benne van a könyvben, hogy mennyi nyűg, nyavalya származik később abból, ha egy gyerek nem jut az információkhoz, ha nincs, aki elmondja neki, és nincs, amit elmondjon. Hogy valaki kézen fogja. Szülőként bizonyos dolgokat kötelesek vagyunk elmondani a gyerekeinknek, és megértetni velük. Ha nem is értik meg, de legalább hallották. Segíteni a gyerekeinket, hogy ne tévedjenek olyan zsákutcákba és olyan helyekre, amelyeket a főhősnek át kell élni. És ez már nem olyan mesebeli.

– *Nem véletlenül visszatérő mozzanat a regényben az én keresése és megtalálása, hol félelemmel, hol a boldog felismeréssel. Hogy látod, végül megtalálta a hősöd a saját énjét?*

– A megérkezés pillanata Norvégiába, amikor átfordul a negatív pozitívba. Csak a hibáinkból tudjuk az erényeinket kikovácsolni. Magyarán olyanok vagyunk, amilyenek, és ezt jóra és rosszra is tudjuk fordítani. Abból kell gazdálkodni, amink van, de a legfontosabb, hogy el kell fogadni, ami van. Ez persze nagyon laposan hangzana, ha nem állna egy küzdelem mögötte. Itt a regényben a főhősnek először ki

kell törnie, mindent meg kell tagadnia, és utána tud visszatérni önmagához, megtalálni a múltjában az értékeket is. Mert mindig van érték, ott is, ahol azt gondoljuk, hogy nincs.

– Ennek az elfogadásnak fontos vetülete mindkét regényben a testiség. Kezdve az anyagcserétől a szexuson át a váladékokig, és sorolhatnám. Közel hozod, és egyben emberivé teszed, megszépíted azt, amitől viszolygunk vagy szeretünk három lépés távolságot tartani.

– A tejes élethez ez is hozzátartozik. Ha gyakorló apukaként vagy gyakorló ápolóként pelenkát cserélek, akkor minden alkalommal ezzel szembesülök. Természetesen tabusítva van a szex is, a szar is, megvan a helyük, és ez így van jól, különben iszonyú nagy káosz lenne a társadalomban. De egy művésznek meg kell mutatni, hogy az élet teljességéhez mennyire hozzátartoznak.

– A szexualitással néha erősen zavarba hozod az olvasót, tekintve, hogy Kun Árpádnak hívják a főhőst, és, mondhatni, „pornográf” beszámolókat olvashatunk a testi tapasztalatairól.

– A feleségem arra intett, csak ne hogy azt mondjam, hogy provokálni akarok, mert már így is nagyon kihívó sok részlet. Eleve iszonyúan zavarba hozó, hogy valaki ennyire kiadja magát. Az intimitásnak ilyen szintje a hétköznapokban nincs. Én meg azt mondtam, hogy próbáljuk meg, van-e, meg lehet-e csinálni. A téma hozta, hogy betévedtem ebbe az utcába, és máshogyan már nem tudtam kijönni belőle.

– A szexualitás, mint önmagunk megtalálásának egyik eszköze, már a Boldog Északban nagy szerepet játszott.

– Igen, de ott sokkal szemérmesebben. Ezért most kaptam hideget-meleget, nagyon felkavarta a kedélyeket. Az olvasó pirul, zavarba jön, hiszen ott a szerző neve. Ugyanakkor szinte mindenki találkozik az élete során ezekkel a problémákkal, a kielégülés, az apjához-anyjához való viszony, a szakítás nehézségei... Ezt vagy feldolgozza valaki, vagy szőnyeg alá söpri, vagy betonszarkofágba zárja a múltját, és úgy éli túl. Nem egy kényelmes könyv. Ilyen szempontból a Boldog Északot könnyű szeretni: távol játszódik, idegen szereplőkkel. A mostani regény viszont húsbavágóan ismerős, mindenki magyar, a környezet is. Mindenre rá lehet ismerni.

– Ezeket a környezeti elemeket és az eseményeket hogyan csipegetted össze? Benned élő emlékek, intuíciók?

– Így van, bennem éltek, a benyomás szintjén, aztán kidolgoztam őket „mint író”.

– A testiség mellett szüntelen visszatérő motívum az időjárás is. Korábban egy próza- és egy verseskötetednek is fontos szereplője volt Medárdus. A Megint hazavárunkban is folyamatos téma az idő, a „tundrafrász”, ahogy fogalmazol. Fontos számodra, hogy a bőrödben jól érezd magad?

– Természeti lények vagyunk, a legfejlettebb állatok, de erről könnyen elfeledkezünk. Meg fogunk halni, ahogy megszületünk, és erről igyekszünk minden lehetséges módon elterelni a figyelmet: a szagokat eltüntetjük illatszerekkel, kimossuk a szánkat, hogy ne legyen bűdös, elvonulunk a dolgunkat végezni, hogy ne lássa senki. Míg egy filozófus gondolatilag fogja be a világot, addig egy művész érzékileg ábrázolja, én legalábbis az érzékeken keresztül közelítek hozzá. Az is csodálatos tud lenni, hogy esik az eső. Ezeket csak addig éled meg, míg élsz, utána a föld alatt már semmi nem lesz.

– A regénybeli Kun Árpád gyerekkorában nagyon közvetlen kapcsolatban van a földdel. Rendszeresen kapálnia kell, gazolnia kell, küzd az emlékezetes gyövténnel...

– Ez olyan szó volt gyerekkoromban, amiről azt hittem, nem is létezik. Zseniális, nem bírtam megszokni, hogy van ilyen szó. Jövőtényként is mondják, ebben ugye benne van a jövő is, a tény is... Folyamatosan használták a faluban is, a szüle-

im is, szóval, ezt nem lehetett kihagyni.

– Igen, utánanéztem, hogy másképpen 'szulák'. De a kérdésem az lett volna, maradt-e valami a vidék, a föld szeretetéből? Mert a korai verseidben ez rendszeresen előjön. Tehát nem mondanálak izzig-vérig városi embernek.

– Igen, szeretek városban és falun is élni, legalább kétél-tű vagyok. Itt sem szerencsés a skatulyázás, a címkézés. Sopronban nőttem fel, ami, mint a regényből is kiderül, legalább a rómaiak óta lakott település. Tehát városi polgárnak mondhatom magam, ugyanakkor jártam falura, mindkettőt közel érzem magamhoz. A föld is nagyon fontos, motivikusan is sokszor felhasználtam. Antaeust, Gaia fiát is csak úgy lehetett legyőzni, ugye, hogy nem érintette a földet, amikor Héraklész felemelte a levegőbe. Nekem is fognom kell a földet.

– Ezt úgy is érthetem, hogy a szüntelen úton levés közben olykor szilárdan talajt kell fogni?

– Hogyne. Ahol lakunk, ott fantasztikus a természeti környezet. Az emberek az igyekezetükben, hogy megtalálják a biztonságukat, sokszor ki sem mozdulnak a városból, és közben lemaradnak más tájak örömeiről. Én arról sem szeretnék lemaradni, hogy Budapesten vagy Párizsban bókllásszak, de arról sem, hogy síeljek fönn a hegyen, vagy a Dunántúlon egy földúton baktassak, és hallgassam, ahogy az alkonyatban megszólal a pacsirta. Bolond, aki azt hiszi, hogy egyvalamihez ragaszkodva megleti a biztonságát.

– Egy kicsit irigykedtem is a regényt olvasva, hogy ez az ember milyen könnyen jön-megy, egyetemistaként kijár Erdélybe hétvégi gimnáziumot tartani, Párizs, Bordeaux, aztán megint Erdély... Mintha lételemed lenne, hogy új helyeket hódíts meg – nekem például sosem sikerült azt a lelki restséget legyőznöm, hogy mindig biztonságosan a saját ágyamban alhassak.

– Nem, ez nem lelki restség, egyszerűen mások vagyunk. Eszembe sem jutna pálcát törni afelett, aki ragaszkodik a jól megszokott ágyához, otthonához. Hiszen nem lehet mindig váltani és váltani, kellenek az állandóságok az életben. Valóban stresszmentesebb, ha sok mindent és könnyen el tudsz fogadni, de semmi nincs ingyen. A félelmet mindig le kell győzni. És mindig a másik bátor, mi magunknak sosem vagyunk azok.

Székelyudvarhelyen 2016-ban (Fotó: Szabó Károly)

– A feleséged, úgy tudom, egyházi kötelekben dolgozik...

– Igen, egyházi pszichológus, diakónus.

– Te milyen viszonyban vagy a transzcendenciával, a hittel?

– Nem vagyok hívő a szó szorosabb értelmében, agnosztikusnak mondanám magam. De ezt a kérdést nem lehet

lesöpörni az asztalról, mert attól, hogy én nem kap-
tam közvetlen bizonyosságot az Isten létezéséről,
attól még magam körül sok embert látok, akik viszont igen,
és ha ezt nem venném figyelembe, az szülőköröség lenne.
De én egy földhözragadt ember vagyok, aki az érzékek felől
közelíték a világhoz. Ugyanakkor Platón már a gimnázium-
ban elvarázsolt, azóta is platonistának vallom magam. Két
okból ragadott meg: a vágyódás leírásával és a dialógus fon-
tosságával. Ez aztán művésziileg is beszívargott az életembe.
A párbeszéd mellett a megkettőződés kérdése, vagy a fő-
hősöm vágyódása az első felesége után, hogy nem tudja kiir-
tani magából... Hogy a szerelem valójában nem tud betelje-
sülni, hiszen ahhoz az ideával kéne egyesülni... Szóval, ak-
kor mégiscsak azt mondom, hogy van közöm a transzcenden-
ciához.

– *Sőt, a regénybe beemelt versek is erről tanúskodnak. Lásd
Rilke angyalait, akit megidéz.*

– Persze, csak ezzel vigyázni kell, hogy metaforaként használ-
d, vagy valóságosan éled meg.

– *Ha már a verseket emlegetjük: nem találtam más példát a
kortárs regények között, hogy valaki szerves részévé tett vol-
na költeményeket a regény szövetének. Klasszikusokat és
saját verseket is beemelsz. Mi vezetett erre?*

– Először is ki akartam használni a kontrasztot a költészet és
a prózai helyzetek között. Ott van például az a jelenet – és
féltem is, hogy emiatt majd kapok a pofámra –, hogy a főhőst
épp leszopják, miközben Áprilynak az ikonikus, Erdélyről
szóló versét szavalja. Hál'istennek senki nem érezte magát
megbántva, hiszen nyilvánvalóan nem Áprily lejárátása volt a
célom – nagy költőnek tartom, és rajongok érte, ahogy Jéke-
lyért is. Szándékom szerint a versek felbukkanásának mindig
van valami szerepe. A parkolójelenetben is [a főhős Kun
Árpád a kisfiát menti meg egy autópálya-pihenő játszóterén
egy végzetes „repülési kísérlettől” – a szerk.], ahol előjön az
„iszonyú minden angyal” – ezt nem tudtam mással kifejezni.
Az ötletet, hogy verseket is szerepeltessek, egy 11. századi
izlandi sagából vettem, talán Bernáth István fordította. Egy
viking költőről szól, és kiderül belőle, milyen rettenetes er-
kölcsei állapotok uralkodtak akkoriban a vikingek között. A
főhős sem volt jobb az átlagnál, rettenetes pali volt. Viszont
nagyszerű költő, és benne vannak a versei ebben a sagában,
zseniális könyv, folyton újraolvasom. De egy másik inspirá-
lót is meg kell említenem: Karl Ove Knausgård-t, akit már
Norvégiában ismertem meg, és nem mellesleg általa tanultam
meg norvégul. Ő is írt egy egyes szám első személyű regény-
folyamot. Kortársam is, ő '68-as, én '65-ös vagyok. Persze
nagyon más is az ő könyve, de a generációs hasonlóság sok
mindenben fellelhető. Ott van például a férfiszerep válsága,
amire Radnóti Sándor ki is tért az ÉS-ben egy kritikájában,
hogy ma már hagyományos női feladatokat látnak el a férfiak...

– *Ami Norvégiában különösen igaz.*

– Ilyen szempontból én nagyon norvég vagyok, a főzés, gye-
rekekkel való foglalkozás nekem nagyon megy.

– *A regényben közölt Beszélgetés egy csecsemővel című ver-
sed szerintem a kortárs verstermés egyik legfontosabb darab-
ja: rendkívül pontosan ragadja meg a gyerekeinkhez mint
folytatásunkhoz való viszonyunkat. Voltaképpen a gyerekeink
a záloga a szüleink átkától való szabadulásnak.*

– Lényegében elmondtad a kérdéssel a válaszomat. Az egyik
tétje a könyvnek, hogy mit kezdünk a szüleinkkel és a gyer-
mekeinkkel. Hogy visszük tovább, amit kaptunk, és hogyan
adjuk tovább.

– *Úgy tűnik, a regénybeli Kun Árpádnak és neked is a kulcs-
fontosságú a család szerepe. Többször elgondolkodtam, hogy
alakult volna a történet, ha ez a pasas egyedül vág neki az*

AGREGY útnak. De talán neki sem vágott volna.

– Az identitásom nélkülözhetetlen része a csa-
lád. Egy meztelencsiga vagyok ilyenkor egyedül Budapes-
ten. Amúgy 24 órából 16 órát a családommal vagyok, az
életem nagy részét kitöltik. Furcsa, hogy amikor hazajö-
vök, és egyedül vagyok, mindenki csak engem lát, és így is
egyben vagyok, de közben nekem ők hiányoznak az össz-
képhez. Sokszor eszembe jut a háború utáni gyermektelen
nemzedék, az újhaldasok, Vas Istvánék, Nemes Nagykék,
szóval, ennek a generációnak, aki megélt a háborús pok-
lot, főleg ha zsidó volt, nekik fel sem merült, hogy ebbe
a világba még gyereket is nemzenek. Ott van Kertésztlől a
Kaddis a meg nem született gyermekért... Kész abszurdit-
ás lett volna ebbe a pokolba még gyereket is szülni. A mi
generációnknak óriási váltás volt, hogy már békeévekbe
születtünk, és fontossá vált, hogy mi jön utánunk. Csak ha
az íróbarátaimat nézem, tudom, hogy milyen fontos nekik
a család.

– *Nem hiányoznak ezek a barátok?*

– Dehogynem. Az egyetlen dolog, ami igazán hiányzik.

Olyankor kicsit megnyugszom, amikor tavasszal vagy nya-
ranta hazajövök, és elmesélik, hogy az itthon levők sem
találkoztak egymással időközben, hiába laknak három met-
rómegállányira. Nincs már összejárás. Ahhoz képest, hogy
rendszeresen összejöttünk a körben, amit csütörtökönként
tartottunk, egy ideig nálam is, ez szomorú.

– *Haza fogtok egyszer jönni?*

– Nem tudom. Ha csak racionális szempontokat veszek
figyelembe, például, hogy a gyerekeknek jobb lenne ott
felnöni, vagy amiről az elején beszélünk, a szabadság
foka, akkor nem.

– *Készítettek egy dokumentumfilmet rólad, amiben elme-
seltétek a feleségeddel, hogy három évig írtál egy regényt,
azalatt otthon mindenki „lábujjhegyen járt”, aztán, ahogy
a feleséged mesélte, egyszer csak úgy mellékesen legyintet-
tél egyet, hogy ja, abból nem lesz semmi. Ilyen könnyen
dobsz el készülő műveket?*

– Ennyire nagy munkám, amit ezen kívül eldobtam volna,
nem volt. És nem volt ilyen könnyű elereszteni, csak ez
kívülről nem látszik. Az ember úgy védekezik, ha valami
nagy fájdalom van, hogy bagatellizálja, és úgy kommuni-
kálja, mintha nem lenne jelentős. Én is évekig küzdöttem.
A Boldog Északkal egy komoly váltás jött: előtte a
Medárdus éneke egy lírai opus, még ha próza is, a Boldog
Észak viszont már nagyon próza. Egyszerűen meg kellett
tanulni, hogyan kell regényt írni.

A Takarító férfi cím dokumentumfilm egy pillanata

– *Vagyis amit eldobtál, egy kísérlet volt a nagy berobba-
nás előtt. Érdekes viszont, hogy közel ötvenéves voltál,
amikor a Boldog Észak megjelent, és ez volt az első nagy,
egyben elsőprő sikered.*

– Már negyvenhárom évesen elkezdtem írni. De hát ez prózánál nem számít későnek. A páрмаi kolostort Stendhal ötvenöt évesen írta. AVörös és feketét ötvenévesen. Egy prózához meg kell érni. Az extrém eset, hogy Thomas Mann huszonöt évesen megírja A Buddenbrook házat.
– Ha jól tudom, már készülsz a folytatással.
– Igen. Először arra gondoltam, hogy megírom a norvégiai éveimet, de egy elbonyolítottabb, sokkal fikciósabb történet lesz. Tehát folytatás is, meg nem is. Ha már háromszáz oldal meglesz belőle, többet tudok mesélni.

Laik Eszter

Az érett férfikor műve

Mooore és Wittgenstein híres problémáját a bizonyosságról, illetve a külvilág létezéséről valahogy ekként fordíthatjuk át az elbeszélés lehetőségeinek kérdéskörére: "Ha teremtessz egy teljes mértékben hiteles figurát, minden egyebet elhiszünk neked!" Kun Árpád éppen ezt tette, ami meghökkentő jelenség az újabb magyar irodalomban. Mert legyünk bármily intim viszonyban literatúránk elmúlt évtizedeivel, azt nehéz lenne tagadni, hogy az alakteremtés terén elvonási tünetekben szenvedünk; emlékezetes irodalmi karaktert csak a legnagyobb erőfeszítések árán hurcolhatunk elő emlékezetünk közelmúltbeli mélyéből. Parasztosabban: irodalmunk eme korszakának alig akadnak fikatív, irodalmi nevekhez köthető főalakjai. Újabb magyar világállapotunkban nem élnek Kárpáthy Zoltánok, Szindbádok, de még Medve Gáborok, Hábetlerek, Elnök Jósákak, Köves Gyurik, Makrák sem. A Boldog Észak főhőse, Aimé Billion viszont majdnem minden ízében megfelel a klasszikus mértéknek: összes pillanatában plasztikus, a szobrokhoz hasonlóan körüljárható személy. Ismerjük nevetése-sírása minden okát, tisztában vagyunk nem csupán szelleme, de fizikai lénye minden mocnásával, ráadásul minden regénybeli mozgását hitelesnek érezzük. Aimé a barátunkká válik a regény elolvasása után, és ez az író egészen unikális érdeme.

Ezt persze csak iszonyú nehézségek árán lehetett elérni. Kun eljárása valóban egyedülálló, és a hitelesség ez esetben szinte szó szerint értendő. A könyvhöz fűzött Epilógusban (mely az egyedi formálás miatt szerves része magának a "fikatív" elbeszélésnek) ezt olvassuk rögtön az első mondatban: "Aimé Billion valóságosan létező személy. 2008-ban ismertem meg, amikor még a kakashalmi öregotthonban dolgoztam. Munkatársak voltunk (...). Én takarítani jártam ki a faluba a gondozottakhoz, ő pedig ápolni őket." Aimé Billion tehát bevallot-

tan nem fikatív alak, mégis egy regény hőse, vagyis fikciósá válik a megírás révén. Ez persze problémákat okoz. Nemcsak a szerzőnek, akinek erkölcsi aggályai vannak ("Van-e jogom, hogy élő embert, meghozzá a barátomat és az ő legszemélyesebb ügyeit irodalmi mű alapanyagává tegyem?"), hanem az olvasónak is, aki így akaratlanul kerül bele egyfajta találgató játékba: most akkor mi az igaz, és mi a hamis? Ám a regény már az első lapokon elsöpör bármiféle morális vagy esztétikai akadémikuskodást. Kun regénye ugyanis realista, de mintegy fél méterrel a talaj fölött. Minden mozzanat valóságos, ugyanakkor hajlik rá, hogy másodpercek alatt átforduljon a szürreálisba. Már az első nagyjelenetben feltűnik a halott apa, aki aztán sétálás közben fokozatosan belesüpped a betonba és eltűnik - mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lenne. Ez a kötetlen látomásteremtés adja meg többek közt a regény megbéklyózó varázsát: a történet a hétköznapi csodák szakadatlan, magától értetődő sorozata. Ami persze szellemileg mélyen megalapozott - az afrikai Beninből Norvégiába került néger óriás, Aimé nagyjából varázslóktól és egészében a vudunak hódoló ősoktól származik, mi sem természetesebb tehát, hogy otthonosan mozog a látomások között, és ezt képes átformálni az olvasó legsajátabb élményévé.

De kicsoda Aimé Billion? Ezt eleinte ő sem tudja, és mi sem. Megtudjuk, és átéljük viszont vele együtt a könyv zárójelenetében. Ám idáig el kell jutni, és éppen ez a regény kockázata és merituma.

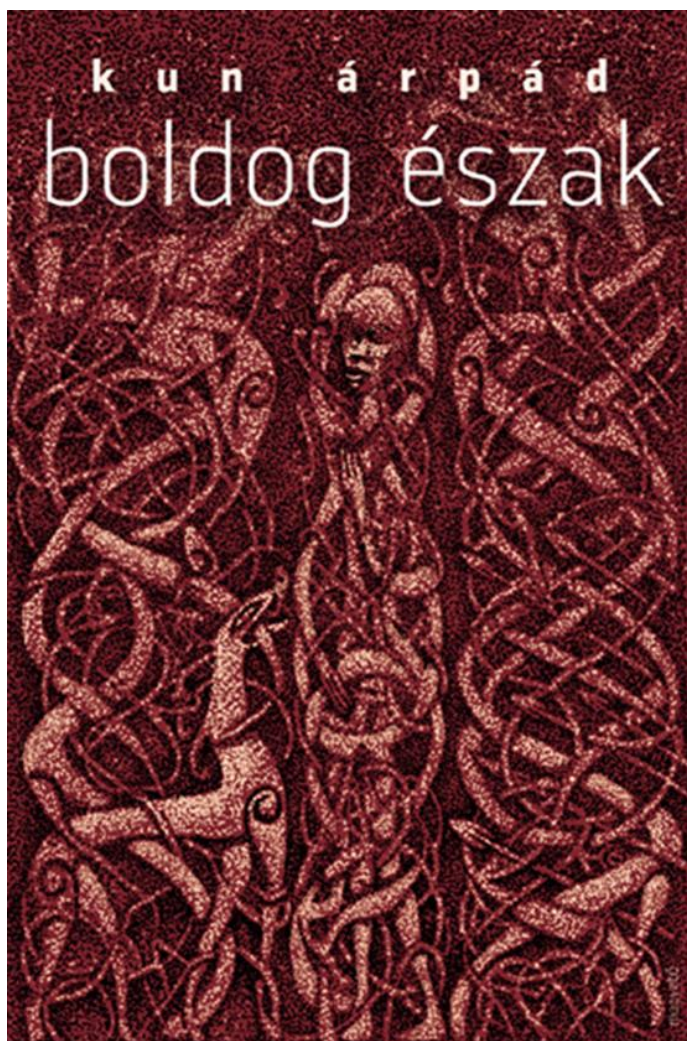
"Meghaltak sorban, nagyapám, apám, anyám. Mindhárom ember, akihez egyáltalán valami közöm volt. A haláluk kellett hozzá, hogy újra kezdődjön az életem, és elutazzam Beninből. Akkoriban húsz éve dolgoztam már a cotonoui francia kórházban mint segédápoló, egy ideje pedig munka-idő után és hétvégeként segítettem a Norvég Evangélikus Egyház misszionáriusainak." Ezzel a súlyos kijelentéshalmazzal indul a könyv - mondhatni az elbeszélés méhszájában. Aimé a hagyomány roppant hamuba sült pogácsájával indul Én-feltárási útjára. "Nagyapám szerint a saját énünk a legnagyobb illúzió. Miközben azt hisszük, hogy a lelkünk, érzéseink, emlékezetünk, vágyaink hozzánk tartoznak, azok valójában mind olyan szellemek, amelyek bennünk találkoztak össze, és hosszabb-rövidebb időre egységet alkotnak. Saját énünk tehát valójában nincs, csak az ő pillanatnyi szövetségük." Aimében afrikai és francia, valamint vietnami szellemek találkoztak, de persze a regény több mint genetikai Bildungsroman. Az európai és a nem európai szellemek küzdőtere lesz Aimé lelke, hiszen a játék arról szól, hogy meg kell találnia identitását, válaszolnia kell a klasszikus regények kérdésére: ki is vagyok én, azaz mi és ki az Én? Aimé nem saját maga, hanem a recenzens által megfogalmazott filozófiája: az Én nem más, mint az életem, és semmi mással nem mutathatók rá, hogy létezem. De ehhez boldognak kell lennem.

Hogy mi a boldogság, azt természetesen nem lehet megmondani, csak ábrázolni. Kun Árpád - Aimé Billion bőrébe bújva (a regény alcíme: Aimé Billion meséi) - pontosan ezt

teszi, amikor szavait a fekete óriás szájába adva megalkotja az utolsó jelenetet, az újabb magyar próza legtökéletesebb, a csuszamlós giccses kíméletesen adagolt iróniával csillapító fináléját. Május 17-e van, a norvég nemzeti ünnep, az alkotmány napja. A koromfekete, nagyjából kétméteres, immár hamisítatlanul norvéggá lett Aimé a szerelme, a Szinyakov-szindrómás (azaz nagyjából törpe), született norvég lány, Gréte társaságában készül az ünnepi menetre. "Kihalt volt az országút, a felvonulás miatt az egész járásban nem volt ember, aki ezen az órán autóba szállt volna." Német turisták tűnnek föl: "Tátott szájjal, olyan leplezetlenül megbámultak, ahogy azt egy elidegenedett kakashalmi sose tette volna. Talán azon csodálkoztak, hogy lám, ilyen norvég is van. Cilinderes, csokornyakkendős népviseletben jár, lelkesen fújja a számukra érthetetlen éneket, esetleg éppen a norvég himnuszt. De a bőre kátrányfeketén csillog a boldog, északi napsütésben." Ezzel kattant rá barátunkra a boldogság csapdája.

Az Epilógus legvégén a "civil" Kun Árpád, a négygyermekes házasember, norvég fjordvidéki házi kiségitő még megígéri: a következő regénye arról fog szólni, "mi hogyan kerültünk ide Magyarországról". Most végképp nem közhely, hogy nagyon várjuk a folytatást.

Markó Anita

Magvető, 2013, 434 oldal

A Magyar Narancs kérdései az íróhoz

Kultúrák és mítoszok váltakozása: a forró sivatag helyett gleccserek és hó, a vudu szellemekkel teli misztikus világ helyett a józan és távolságtartó Észak. Ezt az utat járja be Kun Árpád regényének főhőse, Aimé Billion, aki kívülálló még saját életében is. A Boldog Észak megjelenése alkalomból a Norvégiában élő szerzőt kérdeztük e-mailben.

Magyar Narancs: Elsősorban költőként ismerik, de a Boldog Észak az első regényétől is élesen különbözik. Mit keresett és mit talált meg benne?

Kun Árpád: Egyre jobban zavart, hogy a versekbe mennyire kevés fér bele a számomra fontos történetekből, ezért olyan formát választottam, amiben ki lehet őket bontani teljes terjedelmükben. Másfelől a versek költőisége maradéktalanul belefért végül a Boldog Észak nagy ívű formájába. Az Esőkönyv (JAK-Balassi, 1995) költői próza, képeket villant fel - ha jellegzetesen ifjúkori műnek nevezném, akkor a Boldog Északot az érett férfikor művének, amellyel egy sodró erejű regényt akartam megírni. Amikor Norvégiába jöttünk, volt egy másik, végigírt, de nem sikerült regényem. Aztán idekint viszonylag rövid idő alatt elkészültem egy kötetre való verssel (Szűlsz, L'Harmattan, 2011) és egy új, öt elbeszélésre tervezett regénnyel (kettő megtalálható belőlük a neten e-book formájában), amikor szinte villámcsapásszerűen összeállt bennem a Boldog Észak szüzséje 2009 tavaszán.

MN: A regény kapcsán mágikus realizmusról beszélnek, meg arról, hogy minta nélküli a kortárs magyar irodalomban. Kik hatottak önre?

KÁ: Közvetlen mintáim nem voltak. Azért kezdtem bele a könyvbe, mert úgy gondoltam, valami olyasmit és úgy akarok megírni, amire nem ismertem példát. Ugyanakkor arra törekedtem, hogy vérbeli, hagyományos regényt írjak: ami megteremti a saját univerzumát, és abba becsábítja az olvasót. Ebben már voltak mintáim, a saját kedvenc regényeim Stendháltól és Flaubert-től. Másrészt minél érzékletesebben akartam írni, mint például Marcel Proust. A mágikus realizmust pedig - kicsit ódzkodom a kifejezéstől - azért használtam, hogy minél közvetlenebbül meg tudjam jeleníteni a szereplőim, mindenekelőtt Aimé fantáziavilágát. Fontos volt számomra megmutatni, hogy Aimé egyfajta ősvilágból jön, miközben a francia elitiskola tanulójaként vérévé vált a racionalista európai kultúra is.

MN: Norvégiában él a családjával, és házi segítőként dolgozik, mint a könyv főhőse - többszörösen is "életrajzközelet" a mű. A regény utószavában a konkrét valóságpreferenciát is megadja, az "igazi" Aimé és Gréte történetét. A "szereplők" akár szembesülhetnek is azzal, milyen nyomot hagytak a szerzőben...

KÁ: Már az Esőkönyv kulcsfigurája, Medárdus is a szerző természetfeletti alteregója. A Boldog Észak főszereplőjéről sem tudok mást mondani, mint Flaubert Bovaryéről: Aimé Billion én vagyok. A fikcióba valóságos szereplő nem tud átlépni. Miközben átzsilipel a szerző tudatán, elveszti a valóságosságát, máshogy lesz valódi. Könyvem szereplőinek a modelljei istenigazából még nem szembesültek azzal, hogy nyomuk van egy regényben. Erre a kérdésre visszatérhetünk, miután a könyv megjelent norvégul. Nem is Aimé és Gréte reakciójától tartok, hanem attól, hogy vajon Kakashalom mennyire fog felbolydulni.

MN: Aimé számára Norvégia lesz a boldog otthon. Ez több kérdést is felvet, főként mivel a magyar irodalomban

MN: Aimé számára Norvégia lesz a boldog otthon.

Ez több kérdést is felvet, főként mivel a magyar irodalomban a pozitív hangvétel ritka vendég. Milyen boldogságesszényt keres Aimé, és mit talál?

KÁ: Aimét hosszú évekig erős szorongás bénítja, igazából nem meri elkezdni az életét, csak látszólag él, lelkiileg halott. Amikor végre cselekszik, akkor indul el Beninből. Nem keresi a boldogságot, mégis valami ahhoz hasonlót talál. Amikor mi kijöttünk ide Norvégiába, gyötört a "tundrafrász", ahogy magamban elneveztem, és sokszor eszembe jutott Berzsenyi sora az Osztályrészből: "Essem a Grönland örökös havára". Hát én elég közel estem az örökös hóhoz, a házunktól tíz kilométernyire fekszik fenn a hegyekben Európa legnagyobb összefüggő hómezője, a Jostedal-gleccser. Az ő Horatiustól eredő "boldog megelégedése" a példa, és a Georges Brassens-é, aki sanzonénekesként lett nagy francia költő, és amolyan választott apafigurám. Az én személyes boldog megelégedésem taglalása szétfeszítené a jelen interjú kereteit. Mindenesetre mi 2006-ban egy hároméves kisfiúval és egy három hónapos kislánnyal autóztunk ki ide, azóta lett még egy lányunk és még egy fiunk.

MN: A könyv a magyartól nagyon eltérő társadalmi modelleket mutat.

KÁ: Benin mítoszokkal teli világában nem a társadalmi működésen van a hangsúly. Norvégia már inkább összevethető Magyarországgal társadalmilag, itt csak az a nagy hen-

dikepem, hogy ugyanazt a miliőt - az elesettek világát és a hozzájuk rendelt szociális ellátást - Magyarországon semennyire sem ismerem. Számomra a norvég társadalom szolidárisabbnak tűnik, mint a miénk; ugyanakkor sokkal elidegenedettebbnek. Hiába barátságosabbak és agressziótól mentesebbek az emberek egymással a nyilvános helyeken, de nagyobb közöttük a távolság érzelmi szinten. Itt az emberi érintkezés alapparancsa, hogy ne folyj bele a másik ember életébe, tartsd tiszteletben annak határait.

MN: A következő regénye, ahogy nyilatkozott, a saját Norvégiába településéről fog szólni. Nem tart ettől? Az önhöz közeli személyek történeteit milyen mértékben lehet alapanyagként használni?

KÁ: Ez a "nyilatkozat" ott áll a Boldog Észak epilógusának zárómondataként is, mint egyfajta ígéret, amivel azt akartam tudtára adni az olvasónak, hogy nem válunk el örökre, visszatérek, és még mesélek. Természetesen tartok az új feladattól, tele vagyok a legváltozatosabb szorongásokkal, amiket mind le kell győzöm hajnalonta, amikor leülök a képernyő elé, hogy írjak. Számomra most a saját életemből kinyerhető anyag a legfontosabb. Nem a gesztus, hogy "látva lássanak", alapjában véve ez hidegen hagy, hanem az, hogy ebből hogyan tudok majd egy fikciós regényt megformálni.

Mayer Hella: Oázis 7. Olaj, rétegelt lemez, 19x26 cm, 2006.

Kun Árpád

Megint hazavárunk

Regényrészlet

A Gare de l'Esten a pár száz méter hosszú szerelvény a szokásos vágányon állt, a Bécsig közlekedő hálókocsi, mint mindig, egészen elöl, ahol néhány sínre szűkül össze a pályaudvar, és a la Fayette utca felüljáróként ível át az áramvezető huzalok fölött.

Tudtam, hogy utoljára járok Franciaországban mint álmunkanélküli, mivel ősszel, miután ki fog derülni, hogy nem hívtak be Brüsszelbe a következő vizsgafordulóra, a jogosultságom meghosszabbításához köteles lennék bejárni egy helyi átképzésre, egyszerűen a későbbiekben már nem fogom tudni fenntartani a Bordeaux-ban élés látszatát, ami azt is jelenti, hogy el fogom veszíteni zsiros francia munkanélküli-segélyemet. Ezért azt gondoltam, utoljára megjutalmazom magam: kivételesen vetett ágyban töltöm az utazás éjjelét. Az osztrák hálókocsi-kalauz bólogatott, hogy ad egy helyet, majd fontoskodva hozzátette, csak egyetlenegy maradt neki, mert egyébként elárastották az amerikai turisták, és telt háza van. Elkérte az útlevelemet és a vonatjegyemet, ami utóbbit, nagy megkönnyebbülésemre, nem vizsgálta meg, csak a célállomásra vetett egy futó pillantást, majd hanyag mozdulattal becsúsztatta mindkettőt egy fakkba a már ott tornyosuló útlevelek fölé. Amikor megkérdeztem, nem kaphatnám-e vissza a papírjaimat, furcsállkodva végigmért, majd megértve, hogy első alkalommal utazom hálókocsiban, elmagyarázta, hogy azokat neki kell őriznie és alkalomadtán „a hivatalos szerveknek” bemutatnia ellenőrzésre, hogy én háborítatlanul aludhassak. Miután lerendeztük a fizetést, előrement a raktárba, hogy pokrócot, párnát és ágyneműt vegyen elő. Mélyet sóhajtván indultam utána, próbálván elhessegetni a rémképet arról, ahogy a kalauz és „azok a bizonyos hivatalos szervek” a hamis román vonatjegyem fölött összehajolva gyanút fognak.

Az amerikai turisták fülkéiben zajlott az élet. Zengett a folyosó a harsány beszélgetéstől, a zajt röhögések és felkiáltások tarkították. Az egyik ajtót nagy robajjal rántották felre, amikor odaértünk, és valamilyen közös móka részeként ki próbálták lökni a fülkéből az egyik társukat, aki hordóhasával először nekিপasszírozta a kalauzt az ablaknak, majd hangos sorry-felkiáltásokkal utat nyitott nekünk. A tumultusból kiérve a végé előtti utolsó fülszintje szinte kihaltnak tűnt. Csak amikor benyitottunk, derült ki, hogy ketten is ülnek benne. A kalauz készségesen elmondta mindhármunknak címezve, hogy a hiányzó negyedik utas majd csak a határ előtt, Strasbourgban száll fel. Miután letette az ülésre az ágyneműmet, és lett szabad keze, megigazította a tányérsapkáját, ami a folyosói incidens óta csálén állt a fején, majd jó utat kívánva behúzta maga után a tolóajtót.

A szerelvény meglódult. A padló alól felhallatszott a kerekek csikorgása a síneken, meg-megrándult a vagonunk, ahogy átkattogott a váltón. Miután kiért a felüljáró árnyékából, és az emeletes házak graffitival borított falai távolabbra kerültek a vágánytól, elszórt a fülkében a félhomály. A késő délután maradék fényénél mindhárman az olvasnivalónk után nyúltunk. Én azt a Norvégiáról szóló útikönyvemet nyitottam ki, amelyet a Louvre alatti szuperelegáns és esztétikus bevásárlóközpont könyvesboltjában találtam fél áron, a másik utas egy számítástechnikai kézikönyvet, míg a

harmadik egy román napilap, az Adevărul aznapi példányát. Ahogy lopva szemügyre vettem őket, mindketten nagyjából velem egykorúak voltak, az Adevărul olvasója mosolygós arcú, bajszos, zömök, míg a számítástechnikai kézikönyvé nyúlánk, szeplős férfi bozontos, vörös hajjal. A bajszos zömök negyedóra alatt beleunt az újság lapozgatásába, és egy nagyrészt nekünk címzett, lemondó sóhajjal összehajtogatta. Felállt, levette a táskáját a poggasztartóról, matatott benne, majd előhúzott egy üveg konyakot. Látva, hogy mindketten franciául olvasunk, franciául fordult hozzánk ironikusan eltűzött udvariassággal:

– Megkínálhatom az urakat egy kis itallal?

Mindketten bólintottunk, de kiderült, hogy nincs mibe széttölteni a konyakot. Erre felpattantam, és, átréselve magam az amerikai turisták között, akik azóta birtokukba vették a folyosót, visszamentem a kalauzhoz. Ő nagy buzgalommal előhúzott egy oszloponyi, egymásba csúsztatott műanyag poharat. Míg leemelt hármat, és ideadta, volt időm megfigyelni, hogy legfelül a fakkban továbbra is érintetlenül hever az útlevelem a beléje csúsztatott hamis vonatjeggyel. Már fordultam volna ki az ajtón egy hálás „danke schön”-nel, amikor mézesmázos hangon utánam szólt, hogy darabja két euró lesz. A sarc miatt dülva-fülva értem vissza a fülkénkbe, ahol közben a vörös hajú csipős olajbogyót vett elő a konyakhoz, mire én kicsomagoltam a sajtjaimat, melyeket eredetileg hazaszántam. Amikor felhajtogattam penészes kérgükről a nejlonfóliát, az olajbogyó ecetes fokhagymaszagához a nemes rothadás átható illata vegyült.

Negyedóra konyakozás és eddegelés után kiderült, hogy a vörös hajút Jacques-nak hívják, orléans-i építészmérnök, az anyja spanyol, az apja jugoszláviai zsidó, és látogatóba utazik belgrádi nagyjához. A bajszos zömök román volt, őt Vladnak hívták, Temesvárról származott, de matematikatanárként már évek óta a portugál Évora városában dolgozott, és, mivel repülőgép-főbiája volt, második napja vonatozott hazafelé. Amikor bemutatkoztam, okosan bólintott, hogy az első magyar fejedelmet szintén Árpádnak hívták, és a nomád magyar uralkodó osztály élén ő lovagolt keresztül a Kárpátokon.

A megjegyzését feleslegesnek tartottam pontosítani, inkább évorai életéről faggattam, hogy elmondhassa, mennyire jó munkahelye van az egyik ottani általános iskolában, ahol nemcsak megbecsülik, hanem a tanári karban barátnőt is talált, egy nagylányát egyedül nevelő anyukát, akivel mostanra összeköltözött és saját gyereket terveznek. Miután én is elárultam, hogy Párizsban tanultam, és Bordeaux-ban tanítottam, de jelenleg Budapesten élünk a családommal, Jacques következett. Ő azt mesélte el, hogy a szerbiai NATO-bombázások apropóján fedezte fel magának a belgrádi nagyszüleit, akik az egyik bombariadót nem hallották meg a süketségük miatt. A nagynyja ebédkészítéssel foglalatalkodott a konyhán, neki nem esett baja, a nagyapja viszont a nappaliban ült, ahol a szomszéd házra hulló bombától úgy kilengett a kristálycsillár, hogy végül leszakadt, és agyonütötte. Ami csak első hallásra hangzik rosszul, ebben az esetben azonban egy jól etalált civil áldozatról beszélhetünk, mivel a nagyapja világegyetében a jugoszláv kommunista párt egyik kulcsfigurája volt, és nacionalista uszítóként nagy felelősség terhelte Szerbia kilátástalan helyzetéért, privátilag pedig a fia, Jacques apja sorsáért, aki az ő atyai hatalmaskodása elől menekülve disszidált annak idején Franciaországba.

Amikor néhány óra múlva a vonatunk befutott a strasbourg-i állomásra, már az én vörösboromat ittuk, és azon tana-

kodtunk, hogyan csillapíthatnánk Vlad nikotinéhségét, aki párizsi átszállása alatt az újságja mellé elfelejtett cigarettát venni, miután az Évorából hozott készleteiből kifogyott. Az már kiderült, hogy Jacques társasági dohányos, de saját cigarettája nincs, ahogy nekem meg nemdohányzóként nem volt, az osztrák kalauz pedig, ahogy elmesélte, leghőbb óhaja ellenére sem tarthat dohányárut a nemdohányzó szerelvény miatt, és az amerikai turisták közül sem dohányzott senki, sőt, amikor Vlad megkérdezte őket, kórusban oktatták ki, hogy jobban tenné, ha felhagyna ezzel a gyilkos európai szenvedéllyel. Így vált Vlad utolsó reménységévé a kalauz által beharangozott utas, aki Strasbourgban valóban beállított a fülkénkbe. Vlad kérdésére mosolyogva bólintott, hogy természetesen dohányzik. Miután feltette bőröndjét a csomagtartóba, benyúlt zakója belső zsebébe, és nemcsak valamilyen közönséges cigarettásdobozt húzott elő, hanem egy aranszínű, fém cigarettatárcát, amit elegáns poccintással felnyitott, és mindnyájunkat körbekínált. Én öt éve hagytam fel a dohányzással, élve az alkalommal, hogy a Mihállyal terhes Bori is így tett, ezért egy elhárító mozdulattal megköszöntem a kínálást, viszont Jacques és Vlad elfogadta, sőt Vlad kissé röstelkedve és utólagos engedelmet kérve három szálat is kivett, s kettőt belőlük beszorított a fülei mögé, mondván, hogy ennyivel már csak kihúzza valahogy.

A felszálló negyedik utas egy harmincas éveiben járó férfi volt, aki törekeny alkata és tejfőlös képe miatt egészen kamaszosan hatott. Kinézetének azonban furcsán ellentmondott az öltözködése, ami sötét öltönyből, fehér ingből, nyakkendőből és csúcsos orrú lakkcipőből állt, mindennek tetejébe választékkal oldalra fésült, éjfekete haját bőségesen használt brilantint tette merevvé és csillogóvá.

De a legmeghökkenőbb a francia kiejtése volt.

Párizsi diákéveimben lett egy jó barátom, François, aki francia Kanadában nőtt fel, ám az ottani sajátos „ciccegő” kiejtés csak akkor ütött át a beszédén, mint valami mellézköngye, amikor kimerült volt, egyébként szokvány franciát beszélt. Viszont ha új társaságban szóba került kanadai származása, elő szokott adni egy magánszámot, mintegy büszkeségből ősi és tiszta francia eredetére. Ez abból állt, hogy mindenkit emlékeztetett a Napkirály, XIV. Lajos leghíresebb aranyköpésére: „Az állam én vagyok.” Miután elmondta a mondatot mai kiejtéssel, elismételte úgy is, ahogy azt annak idején szerinte maga a Napkirály mondta, majd végül közölte, hogy ez a kiejtés nagyjából megfelelt annak, ahogyan Francia-Kanada egyes erdómélyi falvaiban máig beszélnek azoknak a telepeseknek az utódai, akik éppen a Napkirály uralkodása alatt hajóztak át az Atlanti-óceánon.

Nos, a negyedik utas a Napkirály háromszáz évvel korábbi kiejtésével beszélt, ráadásul ódivatú választékossággal és nyelvtani szerkezetekkel. Amire nem lehetett magyarázat, hogy egy eldugott kanadai faluban nevelkedett, mivel a fülkébe való belépésekor szertartásosan lekezelt külön mindegyikünkkel, bemutatkozott, hogy Ibrahimnak hívják, és hozzátette, hogy egyébként „Konstantinápolyban vala lakása”, vagyis hogy valódi isztambuli török.

Ibrahim öskövületszerű nyelvezetén csak én ámultam el, a francia anyanyelvű Jacques műszaki beállítottságú eszének elég volt, hogy értette, besorolva őt a furán beszélő külföldiek közé, Vladnak pedig időnként vissza kellett kérdeznie.

Cigarettaosztás után széttöltöttük a maradék vörösborot, és csalódottan láttuk, hogy csak néhány csepp jut mindenkinek. Erre Ibrahim közölte, hogy „ezt a nyavalyát is tudja orvosolni”, és előhúzott a csomagjai közül két jellegzetesen hosszú nyakú, zöld üvegpalackot, amilyenbe az elzászi gewürztraminert töltik.

Amikor kiléptünk a fülkénkből, a közben elázott amerikaiak

kórusban köszöntöttek minket, fülsiketítő hip-hip, hurrát! üvöltve felénk, majd látva, hogy menekülőre fogjuk, harsogva röhögtek saját humorukon. A folyosói lengőajtó túl oldalán elcsendesült a láрма, újra értettük egymás szavát, és amikor megálltunk a vécé előtti, védett zugban, úgy éreztük, hogy a béke szigetére értünk.

– Ezt a sarkot a Jóisten is cigizésre teremtette – jelentette ki Vlad, miközben tüzzel kínálta Ibrahimot és Jacques-ot, majd rágyújtott maga is.

– A tervezőmérnök nem biztos – mormolta Jacques, és egy hosszú slukkot élvezettel bent tartva, körbepillantott.

– Tábla mindenesetre nincs, hogy tilos lenne a dohányzás – mondta, miután végül kifújta a füstöt.

Kinn, a sötétben egy reflektorral kivilágított, mértani rendezettségű baden-württemgergi gyártelepek vonultak el, majd néhány vágánnyal arrébb a tehervagonok emeletes platóján vadonatúj személyautók sorakoztak több száz méteren keresztül. A közeli lámpák süvítve suhantak el az ablaküveg túloldalán, míg a távoliak percekig csillogtak benne, mígnem egy szórakozónegyed színes izzói villogtak, elektromos zene zaja szűrődött be, majd a fénykavalkádból kiemelkedett az Eiffel-torony építődaru nagyságú mása, melynek szögletes körvonalait fényfűzerek rajzolták ki.

A vonatúzás miatt mindegyikünk hangosabban beszélt, össze kellett hajolnunk, hogy megértsük egymást. Ibrahim a Napkirály kiejtésével, ódivatú fordulatokkal elmesélte, hogy Törökországban hivatásos zsoké volt, de egy baleset után nem folytathatta a versenyzést, és pár hónapja franciaországi unokatestvére beszerezte egy Strasbourg-környéki istállóba, ahol a csutakolás mellett sétalovaglást oktat a fiataloknak, és most azért kell hazautaznia Isztambulba, hogy a munkavállaláshoz hiányzó török papírjait tűzön-vízen át előteremtse, és, ha már otthon van, elhoz még két pár lovaglósizmát meg a kedvenc ostorát.

Csattanva kivágódott a folyosó felőli lengőajtó, és a vécé előterében feltűnt egy rövidre nyírt hajú amerikai lány. Amikor jóindulatúan vigyorogva utat nyitottunk neki, ő ránk se nézve bemasírozott a vécébe, miközben látványosan legyezte a cigarettafüstöt, majd a bezárt ajtón keresztül hallani lehetett, hogy hangosan köhög. Kifelé jövet, a vécéöblítő sisterségével a háta mögött, mintha üldöznék, átrohant közöttünk, vissza a folyosóra. Egy perc sem telt bele, és annyi amerikai nyomult be a vécé előtti előtérbe, hogy hirtelen úgy álltunk egymáshoz nyomódva, mint a heringek.

– Miért akartok ti minket meggyilkolni? – szegezte nekünk a kérdést az egyikük.

– Nem akarunk benneteket meggyilkolni – jelentette ki Jacques tárgyilagosan, a lehető legnyugodtabb hangon.

– Tényleg? Akkor miért fűjjátok most is a pofánkba a füstötöket?

– Figyelj már – fortyant fel Vlad. – Mi itt vagyunk, ti meg az előbb ott voltatok. Akárhogy nézem is, az egy másik légtér.

– Igen? És azt megmondanád, hol a picsában hugyozunk?

– A vagon másik vége miért nem jó nektek? Ott is van klotyó.

Vlad még belefogott egy kelet-európai kiselőadásba a klasszikus demokrácia alapszabályáról, hogy ami nincs megtiltva, azt szabad, márpedig az utolsó „Tilos a dohányzás”-tábla a folyosón található, ezért a lengőajtó innenső felére természetesen nem vonatkozhat, de az amerikaiak rá se „bagóztak”, egyszerűen lefoglák, és kiszedték az ujjai közül az égő csikket. Jacques magától odaadott nekik az övét, a csikkeket beledobták a vécékagylóba, és

megnyomták az öblítő gombját. Vlad ekkor baszdmegezve lökdösődni kezdett, de Jacques eléje állt, és testével elszigetelte az amerikaiaktól. Ibrahim, aki velem együtt nem elkövetőnek, csak cinkostársnak számított a gyilkossági kísérletben, mivel az amerikai benyomulás pillanatában véletlenül ő sem tartott égő cigarettát a kezében, belekarolt a másik tábor legdühösebbjébe, és behízalgó stílusban azt mondta, miközben finoman húzni kezdte őt vissza, a folyosó felé:

– Gyertek, srácok, beszéljük meg ezt a dolgot. Biztos van megoldás.

Miközben az amerikaiak visszavonultak Ibrahimmal a folyosóra, mi a harmonikaátjárón átmentünk Jacques-kal a szomszédos vagonba az ottani végé előterébe, magunkkal vonszolva Vladot, akit sikerült lassan lecsillapítanunk szép szóval és egy újabb adag gewürztraminert diktálva bele. Amikor levette a füle mellől a betárazott cigarettát, és dohogva csak azért is rágyújtott, bólogattunk, hogy ennél helyesebben tényleg nem cselekedhetne. Negyedórára rá felbukkant Ibrahim, de csak egy villanásnyira, azzal, hogy az amerikaiak üzenik, szent a béke, és ebben a másik vagonban kedvünkre gyilkolhatjuk magunkat és egymást, a pokolba vezető utunkat pedig ezzel akarják kikövezni: és Vlad kezébe nyomott egy üveg whiskyt.

– Ezt pediglen én adom – mondta, és az egész cigarettatárcáját átnyújtotta. – A tengerentúliakkal együtt úgysem pöf-fenthetek rá.

München után kiürült a whiskys üveg. Jacques és én, akik még döntésképesnek éreztük magunkat, elhatároztuk, hogy visszamegyünk a fülkénkbe, és lefekszünk. Imbolyogva felcihelődünk a földről, ahova közben lecsúszunk, majd visszahajoltunk Vladért, aki a whisky nagyobbik részét benyakalva ilyen nehéz mutatványra már nem volt képes. Közös erővel húzni kezdtük, de félúton mi magunk is elvesztettük az egyensúlyunkat, és liszteszsákokként egymásra omoltunk. Többszöri próbálkozás után rájöttünk, hogyan támasszuk meg magunkat a falnál, ezzel a technikával végül mégis felrágattuk Vladot, miközben nagyokat röhögve azt cifráztuk – végtelenül szellemesnek gondolva magunkat –, hogy ki kinek a nyakába fog mindjárt belehányni. Amikor végre nekiindulhattunk, Vlad hevesen csóválni kezdte a fejét, hogy rossz felé megyünk, putaine, nézzük csak meg a menetirányt. Igaza volt. A vonat haladása szerint a fülkénknek tényleg az ellenkező irányba kellett volna esnie. Egy pillanatra mindketten elbizonytalanodtunk Jacques-kal, nem értettük ezt a 180 fokkal elfordult világot, de végül nekem, aki jó néhányszor megjártam már a vasútvonalat, bevillant, hogy a müncheni főpályaudvaron az ütközőhöz áll be a szerelvény, és a másik végére kapcsolják rá a mozdonyt. Vagyis az expressz menetiránya megfordul. A magyarázatomra Jacques vörös üstökével melán bólogatott, de Vladnak továbbra sem stimmel valami, csak azt nem tudta megfogalmazni, micsoda. Még bent a fülkében is rosszállóan ingatta a fejét, amikor Ibrahim alá, aki már az emeleten aludt, bedöntöttük az ágyba.

Jacques felmászott fölém, és, mint akit fejbe vertek, elaludt, miközben én még csak a cipőmet rúgtam le magamról. Közben Vlad is már vízszintbe helyezte magát, de nem szűnt meg motyogni valamit románul ott szemben. Később franciára váltott, de még akkor is azt hittem, hogy már ál-mában beszél. Lassan fogtam fel, hogy engem kérdez.

Még a harmas társalgás legelején, az első kerty konyak után dicsérte a franciatudásomat, amire én udvariasságból

visszadicsértem az övét, bár elég gyatrán fejezte ki magát, és az külön szórakoztató volt, hogy portugáliai tartózkodása miatt ugyanúgy törte kerékbe a franciát, ahogy a párizsi portugál házmesterek. A dicséretét végül azzal egészítette ki, hogy nincs az a tipikus akcentusom, ami minden egyes magyarnak. A hangsúlyából valami ködös előítéletet véltem kiérezni a magyarokkal szemben, de inkább nem firtattam a dolgot. Az este folyamán azután kibontakoztunk személyiségünk teljes, bonyolult pompájában, mint két jóra való, iskolázott, európai fehér ember, és már el is felejtettem, hogy két olyan nemzethez tartozunk, amelyiknek a másikról mindig ugyanazok a szomorú közhelyek jutnak az eszébe. Minden gyanútlanúságom ellenére most mégis a következő kérdést hallottam ki a portugál akcentusú, francia nyelvű, részeg motyorászásból:

– De azért azt te is elismered, hikk!, ugye, hogy Mátyás király, hikk!, román volt?

Jacques-kal, akinek volt ilyesfajta érdeklődése, a NATO-bombázások kapcsán megvitattunk súlyos történelmi kérdéseket, és én a kelet-európai bajokat boncolgatva igyekeztem úgy fogalmazni, hogy tekintettel legyek Vlad román érzékenységére, aki egész végig némán, de figyelmesen hegyezte a fülét, és amikor egyszer bátortalanul hozzászólt valamit, abból közvetetten az is kiéreződött, hogy a kérdéskörben abszolút tekintélyünk lett a szemében. Most, miután megcéloztam gombócba gyúrt zoknimmal a cipőmet, de mellélőttem, és a zoknim begurult az ülés alá, a kérdéstől meglepve felpillantottam. Vlad előbb még homályos tekintete kitisztulni látszott, a mélyén őszinte bizalom csillogott. A szűk hálófülke falai hatalmas buborékká tágultak, több száz, ha nem ezer éves történelmi távlatba helyeződünk bele, ahogy részegen szuszogva farkasszemet néztük. Vlad a nomád magyar uralgó osztály által sanyargatott oláh pásztor alázatosságával várta a válaszomat.

Az a Mátyás király, aki jobbágnak öltözött nem átal rönkfát rakodni a macskaköves kolozsvári utcán, hogy majd igazságot tegyen a hatalmaskodó bíróval szemben, kisgyerekkorom egyik kedvenc hőse volt. Bár sokkal később fél füllel hallottam valamit, hogy Matia Corvinként, ahogy Vlad is nevezte portugálos franciájában, létezik egy román alak-mása. Ezt a Matia Corvint nem ismerhettem, de feltételeztem, hogy a kis Vladnak ugyanolyan fontos lehetett valamikor, mint nekem az én igazságos Mátyás királyom. Ronda dolog lett volna tőlem, ha megpróbálok egy gyerekkori ábrándot szétfoszlatni.

– Elismerem, kedves Vlad, hogy Matia Corvin román volt.

Még hozzátettem románul azt, amit egy telefonfülke mellett várva hallottam hajdan a kolozsvári főpostán. Mindörökre megjegyeztem, pedig a pontos értelmének sohasem jártam utána, de a hangsúlyból, amivel a telefonáló, óriás mellű asszony terápiás jelleggel mantrázta a fekete bakelit kagylóba, arra következtettem, hogy ideillik:

– Sigur că da.

Vlad szép, dióbarna szeme felragyogott, mielőtt lehunyta volna. Vítte magával álmába a válaszomat, hogy a következő pillanatban már ugyanolyan részegen hortyogjon, mint Jacques és Ibrahim, és ahogyan, nem sokkal később, feltehetőleg én is

Köpönyegforgató időkben

Részlet a szerző Voltam c. emlékiratainak

5. Summa summarum című könyvéből:

1. Fiatalkori tapasztalataim alapján jutottam arra a következtetésre, hogy valószínűleg nálunk mindenkinek káderlapja van, és származása szerint ez más és más színű. Az enyém nyilván vörös, gondoltam, és mert ez kivételezettséget jelentett, szerettem volna legalább rózsaszínűre váltani, vagy a sehová se tartozást mutató fehérre. Kényszerképzetem a későbbiekben erősödött, azt is tapasztalnom kellett, hogy egyik skatulyából a másikba csak kivételes esetekben van átjárás. A katonatiszt-, a pap-, a tanár-, a kereskedő-gyerekek hátra kerültek mindenféle sorban, pályájukat behatárolta az a fajta megkülönböztetés, amit a háború előtti rendszer elemzésekor osztálytagozódásnak neveztek okítóink. És naponta látnom kellett, hogy nem „a dobd vissza kenyérrel” alapján, hanem a kíméletlen osztályharc szellemében bántak el az egykori kizsákmányolók kategóriájába soroltakkal. A rendszerváltozás után a káderesség és a káderezés nyíltsága megszűnt, a megkülönböztetést ki-ki a maga módján személyes kapcsolatainak és érdekeinek megfelelően végzi, múltbeli cselekedeteiért bűnös vagy bűnbakot akárki kijelölhet, megkülönböztethet, elítélhet, s amennyiben hatalomhoz jutott, tetszés szerint bárkit mellőzhet. De a vezetés sok más módszerét örököltük az átkos szocialista rendszerből. Különceitől nehéz szabadulni annak, akit önös érdek vezérel az állandósult sunyi törtetésben.

2. Az újságíró kétszeresen is közelít az olvasóhoz: először, amikor kiválasztja riportja alanyát, másodsor pedig akkor, amikor tapasztalatait és véleményét írásban közli. Az, ami ezen kívül történik, azt gondolhatnánk, hogy csak ráadás. Valójában szükség: szolgálat. Ifjúsági lap szerkesztői esetében ez akkor volna tökéletes, ha állandóan az olvasók, tehát a fiatalok körében tartózkodnának. Ekkor szolgálatukat egyszerűen barátságának nevezhetnénk, amit, az egyet-akarást, a lap-számonként kipróbált együttműködés pecsételhetett volna meg.

3. Egyre nagyobb meggyőződéssel vallom, hogy nemcsak a politikai hovatartozás, hanem emberismeretünk, egymás megértésének képessége, egyenességünk, nyíltságunk és a „mögöttes beszéd” száműzésének akarata szerint alakulhattak volna jobban dolgaink.

4. A régi világgal, a régi rendszerrel szembeni ellenállást másokban kell keresnünk. Ha magunkban találunk is parányi tetteket, hajlamosak vagyunk azokat dicsőségünkre felfújni, mert nemcsak másnak akarjuk magunkat, de mindenkinél jobbnak is.

5.
Hazámban fázom?
Bugyolálj, óvj, melegíts
édes anyanyelv!

6. A magukat győztes harcosnak képzelők ellenállása napjainkban is folytatódik. Mert az ember embernek farkasa. A fejüket felemelőkre akkor kell nagyot koppantani, amikor kidugják azt a tömegeből. Akit pedig, hogy hallgasson, félre kell állítani, mellőzni kell, s ha nem megy családostól meg kell enni, habozás nélkül felfalják a fullajtárok. A nagymenők saját dicséretükre kórust alakítanak, hatalmuk van pénzük fölött, a demokratikus elvárást megcsúfolva, kegydíjat

osztogatnak ma is. Régen ezt a hatalomhoz való hűség jegyében követték és könyvelték el. Hogy ez miként megy ma – figyelmünkre érdemes!

7. Megkerülhetetlen kérdés: mit akarunk mi visszaemlékezéseinkkel? Azokkal, amelyekkel töredelmes bűnbánatot gyakorolhatunk magunk fölött. Írjuk, és magunknak írjuk? Magunkkal van elszámolnivalónk. Akkor meg minek tesszük közzé? Minek végezzük néha a lehető legnagyobb nyilvánosság előtt viviszekciónkat? Ez talán nem a saját szobrunk talapzatának építése? Furcsa játéka ez a logikának. A félelem lehet génekből eredő betegség, és bizonyára felerősödhet környezetünk ilyen olyan hatására. A gyávaság beismeréssel gyógyítható.

8. Sorsunk, a hétköznapivá egyszerűsödő történelem, a soha semmit sem felejtő emlékezet időnként megismétli kérdéseit. Jelképes kérdések ezek, és a lelkiismeretünkben évdő lehetséges válasz sohasem teljes, nem is lehet mindenkit megnyugtató. Az ehhez hasonló kérdések tehát újrafogalmazódnak és tovább élnek a mihez tartás végett, összehasonlítási alapunk gránitjaként. 9. A kommunizmus, azon kívül, hogy a papíron és reménygerjesztő beszédekben megfogalmazódott, az égvilágon sehol sem volt és nem vált be. Ha alaposabban vizsgáljuk a kérdést, látnunk kell, hogy megvalósításával komoly bajok vannak. Az, amit Romániában kialakulónak mondtak és dicsértek a propaganda minden eszközével, alapjaiban eltért mindenféle szocializmustól és kommunizmustól. Romániában sok éve szocializmust és kommunizmust prédikáltak, és a középkori elnyomást, rabszolgasághoz hasonló diktatúrát hoztak létre a hatalom megszállottjai. Az elméletben meghirdetett átmeneti diktatúrát véglegessé kívánták tenni, az országot pedig egy célnak, egy embernek alávetni. Ezzel nem azt állítom, hogy a kommunizmus elméletének jövője van. Ez is csak egy az emberiség sokféle, megvalósíthatatlan álmai közül. Egy olyan mennyországot hirdettek nekünk, amely ultraközpontosított vezető szerveivel elnyomja és megalázza az embert. Orwell 1984 című regényében olvashattunk ehhez hasonlót, és ettől a hideg kirázza az embert. A „Le a kommunizmussal!” számomra pontosabban azt jelenti, hogy le az eddigi megvalósításához hasonló próbálkozásokkal. Azért kell így fogalmaznunk, mert az emberiség jövője továbbra sem gondok nélkül való. Mi lesz például az ember, ember általi kizsákmányolással? És mi lesz a fejletlen országokban éhező milliókkal?

10.
A tudatlanok és védtelenek elnyomásától,
A szabadság elleni ármányoktól,
A nagyravagyás nyilvános és alattomos küzdelmeitől,
Az irigység rágó fergétől,
A hidegségtől és részvétlenségtől,
A fejletlenségtől és
A kényuraságtól
Ments meg, Uram, minket!”

Pető Tünde

A Sátorhegy alatt

„Én Monokon születtem...” így kezd Kossuth Lajos életéről beszélni. Engem életem legelső emlékezete Újhelyhez csatol, a szülőföldhöz ragaszkodás édességével. Újhely volt gyermekkorom bölcsője. És ami a madárfióknak első bizonytalan szárnypróbálgatásaikor az anyai fészek, nekem ez Újhely... S büszke vagyok arra, hogy magamat újhelyi magyar embernek nevezhetem. Sátoraljaújhelyen születtem, kezdhethem és ugyanúgy folytathatnám, ahogyan Kossuth, ami a „szülőföldhöz való ragaszkodás édességét” illeti. Különös nyugalom és béke tölt el Újhely utcáit koptatva. Sátoraljaújhelyként egészen különleges viszony fűzi az embert a romlás-hoz és a hiányérzethez. Az elmúlást a régi, nagyszerű, monarchiabeli város fokozatos pusztulásához köti, a hiányérzetet pedig azokhoz, akiknek csak a nyomát látja, de élő emberekkel, akik képviselnék azt a kultúrát, amelynek nyomait felleli, már nem találkozhat. Ez természetesen csak azokra vonatkozik, akik nyitott szemmel járnak a világban. Aki Újhelyben születik, annak jó esélye van arra, hogy ezt tegye, mert a város csodálatos fekvése és közelsége a természethez fogékonyra teszi arra, hogy ne csak nézzen, de lásson is valamit a világból, amely körülveszi.

Sátoraljaújhely megyeszékhely volt, Zemplén vármegye székhelye, sok szép épülettel, jómódú polgársággal, amely bizonyos dolgokban, roppant toleranciát, megengedést és megértést tanúsított. Többször voltam tanúja annak a sztoikus nyugalomnak, amellyel városom tiszteltreméltó polgárai adott esetben az íratlan szabályok megsértését viselték rezzenéstelen arccal, amennyiben az „elkövető” egyébként hasznos tagja volt a közösségnek. Nem volt könnyű őket megbotránkoztatni, vagy kihozni a békétűrésből. Kimondottan kedvelték azokat, akik némi iróniával tekintettek önmagukra és a világra. A természet úgy öleli ezt a várost, gyengéden, szeretettel, hogy az újhelyi polgárok számára a természetjárás magától értetődő dolog volt, nem kellett hozzá szövetségbe sem tömörülni. A diákok délután rendszeresen találkoztak és együtt felmásztak a Magas-hegyre minden ünnepélyes készülődés nélkül. A csúcson a kilátó gyermekkoromban még csak egy régi, rozoga fatákolmány volt, de már akkor is létezett a sí ház. Sízni jártunk tehát és nemcsak télen, mert a találékony Homonnay Nándi bácsink megtanította az aprónépet még ősszel túleleven siklani a fekete-fenyvesben.

Csodaszép copfstílusú és klasszikus polgárházak állnak a városban, jellegzetes udvarral, erkélyes homlokzattal. Óriási római katolikus, tágas református, görög katolikus templom, és kápolnák tornyai törnek a magasba. A piarista rendház és templom mívesen festett falai is mutatják, hogy minden felekezet elég jómódú volt ahhoz, hogy tekintélyes templomot emelhessen magának. Sátoraljaújhelyen még a bornak, a jólét egyik meghatározó alapjának is templomot emeltek. A Bor-templom néven ismert épület a maga nemében egyedülálló. A sok nagyszerű épület azonban gyermekkoromban már majdnem mind javításra szorult, a pusztulás már régen besuhant a városba, megszerette, gyökeret vert és nem eresztette. A város nagyságának drámai végét jelentette Trianon, amely Zemplén megyét szinte teljes egészében határral zárta le székhelyétől. Az egykori gazdag patinás borkereskedő város, melyben pezsgő kulturális élet folyt, egyszeriben kisvárossá vedlett vissza. A városban nagyszámú zsidó polgárság is élt. Teitelbaum Mózes, csodarabbi sírja a égi zsidótemetőben zárandokhely, amelyet ma is fel lehet keresni. A rabbi, a városi legenda szerint meggyógyította a beteg Kossuth Lajost és nagy jövőt jósolt neki a következő szavakkal: „Olyan leszel, mint aki meg-

látta az égő csipkebokrot. A szavad kiáltani fog, a seregek Ura nagyra tesz, és hosszú életet ad neked Bábel vizei mellett”. A városnak zsinagógája is volt, amelyet gyermekkoromban bontottak le. A csodarabbi sírját övező „Régi temető” mellett egy óriási újabb keltezésű zsidótemető is áll a város határában. Ezek az emlékek mindig a hiány érzetét keltették bennem, szerettem volna azokkal az újhelyi emberekkel találkozni, akik ezeket az épületeket és sírokat emeltették, de a teljes újhelyi zsidóságot elhurcolták a világháborúban és szinte senki sem jött vissza a gázkamrákból. Csak egyetlen némit ismertem látásból, aki visszajött, egy kis boltja volt, ahol dohányárut és apró ajándékokat árult. Nagyon szigorú hírében állt, a gyerekek sokszor bosszantották. Nem a származása miatt, hanem a szigorúsága miatt, ahogyan rájuk nézett és megkérdezte, hogy „Na, mi tetszik! Mindent szokatlan, néma csend borított a régi zsidó épületek és sírok körül, a nap minden szakában. Ezt a csendet valószínűleg nem észlelhettem, mert egy pár éve olvastam az újságban, hogy az újhelyi polgárok hagyományos zsidó öltözetet öltöttek és felkeresték a csodarabbi sírját. Nehogy egyszerű maszkos felvonulásra gondoljon valaki. Aki valaha is észlelte ezt a különös csendet, tudja, hogy azt az örök hiányérzetet szerették volna újra étellel megtölteni, visszahozni élő embereket a halott épületekhez. Édesanyám már Újhelyinek számított, de valaha Kassán ért el nagy sikereket. Híres építészek akadnak az R-ek között, kassai vállalkozásuk, melynek egyik legszebb emléke a kassai színház épülete, jólétet teremtett a családnak. Az osztrák-magyar Monarchia bukása azonban végüket jelentette, cégüket felszámolva Trianon után pakoltak és mindenüket pénzzé téve Svájcban és az USA-ban telepedtek le. Nem volt nagyszámú család ez és tekintve, hogy sok katolikus egyházi került ki közülük, ha minden fiúági-leányági leszármazottat számba veszem, ma sem érik el a háromszáz főt. Az optimistábbja Trianon után Magyarországra költözött. Nagyapám a Don-kanyarban halt meg a II. világháborúban. Ezzel elszakadt, az akkor két éves édesanyám köteléke a nagyhirű, ám roppant csekély létszámú familiától, akiknek utódai ekkor már új hazájukban éltek. Nagyon távoli rokonságról mégis tudok, bár soha nem találkoztam velük. Élt közöttük egy erdészmérnök, akinek tíz gyermeke született, így neki köszönhetően néhányan mégis tovább viszik a családnevet Magyarországon, amelyhez, ha a hagyományokhoz hívek, jó eséllyel fiúágon valamelyik Habsburg uralkodó nevét illeszthetik. Nagyapámat Ferdinándnak hívták, és távoli rokonságom egyik tagja az ékes Lipót névre hallgat. Mivel mindig szimpatizáltam a magyar függetlenségi törekvésekkel, óriási sokkot okozott, mikor rájöttem, hogy édesanyám ősei, nemhogy császárhűek, de hangsúlyozottan császárhűek voltak. A család első jelentékeny tagja a családi prosperitást arra a birtokra alapozta, amelyet a bécsi kancellárián eltöltött rendíthetetlen szolgálataiért valamelyik Lipóttól, vagy Rudolftól kapott. Talán kicsit javít a képen, ha hozzáteszem, hogy a család egy másik tagja dokumentálhatóan szimpatizált az 1848-as forradalommal, mert az atyát a forradalom bukása után Iglón börtönbe zárták egy évre, ahol majdnem megbolondult. Krivácsynak, a híres honvéd tüzérezredesnek édesanyja is R- leány volt, ennyit tudok felhozni mentségükre, Ezenfelül azonban a rebelliségnek évszázadokra visszamenően még csak halovány szikráját sem lehet felmutatni, amit én sajnálok a legjobban, mert egyébként úgy érzem, hogy nekem, - kivételesen, egy R-hez képest teljesen méltatlanul - lenne rá hajlamom.

(Folytatása következik lapszámunkban)

A kritika szükségességéről

Folyóiratunk még mindig adós kritikai rovatával, mert erre nem akadt felkészült munkatárs. Még az igenlő, a dicsérő írásoknak is híjával vagyunk, egyféle köldöknézés gyakorlata nál cövekelnek írónk. Teszik ezt önbizalmuk erősítésének céljából, de régi tapasztalatok alapján is. Nem mondanak véleményt kortársaik, szűkebb körben, a skandináviai írástudók munkáiról semmiképpen. Abban a hiedelemben rostokolnak, hogy véleményükkel, netán kritikai megjegyzésükkel úgy járnak, mint hajdani harcosaink: Ki kardot ránt, karddal vész el! Persze, tudva tudják, hogy kritika nélkül nincs fejlődés. A jóindulatú vélemények nélkül az írók is saját szűk világukban forgolódnak, a hallgatólagos egymásra hatáson kívül elefántcsonttoronyukban pöffeszkedve tapossák tehetségüktől függően mókuskereküket. Egyébként, nem hiszem, hogy védenem kellene a kritikát. Schöpflin Aladár: A KÉTELKEDŐ KRITIKUS c. írásából idézem: „ Amit irodalmi műveltségnek nevezünk, az emberekben élő irodalmi gondolatokat, azt, hogy mégis vannak meglehetősen számmal emberek, akik öntudatosabb igyekeznek tenni magukban a művészi élményt, mégis csak a kritikának köszönhetjük. .. És nem köszönheti-e számtalan esetben a kritikának, vagy egy kiváló kritikus nyomatékos támogatásának boldogulását egy-egy új művészi irány vagy egy-egy kitűnő művésztelenség? Mi a művészet, amelynek nincs kritikája? Nem egyes művek sikerre vitele vagy megbuktatása a kritika haszna, hanem a kritikai gondolkodás beoltása a művészet iránt gondolkozva érdeklődő agyakba. S a kritikust nemcsak az különbözteti meg a regényírótól, hogy élet-élmény helyett művészeti élmény az anyaga, hanem az is, hogy fokozottabb mértékben használja fel a tudomány támogatását, nem is lehet el nélküle. Minden tudományos műveltség nélküli regényíró elképzelhető, van is nem egy, de lehet-e kritikus tudományos műveltség nélkül? A kritika valóban nem tudomány, hanem művészet, de olyan művészet, mely a tudománytól kapja eszközeinek nagy részét. Elfogadom, hogy a kritika lélektani kiinduló pontja a kételkedés, de a kritikus az az ember, aki hiszi azt, amiben kételkedik. Nem lát objektív igazságot, de annál jobban ragaszkodik a szubjektív igazsághoz és ezzel válik alkotóvá. ”

A Gutenberg –galaxisból a Neumann-galaxisba való átmenet időszakában élünk. Az irodalmi művek áradatában a kritika lehet az iránytűnk. Úgy kell, mint hajdanán a falat kenyér. De mit tapasztalunk. Többnyire azt, hogy akiben nincs bátorság saját művet alkotni, kritikára adja a fejté. A kritikák zöme ezért, ha nem párosul tudományos műveltséggel, közel sem „alkotás”, inkább csak amolyan olvasónapló, amelyben a szubjektív vélemény hidege és melege váltakozik a fraternizáló és vállveregető igyekezettel. Ha nincs okos kritika, megteszik az olvasót tájékoztatását és a könyvterjesztést szolgáló könyvismertető is.

Svédországban élek, ide csak elvétve jut magyar – ezen belül erdélyi magyar – könyv. Az itt élő magyarok általában évenként egyszer- kétszer látogatnak haza, s az ilyen alkalmakkor adódik lehetőségük könyvüzletbe, könyvtárba betérni, tájékozódni az új könyvekről. Nem tájékozódhatnak a könyvtermésről sem a napilapokból sem más irodalmi kiadványokból, nem tudok arról, hogy a Skandináviában élő magyarok járatnak-e napilapokat, esetleg irodalmi folyóiratokat. De azon kevesek, akiket érdekelnek az erdélyi magyar könyvek könyven tájékozódhatnak a különféle lapok internetes közléseiből. Külön kérdés, hogy az ott megjelent könyvismertető-

nek és kritikáknak mennyire sikerül átfogniuk a könyvkiadás egészét, nekem úgy tűnik, hogy ezek az írások véletlenszerűen és ilyen-olyan okból elkötelezetten pásztáznak az újdonságok között, szubjektivitásuk nem mindig jó kalauz, a valamiért felkapott írók munkáinak bemutatásakor kiolvashatóak írásaikból a baráti gesztus, valamiféle csoportszellem. Természetesen lemeríthetetlen az egyes irodalmi lapok kritikai rovatainak tervezettség, de úgy tűnik a szerzőktől függ, tehát nagyon esetleges, kiknek a könyvét népszerűsítik, megalapozott szakszerű kritikák helyett inkább csak vállveregető hangú biztatásokkal olvashatunk. Érdeemes volna erről - legalább az irodalmi folyóiratok háza táján – felmérés készíteni, és ennek alapján valamivel átfogóbb, az egész magyar irodalomra tervszerűen figyelő kritikai rovatmunkát általánosítani, hiszen irodalomkritikával behatóan foglalkozó ifjú szerzőkből most sincs hiány. Ha kritikai rovatok valóban befolyásolni akarják az egyre zsugorodó olvasótábort, netán az is megfordulna a szerkesztők fejében az olvasók nevelésének mostanság nem divatos feladata, akkor ezt valamiféle távlati tervszerűsítés nélkül nehéz elképzelni. Ez is olyan sziszifuszi munka, amit farmernadrággzsebből szerkesztett lapokkal elérni lehetetlen. Nem titkolt szándékom, hogy az Ághegy munkatársait arra biztassam, segítsenek ebben a nemes munkában. Könyvismertetőt akárki könnyedén írhat. Rovatunk nyitva áll minden próbálkozó előtt.

Ha már a könyvek ismertetéséről mondom véleményt, nem hagyhatom szó nélkül azt, hogy az egyre terebélyesedő Magyar Elektronikus Könyvtárban és egyéb elektronikus könyvtárakban megjelenő könyveknek nincs, vagy alig akad népszerűsítője. Ha pedig a könyvcsinálásban kevésbé, vagy egyáltalán nem támogatott írók ott megjelenő, és csa-

kis onnan olvasható könyveiről nem szólnak az berkek, pedig százával akadnak olyan írók, akiknek nem jut papír, nyomdafesték és honorárium sem, de a korszerűsödésének köszönhetően nem kell íróasztalfiókban porosodnia műveiknek, mert a MEK-re ingyen feltehetik, és onnan bárki letöltheti, a gyorsan szaporodó e-könyvekben pedig tárolhatja az erre kíváncsi olvasó. Itt az ideje, hogy az irodalmi lapokban, de akár a napilapok művelődési rovataiban is helyt kapjanak ezek a nyomdafestékre váró könyvek.

Az olvasmányos könyvek terjesztését különben maguk az olvasók végzik olyan önkéntes munkában, ami egyben kellemes, hiszen megosztani könyvélményünket olyan, mintha egymásra mosolyognánk, a jó hír szinte magától terjed, a jó könyvet egymásnak adják az olvasók. Erre példát is tudok. Környezetemben kézzől kézre járt például Magyarai Tivadar: *Megszokás első látásra* c. könyve. Ismerőseim közül, Kolozsváron járva keresték kisregényeit és egyéb könyveit. Ennek a kolozsvári nyomdában készült A5-ös formátumúnál kisebb, 180 oldalas, fűzött könyvnek 25 lej, vagy 2200 forint az ára. Miért drága a könyv? A könyvnyomtatás ára függ a kiadott mű példányszámától? Miért nem kifizetődő a könyvgyártás? Miért nem lehetséges eladható áron könyvet támogatás nélkül megjelentetni? – kérdések, amelyekre nehéz válaszolni. Tény az, hogy a kiadók a támogatás mértékétől függenek. Egyébként szabadok, nem áll fölöttük cenzúra. Éppen csak ki vannak szolgáltatva a támogató(k)nak. Pályázhatnak, s ha nyernek, az még nem biztos, hogy hasznukra válik. Az egyszerű ember hajlik rá, hogy a kiadók fölötti atyai gondoskodás helyett a réges-régi módon, tehát a kiadók saját felelőségükre adjanak ki műveket. Feltehetően így kevesebb, de értékesíthető könyvek és könyvsorozatok születnének. De az is lehetséges, hogy csődbe menne minden kiadó. Mert ma már egyre kevesebb az olvasó, egyre kevesebben vásárolnak könyvet. Mi a megoldás? Azt hiszem a korszerűsödés folyamatában, amely ma már elkezdődött az elektronikus könyvtárak ingyenességével, eljön annak az ideje, hogy ne a papír alapú könyvek dominálják a könyvpiacot, hanem a jóval olcsóbb elektronikai felszereltséggel készült irodalmi és egyéb szövegterjesztés.

Ma a könyv árának kiszámításakor a kiadók a szerkesztési, a szöveggondozási és adminisztratív munkáján kívül a nyomdai munkát (a papír ára+nyomás+fűzés/kötés) és a terjesztést számítják. A szerzői díjat is persze, de csak úgy mellékesen. Ezzel összefüggésben a könyv példányszáma csak akkor jön számításba, ha az író szerződésben kikötötte százalékot kap minden eladott könyvéből.

A kiadói és a nyomdai munkák díja, minél nagyobb a példányszám, annál kisebb egy könyvre számítva. Így volt ez a régi felszereltségű nyomdák esetében. De nem a korszerű gépekkel működő nyomdákban, ahol gombnyomásra, a megrendelő igényeinek megfelelően akár egyetlen példányszámot nyomtathatnak. A második példányszám árába számított előkészítési munkabér tiszta haszon. Még csak meg sem kell nyomni még egyszer az elektronikus könyvnyomtató vezérlőgombját. Ezért aztán a kiadó és a nyomda érdeke, hogy minél nagyobb példányszámban készüljön a könyv.

Láttam már olyat, hogy valaki olyan megfizethető könyvet rendelt és kapott az Egyesült Államokból, amit kérésére nyomtattak egyetlen példányban. Bízom abban, hogy ez lesz a jövőben. Feltehetően akkor, amikor a papír alapú könyvek helyét átveszik az elektronikus módon tárolt szövegek, amelyek könyvtári mennyiségben tárolhatók már ma is, bársonyos tapintású és lapozható, a betűk nagyságát tetszés szerint nagyítható e-könyveinkben. Gyorsuló életünkben ehhez már csak évek, legfeljebb egy évtized további rohamos korszerűsítés szükséges a könyvkészítésben is.

Három évtizeddel ezelőtt írtam egyik egypercesemben:

Felhívás

Ismételten felszólítjuk a lakosságot, hogy máától kezdődően mindenkinek kötelessége annyi verset, regényt és más rövidebb műfajú írást alkotnia, amennyivel a saját maga szükségletét megfelelően kielégítheti.

Azok, akik a kelleténél többet írnak, kötelesek a kiadóknak beszolgáltatni a fölösleget, hogy azt a megszokott módon nyomtatott könyvek formájában, idejében és folyamatosan eljuttathassák az orvosi igazolvánnyal rendelkező betegekhez és a csökkent képességű írástudókhoz.

Akcióknak jelmondata:

AZ IRODALOM ÚGY KELL, MINT A FALAT KENYÉR!

A jövőben szigorúan felelősségre vonják mindazokat, akik könyv nélkül élnek vagy könyveket titkolnak.

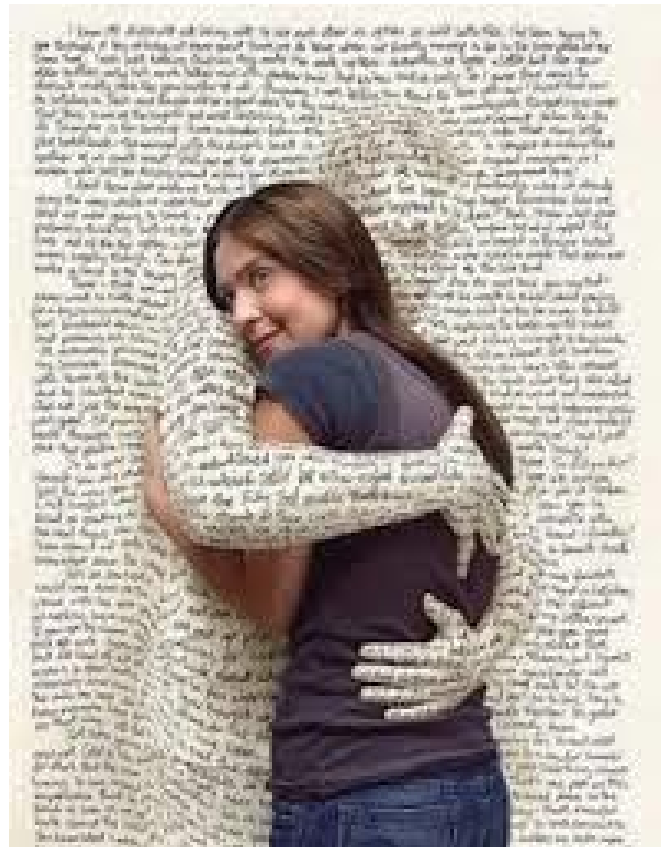
A plagizálás továbbra is szigorúan tilos!

Minden elképzelhető. Ha nem egymást, legalább a könyvet szeretni kell. Mert érdemes.

A hátralévő rövid időben tovább folytathatjuk küszködésünk a könyvellátás javítására, az olvasók számának gyarapítására és az írók munkájának megbecsüléséért. Különösen lelembozó ez a küzdelem a végeken, a szórványoknak nevezett fozslányokban.

Az Ághegy – a skandináviai magyar irodalmi és művészeti - és a Magyar Liget – skandináviai magyar családok lapja – mellett könyvsorozatot indítottam Ághegy Könyvek címmel. Közéle száz skandináviai magyar szerző könyvét sikerült, igaz kis példányszámban, kihozunk. Az olvasó-szerkesztő munkán kívül az elektronikus szerkesztés és tördelést is többnyire magam végeztem ellenszolgáltatás nélkül s adtam nyomdába készen. A nyomtatás költségét a szerző (k) állták.

Ugyan így jártam el az Ághegy, tíz vaskos kötetbe tördelt 50 számával és a családi lap negyedévenként megjelentetett számaival is. Svédországban megfizethetetlen a nyomdai munka. Budapesten és Kolozsváron találtam nyomdára. Így az Ághegy, 650-750 oldalas nyomtatott kötetit olvasóink

100-125 koronáért kapták. Meddig lehet ezt csinálni? Ha nem kaptunk volna némi magyarországi és a Svédországi Magyarok Szövetsége tagjaként az általam alapított Ághegy-Liget Baráti társaságnak kiutalt, összesen 30-50 példány nyomtatására elegendő támogatást, az Ághegynek ma nem volna csak elektronikus változata. Az idén be kellett látnom, hogy egy ember ereje nem elegendő két lap munkájának elvégzésére, a nyomtatás pedig nem oldható meg kolduspénzből. A kultúra, és ezen belül, a magyar kultúra Svédországban is pénzbe kerül. Támogatás nélkül a gazdagnak minősített svédországi magyarok sem lehetnek meg, pedig anyanyelvük és hagyományaik ugyanúgy közérdek, mint az anyaországban, a Kárpát-medencében. Megkockáztatom, hogy az itt élő, egykor kitántorgott és a mai munkavállalók felkészültségük, nyelvismeretük, egyszóval műveltségük révén nem kevesebbek, mint a világ bármelyik részén élő magyarok. Talán még többek is. Olyanok, akiknek éltetése, erejük gyarapítása, hídszerepük hasznossága miatt megérdemelné az anyaország erkölcsi és anyagi támogatását is. Ehhez, évek óta javaslom: szemléletváltásra lenne szükség. Kezdehetnénk ezt a magyarok földrajzi helyzetének jövőbe mutató, a jelenleginél használhatóbb megnevezésével.

A küszöbön álló szemléletváltás új rendet kíván a magyarság területi elosztásának megnevezésében. Egyre nyilvánvalóbb, hogy az anyaországi magyarok és a határok átjárhatóságával, az anyaországgal egyre szorosabb kapcsolatba lépő, sokoldalúan támogatott külhoni magyarság tetemes részét kitevő Kárpát-medencei magyarok mellett már ma, de a közeljövőben egyre inkább számolnunk kell a többi európai országban élő és rohamosan gyarapodó számú magyarokkal. Számuk már most meghaladja a szlovéniai, hajdúsági és kárpátaljai magyarok számát. Skandináviában százezernél több magyar él. A hivatalos statisztika évek óta nem a valós helyzetet tükrözi.

Az európai tudat erősödésével egyre természetesebb lesz, hogy az európai országokban munkát vállaló, rövidebb vagy hosszabb időre megtelepedő nemzettársaink már nem külföldi magyarok, hanem egyre inkább összetartozó, az Unióban szabadon mozgó és megtelepedő európai polgárok. A Kárpát-medencei magyarok mellett, számuknak, iskolázottságuknak, a jóléti országokban nyert sokoldalú tapasztalataiknak megfelelően gyarapodó minőségükkel egyre fokozottabban megérdemlik és elvárják a haza éltető figyelmét. Nemzetegyesítő célunknak megfelelően ők is az anyaország segítségére szorulnak, hogy anyanyelvükben és kultúrájukban, hagyományápoló igyekezetükben megerősödvé, a befogadó ország civilizációs szintjéhez igazodva, két-, vagy többnyelvűségben, több kulturáltságban ne a beolvadást (asszimilációt), hanem a befogadó ország kultúráját gazdagító beilleszkedést (integrációt) válasszák. Ha az anyaország megfedelkezik róluk, a jóléti államokban szívesen és gyorsan asszimilálódnak, igyekeznek hasonlítani a befogadókhöz, leszármazottaik feledik magyar hagyomá-

nyaikat, nevet változtatnak, nem fordítanak gondot anyanyelvük ápolására, második, harmadik generációjuk már nem beszéli anyanyelvét. Szórványból foszlánnyá válnak. Akik nem gondolnak többnyelvűségük használatára, nemcsak magukat kisebbitik, a befogadó ország gazdagodását sem segítik, hiszen a többnyelvű ország mindenütt több és hasznosabb, mint az egynyelvű. Az európai országokban élő magyarok nemzeti-ségvesztése gazdaságilag is káros. Hasznos az, ha az anyaország követeiként megkönnyítik Magyarország sokoldalú kapcsolatait az európai országokkal. Ezért fontos és jövőt meghatározó az anyaország körültekintő és a jelenleginél hatásosabb segítségével, célzottabban pedig az Európai Unióban megtelepedett értelmiségiek biztatása annak érdekében, hogy álljanak a szórványokban élő magyarság hagyományörzésének élvonalába. Kezdeményezéseikkel, szervezetségükkel példát mutathatnak, emelhetik a különféle magyar egyesületek tevékenységének színvonalát. A magyar népesség földrajzi helyzetének valóságghú és figyelemfelkeltő új megnevezése volna az első lépés a szórványban élők megsegítésében. Az anyaországon és a Kárpát-medencén kívül élő, az európai egy hazában ideiglenesen, vagy véglegesen megtelepedő magyarok kötődése a szülőföldhöz nyilvánvalóbbá válna, a haza éltető figyelme ilyenformán magától értődően a magyar állam állandó feladata lehetne az adott európai keretben. Az anyaországi és Kárpát-medencei magyarok mellett európai magyarságról kellene beszélnünk, a más földrészeken élőket pedig értelemszerűen külföldi magyaroknak kellene neveznünk. Ennek pedig sokféle haszna lehetne mindenféle támogatások megítélésében is.

A skandináviai magyarok gondjaihoz kapcsolható az magyar könyvkiadás minden kérdése. Szorosabb kapcsolat a szülőfölddel értelemszerűen növelheti az itt magyarságukat megtartók igyekezetét, az irodalom terjesztése és művelése, az olvasás és a könyvek megbecsülése. A könyvterjesztőknek gondolniuk kell a külföldi szórványok könyvellátására is. Ennek eddig egyetlen bevált formája, egy-egy szerző körutaztatása többnyire a Svédországban, ahol, ha legalább tíz magyar egyesület vendégül lát egy-egy szerzőt, könyvei eladásával, kifizetődő lesz az útja. Legutóbb Csinta Samu járta a svéd városokat sikeres, érdekességszámba menő könyvével, de amennyiben tudatosan irányítottak lennének az ilyen körutak, akkor a magyar irodalom jelesei is szívesen látottak lennének Skandináviában. Ehhez persze anyagiakban is tehetősebb írói tömörülésre és céltudatosabb közművelésre volna szükség Skandináviában is. A könyvkereskedelemnek mindig többnek kell lennie az üzletnél, mert csak akkor töltheti be szerepét és a kritika gyakoriságával, valamint fokozott könyvnepszerűsítéssel lehet sikeres, lehetne közérdeket szolgáló hivatás is!

Tar Károly

Levélváltás a MEK-ben található első közlésű könyvekről

Kedves Moldován István és Drótos László!

Amikor megalkottátok a MEK-et, bizonyára nem gondoltatok arra a napjainkban kialakult szokásra, hogy az elektronikus könyvtár kiadókat megelőzve több első közlés helye lesz. Nem tudom hány ilyen akad a MEK 16 321 közdokumentumából, de szeretném tudni. Ezért ajánlom, hogy amennyiben lehetséges ezek a művek külön nyilvántartásban is szerepeljenek. Elképzelhető, hogy egy ilyen nyilvántartás segítheti a kiadókat, hogy a maguk módján pályáztatva nyomtatásban is megjelentessék azokat, amelyeket vállalnak, s amelyek profiljukba tartoznak.

Javaslatom indoklására megkockáztatom, hogy ez a jövő, hiszen a Gutenberg-galaxisból a Neuman-galaxisba való átmenet idején ezekről a művekről is érdemes tudnia az olvasóknak. Arról, hogy miért bízzák, szerintem egyre gyakrabban az írók az elektronikus könyvtárra műveiket nem kívánok véleményt mondani, de ismeretes a pályáztatásokkal járó megpróbáltatások és a klikk szellem, amelynek „áldásaiból” nem mindenki kíván részt.

A nálatok első közlésben megjelenő művek nem kerülnek pénzbe, de a vájtfülek szerint nem számítanak közlésnek. Egy ismert erdélyi kiadó nagymenője mondta ugyanezt az Erdélyi kiskönyvtár és az Ághégy Könyvek kis példányszámban megjelentetett könyveire. Valahogyan érdemes volna mégis a nagyérdemű és a kritika elé vinni ezeket a műveket is. Például ismertetőikkel, kritikákkal. Micsoda?- kapja fel a fejét a józanul gondolkodó, hiszen a klikk-reklámmá sülyesztett kritika idejét éljük. Mégis, mindezek ellenére, elképzelhető volna és helyett kaphatna az újdonságra éhes irodalmi lapokban olyan különrovat, ahol ezekről a művekről is szót ejthetnénk. de ehhez szükség volna a már említett külön listára. Lehetséges?

Bocsánatot kérek, ha javaslatommal olyan dolgot piszkáltam, amihez nem értek. De abban a tudatban élek, hogy hiszem, szükség van minden apró újításra, ahhoz, hogy a mű gyarapodjon. Egyébként a karaván sem halad és még más bajunk is lehet a nem mindig aszfaltos hétköznapiakban.

Köszönöm, hogy olvastátok soraimat.

Baráti üdvözléssel: Tar Károly

Kedves Tar Károly...

Jó ötlet, de nem olyan egyszerű megvalósítani. Mi nem mindig tudjuk, hogy egy MEK-be felvett mű jelent-e már meg korábban valamilyen más weboldalon, vagy legalább magánkiadásban nem adta-e ki a szerzője papíron vagy e-book formában? Persze van, amikor tudjuk, és ha nem, akkor a jövőben rákérdezhetünk erre a szerzőnél, de visszamenőleg a MEK-ben levő több mint kétezer kortárs magyar irodalmi mű esetében ezt kideríteni reménytelen feladat.

Üdvözléssel: Drótos László, MEK-könyvtáros

Országos Széchényi Könyvtár

E-szolgáltatási Igazgatósága

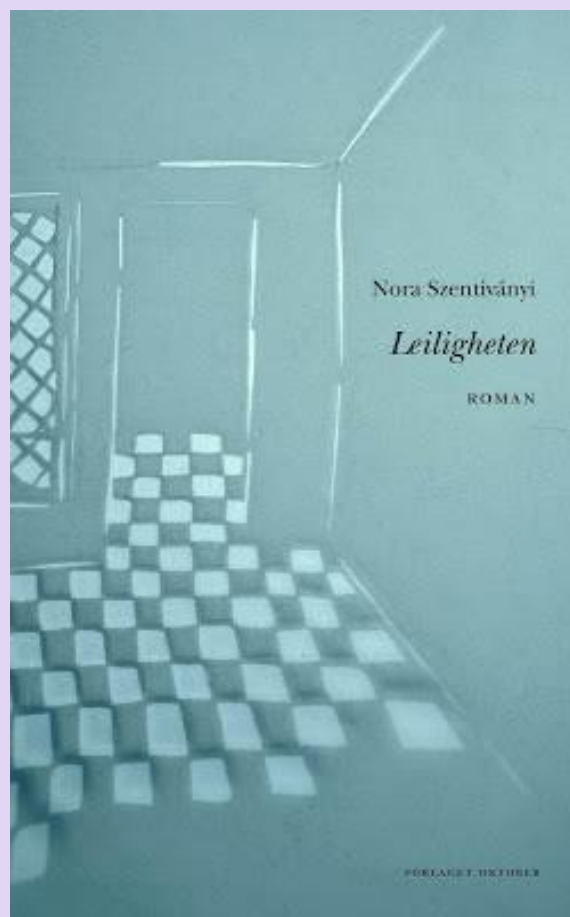
E-könyvtári Szolgáltatások Osztály

1827 Budapest, Budavári Palota F épület, 315. sz.

Tel: (36)-46-788-644

Szentiványi Nóra: Leilighet

(Regény - Forlaget Oktober AS, Oslo, 2016)

Sokféleképpen hagyhattuk el hazánkat. A második világháború alatt sok katona, és civil a nagy káoszban külföldön maradt. 1945 és 1956 között kevesen hagyták/hagyhatták el Magyarországot. 56 végén és 57 elején 180 ezer magyar menekült el a hazájából. Utána a 89-es rendszerváltásig néha sportolók, turisták, hivatalosan utazók maradtak külföldön (leléptek/disszidáltak).

A rendszerváltás után honfitársaink, végre, mint európai polgárok, szabadon választhatnak rövidebb, vagy hosszabb munkavállalással külföldi tartózkodást.

Elhallgatás

FORTIELSER

MIN JØDISKE FAMILIEHISTORIE

2017 március 23.-án adta ki a Kagge kiadó Csángó Monica könyvét.

Norvég címe: Fortielser, mely elhallgatás, eltitkolás szóval fordítható. Zsidó családom története az alcím. A könyv borítólapja Csángó Ferenc és Herczeg Magda, Monica nagyszülei esküvője alkalmából készült 1939-ben. A borítót Terese Moe Leiner tervezte.

A tulajdonságok örökölhettek, - ez a könyv egyik kiindulópontja. Galántai Gyula, Monica dédnagypapája, Budapesten ismert antikvárius, egy tucat könyv szerzője volt. Nagymamája, Magda, akiről részben ez a könyv szól, szintén mutatott irodalmi tehetséget, de csak néhány verset adott ki. Monica úgy döntött, hogy követi ezt a hagyományt, és megírja a család történetét. Monica gyerekként jóval többet figyelt meg, mint amiről szülei tudtak, minden impresszióra emlékezett. Monica családi beszélgetésekből tudta meg, hogy hogyan éltek a két háború között az elődei. A német, majd az ezt követő, szovjet megszállás alatt.

Monica mindent megfigyelt

Kép: Csángó Péter

Olyanokról szól Monica, akik épphogy túléltek a nácizmust, és sok esetben őket is üldözte, bebörtönözte, megkínozta, internálta, és bántalmazta a kommunista rendszer.

Empátiával ír Monica a családjáról, beleértve azokat is, akikkel soha nem találkozott. Leírja a bonyolult emberi kapcsolatokat, a vágyakozást és a hovatartozást. Feladatjának tekinti, hogy elmondja az utódoknak, mi történt a nácizmus és a kommunizmus alatt. A történet a mai generációnak szól, hogy megtudja mi történt a világnak ebben a részében az előző nemzedékkel.

A hallgatás, az elhallgatás és titoktartás több okból is gyakori volt: mint viktoriánus hagyomány, de szükség-szerűség is, a zsidótörvények, a nácizmus, majd 1945-től a kommunista rendszer miatt. A falnak is füle van, mint Monica nagymamája, Magda, a történet egyik főszereplője mondta. A kommunikáció sokszor virágnyelven folyt. A családi titkokat az adott körülmények és a traumatikus helyzetek felerősítették.

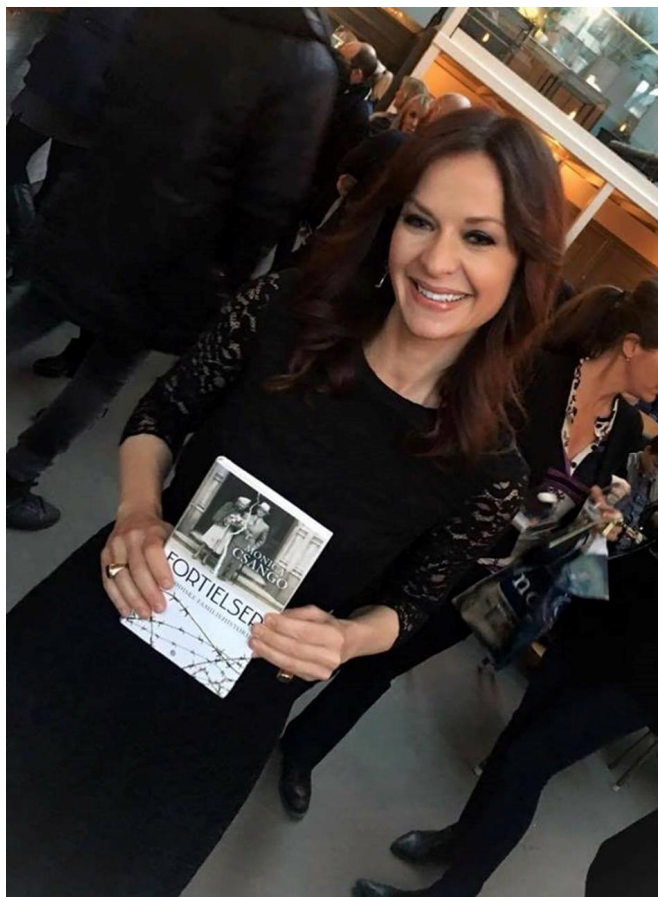
Az akkori kormányzat Monica Nagypapáját, a 32 éves Csángó Ferencet, 1942 március végén 70.000 zsidó férfival együtt, fegyvertelenül, a 2. Magyar hadsereg melletti szolgálatra, a Szovjetunió elleni háborúba küldte. A cél, a munka mellett, a megsemmisítés volt. Csángó Ferenc soha nem tért vissza a munkaszolgálatból, egyetlen fiát csak fényképről ismerte.

Hogy ezután mi történt, azt Monica könyvéből tudhatjuk meg. Monica leírja a Nagymama intenzív, tartós vágyakozását az eltűnt Nagypapa után. A Nagypapa, Ferenc, minden nap jelen volt a Nagymama gondolataiban, tetteiben. Az unoka ma a norvégiai 1500 zsidó egyike. Háttéréről csak 6 éves korában szerzett tudomást, felnőtt korában kezdte el családját kutatni. Monica nem csak a családi titkokat elemzi. A családi titkoknak bőséges irodalma van, viszont a tények leírása mellett, olyan tematikát érint, mely a mai norvég pszichiátriának is tár-

gya: a hosszas gyászreakció. Arra a misztériumra, mit Monica a dokumentumfilmjében vetett fel, a könyvben sem derül fény, nevezetesen arra, hogy ha Ferenc Indiába került, mi is lett a további sorsa.

Monica, emlékeztet minket azokra, hogy akik a háború után Magyarországon maradtak, miután elveszítették szeretteiket, egy új totalitárius rendszer alatt kellett megmaradniuk, túlélniük.

Költői művet írt Monica a családjáról, kiket a körülmények miatt csak részben ismerhetett. Leírja saját hiányérzetét, melyet évekig magába zárt. Azokat hiányolta, akiket elvesztett és azokat a rokonokat, akiket a háború miatt soha nem láthatott és ismerhetett. Monica láthatatlan, misztikus szálakkal kötődik hozzánk.

Monica Csango (Csángó Monica)

Születési hely: Skien, Norvégia. Kora: 48 éves.

Család: Magyarországról Lakóhely: Oslo

Tanulmány: Master: Összehasonlító politika, vallástörténet (Bergen)

Háttér: tv-újságíró, folyóirat szerkesztő, főiskolai tanár, dokumentumfilm rendező, szakácskönyv szerző, a «Sütiháború» (Kakekrigen) Tv-program egyik vezetője. Amanda-pris nyertese 2004-ben: a legjobb dokumentumfilm rendezője «Örökké a tied» (Evig din).

A könyv: Monica Csango: Fortielser. Min jødiske familiehistorie. Kagge forlag AS, 0161, Oslo. ISBN 978-82-489-1955-1. 170 oldal. Borító: Terese Moe Leiner. Layout: Trygve Skogrand. A projektet a Fritt Ord támogatta.

Folytatás az 53. oldalról

Mindennek bőséges irodalma van. Szentiványi Nóra más kérdést vetett fel: Mi lett az otthon maradtakkal? Hogy viselte el a nagymama a kis lakásában - Leiligheten -, hogy az unokája soha többé nem ugrik fel hozzá egy süteménnyel? Miért fágatja őt a hatóság arról, hogy miért nem jelentette be, hogy a lánya és a férje le akar lépni?

Szegény, hiszen ő sem tudta. Nem mondták meg neki. Nehogy véletlenül elszólja magát a piacon. Csak egy cédulát talált a konyhaasztalon, amikor a bevásárlásból hazaérkezett: "Anyuka, ne keressen minket, majd jelentkezünk!"

Folytatás

Bármelyik külföldre került csoportról is van szó, a legtöbb menekültnek maradt otthon valakije. Fialoknak otthon maradtak a szülei. Felnőtteknek az öreg, özvegy édesanyjuk maradt magára. Testvérek, családok, feleség. Mindenki után otthon maradt valaki.

Erről szól a nagyon őszinte, norvég nyelvű könyv. Őszinte, mert olyat is ki mer mondani, hogy amikor végre haza lehetett látogatni, akkor a nagymama kicsi lakásában a vendég család egy hétig kínlódott a kis alapterületen. Szállodába nem mehettek, mert a nagymamát ez nagyon megbántotta volna. Mindkét fél alig várta, hogy lejárvon a szabadság. Szűk volt a leilighet.

1970-ben Nóra 11 hónapos volt, amikor a szülei – érvényes útlevelemmel – kijutottak Bécsbe, ahonnan nem tértek vissza. Nóra Svédországban nőtt fel, húsz éve pedig Norvégiában él. Hihetetlen, hogy mennyire ismeri a diktatúrát, a diktatúra finomságait. Például leírja, hogy ha valaki turistaként vagy hivatalos kiküldöttként kapott útlevelet, akkor azt a hazatérés után le kellett adnia a rendőrségen. Honnan tud ilyesmit az, aki Svédországban nőtt fel? Vagy azt, hogy miért várták a külföldi rendszámú autóval hazatérő magyarokat a határon végtelen hosszú ideig? Vagy, hogy a besúgásra kényszerített házmesterrel jóba kellett lenni. Hogy nem lehetett tudni, hogy ki a besúgó? Hogy egy jó állásban levő dolgozót biztosítottak arról, hogy vallásszabadság van. Járhat templomba, csak számoljon azzal, hogy fiát soha nem fogják felvenni az egyetemre.

Sokan átéltük, hogy Svédországban/Norvégiában született gyerekünk nem szívesen szólal meg magyarul. Hogy nem akar telefonon beszélni az otthon maradt nagymamával.

Nekünk az is érthetetlen volt, hogy ha kihívtuk magunkhoz a szüleinket, kiszabadultak végre a diktatúrából, kinn maradhattak volna velünk, de legtöbbször alig várta, hogy hazamehessen. A kis lakás biztonsága, megszokottsága fontosabb volt, mint a nyugati szabadság, ahol nem értették a nyelvet, még kenyeret se tudtak venni.

Sok emléket felkavar Szentiványi Nóra kedves könyve. És imponál szentimentalizmustól mentes stílusa.

Borka László

Szentiványi Nóra

1969-ben született Budapesten. Szüleivel egy éves korában került Svédországba, Göteborgba. Ott nőtt fel, szerzett az egyetem irodalom szakán mester fokozatot. 1997 óta él Oslóban. Leiligheten című, norvégul írt, önéletrajzi ele-

Mayer Hella: Oázis 2., olaj, vászon, 120x100 cm, 2006.

